Ազգ
Azg

12 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2005 ՇԱԲԱԹ 206 (3372)

Ակչամ. ԵՄ-ին անդամակցությունը Թուրքիային կստիպի ընդունել ցեղասպանությունը

Լոս Անջելեսի համալսարանում «Երեք թուրքական ձայն օսմանյան հայերի մասին» թեմայով կոնֆերանսի իր ելույթում թուրք սոցիոլոգ եւ պատմաբան Թաներ Ակչամը պնդել է, որ Թուրքիան ԵՄ-ին անդամակցելու ճանապարհին ընդունելու է Հայոց ցեղասպանությունը: «Համաձայն ցեղասպանության մասին 1948 թ. ՄԱԿ-ի կոնվենցիայի, «Միություն եւ առաջադիմություն» կուսակցության քաղաքականությունը հայերի նկատմամբ այլ կերպ, քան ցեղասպանություն հնարավոր չէ բնորոշել», ասել է Ակչամը թուրքական «Դողան» գործակալությանը: Կոնֆերանսում ելույթ են ունեցել նաեւ Ֆաթմա Մյուգե Գյոչեկը եւ Էլիֆ Շաֆաքը: Լոս Անջելեսում Թուրքիայի գլխավոր հյուպատոս Էնգին Անսայը «հայտնաբերել է, որ Ակչամը կոնֆերանսին մասնակցելու համար հայկական լոբբիից ստացել է 5000-7000 դոլար»: «Կոունկ» ինտերնետային թերթը Լոս Անջելեսի համալսարանից եւ կոնֆերանսի մասնակիցներից պարզել է, որ ելույթ ունեցողներից ոչ մեկը նման գումար չի ստացել:

Նախ պետք է զբաղվել տգրուկաբուժությամբ, հետո` սահմանադրական հանրաքվեով

ԿԱՐԻՆԵ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ

Քաղաքական տեսությունները, նայած ինչ կուսակցություն կամ շահեր են ներկայացնում, ղեկավարվում են սեփական չափանիշներով, հաճախ հակոտնյա` մեկը մյուսին: Սահմանադրական հանրաքվեի առթիվ մեկնարկած բաց երկխոսության կամ բանավեճի ժանրը, այնուամենայնիվ, առայժմ տարբերակումներով չի բնորոշվում: Նույնիսկ եթե բանավիճում են ԱԺՄ նախագահ Վազգեն Մանուկյանն ու դաշնակցական, ԱԺ փոխնախագահ Վահան Հովհաննիսյանը: Ավելին, «Հայելի» ակումբում երեկ կայացած հանդիպմանը շատ հարցերում նրանք համակարծիք էին: Օրինակ` տգրուկների: «Սրանք այն ուժերն են, որոնք միշտ եղել են իշխանության մեջ, նույնիսկ խորհրդային տարիներին: Հետո ՀՀՇ վերաներկվեցին, հետո ուրիշ անուններ ձեռք բերին, որովհետեւ իշխանությունից դուրս գոյատեւել չեն կարող: Այլ միջավայրում սատկում են: Ինչպես ձուկը ջրից դուրս: Աղքատ երկրում, ուր մարդիկ երկրի կառավարմանը մասնակցության իրենց իրավունքը վաճառում են այս մարդկանց, չի կարելի հաշվի չնստել նրանց հետ: Իշխանությունը պիտի կարողանա ձերբազատվել նրանցից»: Սա Վահան Հովհաննիսյանի համոզմունքն է:

Վազգեն Մանուկյանի կարծիքով առավել վտանգավոր է տգրուկների այն դասը, որոնց «իշխանությունը փայփայում է, որպեսզի նրանց վրա հենվի: Սրանք առաջանում են, որովհետեւ համակարգն է այդպիսին»: Այնուամենայնիվ, բանավիճողներից ոչ մեկը տգրուկներից որեւէ մեկի անունը չտվեց` ապավինելով լրագրողների դիտողականությանը:

Վազգեն Մանուկյանի խոսքն ավելի շատ երկրում տիրող իրավիճակի, ներքաղաքական խոցերի վերլուծություն էր: Դարձյալ Վահան Հովհաննիսյանը համակարծիք էր նրա այն դիտողությանը, թե «կառավարության համակարգում աշխատող եւ դրանից դուրս օլիգարխների մակարդակը նույնիսկ միջին նիշից ցածր է. «Չէ, դե գոնե տառերը պիտի իմանան...», արձագանքեց նա ԱԺՄ նախագահին:

Ինչ վերաբերում է սահմանադրական փոփոխություններին, ապա Վազգեն Մանուկյանը գնահատում է` «Իրականում դրանք այդքան շատ բան չեն տալիս, ինչքան ասվում է: ԱԺ-ին միլիմետրանոց իրավասություններ են տրվում, բայց այդ դեպքում էլ վտանգ է առաջանում, որ խորհրդարանական ընտրությունները ավելի շատ վերահսկողության կենթարկվեն, որպեսզի այնտեղ ոչ մի «վտանգավոր» մարդ չմտնի»: ԱԺՄ նախագահը ամենալուրջ փոփոխություններ տեսնում է արդարադատության բնագավառում, օրինակ, դատավորների նշանակման կարգում, բայց նույնիսկ այստեղ էլ ուրբագրումների կարիք կա: Նրա այն դիտողությունը, թե ինչն է խանգարում խորհրդարանին սահմանների փոփոխության մասին դրույթին ավելի անվտանգ ու ճշգրիտ ձեւակերպում տալ, այն է` «սահմանների փոփոխությունը հնարավոր է միայն ԱԺ-ի հաստատումից հետո հանրաքվեի միջոցով», Վահան Հովհաննիսյանը բանավեճի ողջ ընթացքի միակ կոշտ պատասխանը հնչեցրեց` «Եթե դուք լինեիք ԱԺ-ում եւ ձեր համոզիչ ելույթով հիմնավորումներ ներկայացնեիք, սահմանադրական փոփոխությունների նախագիծը շատ ավելի լավը կլիներ»:

ԵՎՐՈՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

Զեկույց Թուրքիայի վերաբերյալ

Եվրոհանձնաժողովը երեկ` նոյեմբերի 10-ին հրապարակեց իր տարեկան զեկույցը ԵՄ անդամակցությանն ուղղված թուրքերի կատարած քայլերի վերաբերյալ, հաղորդում է Բրյուսելից Նիկոլա Դավթյանը: Եթե անցյալ տարվա զեկույցը խոսում էր «բարեփոխումների դինամիկ ընթացքի» մասին, այս տարվա զեկույցում մտահոգություն է արտահայտվում «բարեփոխումների դանդաղ ընթացքի» վերաբերյալ: Քաղաքական չափանիշների բաժնում, օրինակ, նշվում է, որ բարեփոխված քրեական օրենսգիրքը դեռեւս թույլատրելի է համարում այն մարդկանց հետապնդումները (թերթի խմբագիր Հրանտ Դինքի եւ վիպասան Օրհան Փամուքի նման), որոնք համարձակվում են խոսել հայ-թուրքական խնդիրների կամ 1915 թվի հայոց կոտորածների մասին: «Թուրքիայի դիրքորոշումը փոքրամասնությունների իրավունքների հանդեպ մնում է անփոփոխ», գրված է այնտեղ, եւ չնայած հատուկ նշում չկա Հայոց ցեղասպանության հարցում Թուրքիայի ժխտողական քաղաքականության մասին, այնտեղ, այնուամենայնիվ, խոսվում է, որ հայ-թուրքական սահմանը դեռեւս մնում է փակ եւ դիվանագիտական հարաբերություններ դեռ չեն հաստատվել երկու երկրների միջեւ»:

Հատկանշական է, որ եթե Կիպրոսի եւ Հունաստանի հետ Թուրքիայի հարաբերություններին զեկույցում տրված է առաջնային կարեւորություն, Հայաստանի հետ նրա հարաբերություններում անդրադարձ կա ընդամենը 31-րդ գլխում, որտեղ «արտաքին հարաբերություններն» են քննարկվում: Սակայն այնտեղ հստակ նշված է, որ Եվրոհանձնաժողովը Թուրքիայից ակնկալում է հարեւան երկրների հետ «բարիդրացիական հարաբերությունների աներկդիմի պարտավորություն»:

Ադրբեջանը դեմ է ղարաբաղյան գոտում ՆԱՏՕ-ի ուժերի տեղակայմանը

Պաշտոնական Երեւանը եւ Բաքուն արձագանքել են Հարավային Կովկասում ՆԱՏՕ-ի կապի սպա Ռոմուալդ Ռաժուկսի ավելի վաղ Երեւանում արված հայտարարությանը, ըստ որի Հյուսիսատլանտյան դաշինքը պատրաստ է խաղաղապահ զորքեր տեղակայել Հարավային Կովկասում, եթե «դա լինի անհրաժեշտ, եւ այդ համատեքստում դաշինքի համագործակցումը ԵԱՀԿ-ի հետ չափազանց կարեւոր է»: Մյուս կողմից` Ռաժուկսը հավելել էր, որ խաղաղապահ ուժերի տեղակայման վերջնական որոշումը պետք է կայացնեն հակամարտող կողմերը:

Հայաստանի վարչապետը երեկ նշել է, որ ղարաբաղյան կարգավորման գործընթացը Մինսկի խմբի շրջանակներում է, եւ բոլոր առաջարկությունները պետք է դիտարկել այդ համատեքստում: «Եթե Լեռնային Ղարաբաղը, ինչպես նաեւ Հայաստանն ու Ադրբեջանը որոշում ընդունեն կարգավորման գործընթացում ներգրավելու եւս մեկ կազմակերպության, դա այլ խնդիր է, եւ հարցը ենթատեքստից դուրս քննարկելն անիմաստ եմ համարում», ասել է Անդրանիկ Մարգարյանը:

Ադրբեջանի արտգործնախարարը հայտարարել է, որ իր երկիրը դեմ է ղարաբաղյան հակամարտության գոտում ՆԱՏՕ-ի խաղաղապահ ուժերի տեղակայմանը: Էլմար Մամեդյարովը նկատել է, որ խաղաղապահ գործունեությունը կարող է իրականացվել միայն ԵԱՀԿ շրջանակներում. «Խնդիրն առաջին հերթին պայմանավորված է խաղաղապահների մանդատով, որը դեռ չենք սկսել մշակել: Հակամարտության կողմերը պետք է հասկանան, որ այդ ուժերը չեն կարող լինել ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի անդամ երկրներից կամ հարակից պետություններից»:

Կարգալույծ վարդապետ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն հայոց կաթողիկոսի նոյեմբերի 10-ի հայրապետական տնօրինությամբ կարգալույծ է հռչակվել Տ. Զոհրապ վրդ. Կոստանյանը` ծառայությունն ինքնակամ լքելու կարգազանցության համար: Կարգալույծ արված հոգեւորականը դասվում է աշխարհականների շարքը եւ այսուհետեւ կկոչվի ավազանի անունով` Հրանտ Կոստանյան:

Պուտինը կայցելի Բաքու

2006 թ. փետրվարին Ռուսաստանի նախագահը կայցելի Բաքու: Այս մասին ադրբեջանական ANS հեռուստաընկերությանը տեղեկացրել է Ադրբեջանում Ռուսաստանի գործերի ժամանակավոր հավատարմատար Վլադիմիր Բուրդիկինը: Աշխատանքային այցի նպատակն Ադրբեջանում Ռուսաստանի տարվա միջոցառումների սկզբնավորումը նշանավորելու նպատակ է հետապնդում: Թերեւս պատահական չէ, որ ռուսական կողմն այս մասին հայտարարում է այն օրերին, երբ Արեւմուտքը դատապարտում է Ադրբեջանում նոյեմբերի 6-ին կայացած խորհրդարանական ընտրություններում տեղ գտած կեղծիքները: Ավելի վաղ Պուտինը զանգահարել էր Ալիեւին եւ նրան շնորհավորել «ընտրությունների հաջող անցկացման» առիթով:

Ամերիկամետ ավտորիտարի՞զմ, թե՞ ոչ ամերիկամետ ժողովրդավարություն

Արտաքին քաղաքականության ամերիկյան խորհրդի փոխնախագահ Իլան Բերմանը «Գերմանական ալիքին» ասել է, որ Վաշինգտոն-Բաքու հարաբերություններում անորոշություն է: Հարցին, թե Վաշինգտոնի համար ո՞րն է առավել նախընտրելին` ամերիկամետ ավտորիտարի՞զմը, թե՞ ժողովրդավարական պետությունը, որն այնքան էլ հակված չէ համագործակցել ԱՄՆ-ի հետ, Բերմանը պատասխանել է, որ դա Մ. Նահանգների համար գլխավոր դիլեման է: «Գունավոր հեղափոխությունն Ադրբեջանում Վաշինգտոնի համար ցանկալի՞ սցենար է» հարցին Բերմանը, ըստ «Ռեգնումի», պատասխանել է. «Վաշինգտոնում դրական կընդունվեր ժողովրդավարական հեղափոխությունը, բայց միեւնույն ժամանակ դա կարող է ազդել ահաբեկչության դեմ պայքարի եւ Ամերիկայի ռազմական ծրագրերի վրա: Մենք նկատել ենք, որ նոր կառավարությունը միշտ չէ, որ սկսում է Վաշինգտոնի հետ հաստատել առավել սերտ շփումներ: Ընդհանուր առմամբ հետխորհրդային տարածքում մենք ողջունում ենք ժողովրդավարական ձեւափոխումները, բայց հասկանում ենք, որ իշխանության եկած նոր ղեկավարությունը կարող է հակառակը` թեքվել Ռուսաստանի հետ առավել սերտ համագործակցության»:

Բուդյոննովսկում 3-րդ անգամ պղծվել է ռուս-հայկական բարեկամության հուշարձանը

Ստավրոպոլի երկրամասի Բուդյոննովսկ քաղաքում նոյեմբերի 10-ին 3-րդ անգամ պղծվել է «Սուրբ Խաչ քաղաքի հիմնադիր հայերի» հուշարձանը: Ինչպես հայտնի է, հուշարձանը 1799 թ. հիմնել են Արցախից եկած վերաբնակիչները, համաձայն Պավել Ա կայսեր հրովարտակի:

Ռուսաստանի հայերի «Երկրամաս» թերթը տեղեկացնում է, որ այս անգամ վանդալները տապալել եւ կիսել են հուշարձանի խաչքարը: Քաղաքի հայկական համայնքը եւ հայ եկեղեցին զայրացած են բարբարոսությունից: Երեկ համապատասխան հայտարարություն է ուղարկվել քաղաքապետին, քաղաքային դումայի նախագահին եւ ՆԳ քաղբաժնի պետին:

Համայնքի առաջնորդ Պետրոս Մկրտչյանի կարծիքով, միջադեպը ծրագրված գործողություն է, որն, ի դեպ, ձեռնարկվել է միլիցիայի օրվա առթիվ: Հուշարձանի նկատմամբ վանդալիզմի նախորդ երկու քայլերը տեղի են ունեցել 2005 թ. փետրվարին եւ հուլիսին: Այն ժամանակ իրավապահները դրանք որակել էին իբրեւ խուլիգանություն եւ մանկական չարաճճիություն:

Բուդյոննովսկի «Սուրբ Խաչ» հայկական համայնքը մտադիր չէ վերականգնել խաչքարը: «Եթե կան ուժեր, որոնց ավելի ձեռնտու է ոչ թե ռուս-հայկական բարեկամության հուշարձանը, այլ դրա ավերակը, ապա թող մնա ավերակը», ասում է Պ. Մկրտչյանը: Նույն կարծիքին է քաղաքի հայկական եկեղեցու հովիվ տեր Արսեն Բուդաղյանը: «Եթե իշխանությունը բարբարոսությանը հակազդելը պատվի գործ համարի, ապա հնարավորություն կգտնի վերականգնելու խաչքարը եւ պատժելու բարբարոսներին», ասում է նա:

2004 թ. հոկտեմբերի 17-ին բացված բարեկամության հուշարձանհամալիրը բաղկացած է 8 մետր բարձրության կամարից, խաչքարից եւ քարերի հորինվածքից: Կամարի տակի զանգը տարիներ շարունակ ծխականներին աղոթքի է կանչել հայկական եկեղեցի, իսկ կամարի երկու կողմերում ռուսերեն եւ հայերեն գրված է «1799-2004 թթ. Սվյատոյ Կրեստ» (Սուրբ Խաչ)»:

Պ. Ք.

Ընթացիկ

«Հայռուսգազարդի» Երեւանի մասնաճյուղում՝ «Երեւանգազում» նոյեմբերի 1-ից ներդրվել է «մեկ պատուհանի» սկզբունքը: Այս մասին երեկ հայտնեց «Երեւանգազի» տնօրեն **Վարդան Հարությունյանը:** Համաձայն նոր կարգի, այսուհետեւ, նախկինում գործող բազմաթիվ կազմակերպությունների փոխարեն գազիֆիկացման բոլոր աշխատանքները կկատարեն մեկ տեղում:

Բնակիչը պետք է ներկայանա «Երեւանգազի» նախագծանախահաշվային ծառայություն՝ բնակարանի սեփականության վկայականով եւ անձնագրի պատճենով, դիմում գրի այդ չափորոշիչների, «Հայռուսգազարդը» պայմանագիր կկնքի այն կազմակերպությունների հետ, որոնք կհամապատասխանեն այդ չափորոշիչներին, եւ որոնք «Հայռուսգազարդի» վերահսկողությամբ կիրականացնեն գազիֆիկացման աշխատանքներ: «Հայռուսգազարդը» պարտավորվում է ավարտել նաեւ նախկինում գործող ՍՊԸ-ների կիսատ թողած աշխատանքները, իսկ եթե դրանք կատարվել են թերություններով, ապա այդ թերությունները պետք է վերացնեն հենց այդ ՍՊԸ-ները՝ իրենց հաշվին: «Երեւանգազի» տնօրենը նաեւ հորդորեց բնակիչներին զերծ մնալ կասկածելի ծագում ունեցող ՍՊԸ-ներից եւ նրանց գումարներ չտալ, քանի որ այդ գումարները նրանք կվերցնեն եւ կանհետանան, իսկ բնակիչները միայնակ կմնան իրենց խնդիրների հետ:

«**Ազգի**» այն հարցին, թե ի վերջո ո՞ր կազմակերպությունը պետք է պատասխանատվություն կրի նման ՍՊԸ-ների գոյության համար, Վարդան Հարությունյանը պատասխանեց, որ հավանաբար լիցենզիա տրամադրող կազմակերպությունը: Հայտնի է, որ գազիֆիկացման աշխատանքներն իրականացնող ՍՊԸ-ներին լիցենզիաներ է տրամադրում քաղաքաշինության նախարարությունը: Սակայն այս նախարարությանը մինչ այժմ հաջողվել է նախանձելիորեն զերծ մնալ պատասխանատվություն կրելուց լիցենզիաների անվերահսկելի բաժանմամբ զբաղվելու համար, ինչի հետեւանքով ունեցանք բազմաթիվ խաբված եւ նյութական կորուստներ կրած բնակիչներ:

Ներտնային սպասարկումը նույնպես իրականացնելու է «Հայռուսգազարդը»: Ընկերության աշխատակիցները տարեկան երկու անգամ պետք է այցելեն բնակարաններ եւ ստուգեն գազասարքերի սարքինությունն ու անվտանգությունը: Ղռանցում թերությունների առկայության դեպքում անսարքությունը վերացնելու համար բնակիչները պետք է վճարեն: «Երեւանգազի» տնօրենը մեկ անգամ եւս խնդրեց բնակիչներին պահպանել գազօգտագործման անվտանգության կանոնները, զերծ մնալ ինքնաշեն վառարանների տեղադրումից, քանի որ դրանով վտանգում են ինչպես իրենց, այնպես էլ շենքի մյուս բնակիչների անվտանգությունը:

Գազիֆիկացման համար բնակիչները պետք է դիմեն միայն «Երեւանգազին»

այնտեղ, ծանոթանա գազիֆիկացման բոլոր մանրամասներին: Այդ գործընթացի բոլոր վճարումներն այսուհետեւ նմանապես կատարվելու են ընկերության դրամարկղում, եւ իրենց կատարած վճարումների դիմաց քաղաքացիները կստանան համապատասխան կտրոններ: Մասնավորապես տեխպայման ստանալու համար սահմանված վճարը 300 դրամ է, տեխնիկական անձնագիր ստանալու վճարը, եթե բնակարանն արդեն գազիֆիկացված է՝ 1500 դրամ, չգազաֆիկացված բնակարանի համար՝ 3000 դրամ, առանձնատան համար՝ 5000 դրամ: Տեխնիկական պայմանը տրվում է վճարումը կատարելուց 7 օր հետո: Նույն ժամկետն է նաեւ տեխնիկական անձնագրի տրամադրման դեպքում:

Նոյեմբերի 15-ից հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովը կընդունի շինմոնտաժային աշխատանքների ծախսերի հաշվարկման մեթոդիկան եւ մի շարք այլ չափորոշիչներ: Ինչպես նշեց Վարդան Հարությունյանը, համաձայն կասկածելի ծագում ունեցող ՍՊԸ-ներից...

Ծխատար ուղիները դարձյալ մաքրելու են հրշեջ կազմակերպությունները, բայց «Հայռուսգազարդի» հետ կնքած պայմանագրի համաձայն: Երբ բաժանորդը դիմի «Երեւանգազին», այնտեղ նրան կասվի, թե որ հրշեջ կազմակերպությունն է բարեխղճորեն կատարում իր աշխատանքը, այլ ոչ թե զբաղվում միջնորդության ակցի վաճառքով:

Մեր այն հարցին, թե պարտադի՞ր է, որ բնակարանի ներսում անցնող գազատար խողովակներն անպայման փոխվեն, Վարդան Հարությունյանը բացասական պատասխանեց: Նա հայտնեց, որ այդ խողովակները փորձարկվելու են, եւ բնակիչը վճարելու է միայն փորձարկման եւ մնացած մոնտաժման աշխատանքների համար անհրաժեշտ գումարը:

Վերջում Վարդան Հարությունյանը խնդրեց լրատվամիջոցներին հրապարակել այն հեռախոսահամարը, որ բնակիչները կարող են դիմել տեղեկություններ ճշտելու դեպքում՝ 57-03-07:

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՒՄ

Հաստատվեց նախանշված ռուբիկոնն անցած պետբյուջեի նախագիծը

Օրենսդիրն ու գործադիրը երեկ համտեղայնով միմյանց շնորհավորելու առիթն ունեցան: Հաստատվեց եկող տարվա պետբյուջեի նախագիծը: 86 պատգամավոր կողմ քվեարկեց: Ներկաներից ոմանք չհրաժարվեցին գործընկերներին բարեկամաբար օգնություն տրամադրելուց եւ նրանց փոխարեն կոճակ սեղմելուց: Դեմ եւ ձեռնպահ կոճակներն այդ քվեարկության ընթացքում պարապ թողնվեցին: Գոհունակությունն ընդհանուր էր կոալիցիայի եւ կառավարության համար, շնորհակալության զգացումը՝ փոխադարձ: Ընդդիմության դժգոհությունն էլ, որ արտահայտեց Թաթուլ Մանասերյանը, բնականոն գնահատվեց, չնայած կային հիմնավորումներ: Ի դեպ, Թաթուլ Մանասերյանը միակ պատգամավորն է, որ մասնակցեց խորհրդարանի երեկվա նիստին, իսկ քվեարկությունից առաջ դուրս եկավ դահլիճից:

Հպարտությամբ ներկայացվեց բյուջեի եկամտային մասի 412, 4 միլիարդ դրամ, ծախսային մասի 451, 9 միլիարդ դրամ լինելը: Եթե խորհրդարանի նախագահը պետբյուջեի դրական կողմերն ընդգծեց ավելի զգայական մակարդակում եւ հասկապես շեշտադրեց ավանդների վերադարձման հաջողումը, ապա խորհրդարանի փոխնախագահ Տիգրան Թորոսյանը ներկայացրեց Հայաստանի Հանրապետության տարբեր տարիների պետբյուջեների մի ողջ համադրություն, ցույց տալու համար գալ տարվա համար արված աշխատանքը: Ներկայացնենք մի համադրություն: 2000 թ.-ին ՀՀ պետբյուջեի եկամտային մասը կազմել է 172 մլրդ, ծախսայինը՝ 223 մլրդ դրամ, ինչը 2006 թ.-ի պետբյուջեի տվյալների համեմատությամբ երկու անգամ քիչ է: Թորոսյանի ընդգծմանն արժանացավ նաեւ Լեռնային Ղարաբաղին տրվող վարկային միջոցների համեմատությունը, որը 2000 թ.-ին եղել է 7,5, եկող տարի կլինի 16 մլրդ դրամ:

Աշխատանքների ավարտին օրենսդիրի ղեկավարը գոհունակություն հայտնեց կառավարության կատարած աշխատանքից, գործադիրի ղեկավարը՝ խորհրդարանի աշխատանքից, ընդգծելով, որ բյուջեի լինելիությունը ընդհանուր եւ բարեխիղճ աշխատանքի արդյունք է:

Ն. Պ.

Լոբբիզմի զարգացման օրենք գրելու կարիք կա՞

Հասարակական մի շարք կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ դժգոհ են Ազգային ժողով ներկայացված «Լոբբիստական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքի նախագծից եւ կազմակերպված քննարկումներում արտահայտում են իրենց դժգոհությունը: Նրանց գնահատմամբ՝ օրենքի ընդունումը լուրջ խոչընդոտ կլինի քաղաքացիների համար օրենսդրական դաշտում կատարվող իրադարձություններին արձագանքելու, իրենց տեսակետները պատգամավորներին ներկայացնելու համար:

«Եթե այս օրենքը կանոնակարգեր միայն լոբբիստական կազմակերպությունների գործունեությունը, ոչ թե լոբբիստական գործունեությունը, մենք որեւէ առարկություն չէինք ունենա, եւ նախագիծն էլ այսպիսի մեծ ինչեղություն չէր ունենա, կլիներ մի սովորական օրենք, որը, վստահեցնում եմ, չէր գործի, քանի որ Հայաստանը փոքր երկիր է, այստեղ լոբբիստական կազմակերպությունների, մասնագետների գործունեության անհրաժեշտություն չկա», «**Ազգի**» հետ զրույցում ասաց Սոցիալական քաղաքականության կենտրոնի ղեկավար **Արման Վարդանյանը**, որ քննարկման կազմակերպիչներից մեկն էր: Նրա գնահատմամբ՝ այս օրենքով արհեստականորեն ստեղծվում են լոբբիստական կառույցներ, որոնք մենաշնորհ են հաստատելու դաշտում եւ քաղաքացիներին ստիպելու են վճարել՝ այս կամ այն առաջարկությունը խորհրդարան հասցնելու համար:

Երեկ կազմակերպված քննարկման մասնակիցները գտնում էին, որ նախագիծը հստակ չի սահմանում կարգավորման ոլորտը եւ առարկան, պարունակում է մի շարք իրարամերժ դրույթներ եւ այլն: Վարդանյանը հույս ունի, որ այս եւ նույնիսկ արդեն մարզերում սկսված մի շարք քննարկումների արդյունքում կառավարությունը հետ կկանչի նախագիծը, այն կլրամշակվի եւ վերջնական տեսքում կներառի կառավարության եւ հասարակական կազմակերպությունների շահերը: Ըստ պարոն Վարդանյանի՝ նախաձեռնող խումբը, որի ղեկավարն արդարադատության փոխնախարար Աշոտ Աբովյանն է, խոստովանել է, թե նախագիծը լրամշակումների տեղ ունի, ինչը, նրա կարծիքով, եւս կնպաստի նախագիծը հետ կանչելուն:

Թ. Մ.

Ու՞ր են գնում կեղծ ծառայությունների համար հեռահաղորդակցության կենտրոնին վճարված գումարները

«Ռադիո հայ» սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունն այս տարվա փետրվարից մրցութային կարգով ազգային հանձնաժողովից ստացել է Հայաստանի 20 բնակավայրերում ռադիոհեռարձակում իրականացնելու արտոնագիր: Յուրաքանչյուր հաղորդակի գրանցման եւ շահագործման թույլտվության համար «Հեռահաղորդակցության հանրապետական կենտրոն» փակ բաժնետիրական ընկերությունը ռադիոկայանից պահանջել է կատարել «պարտադիր» վճարումները, որ 20 ռադիոկայանի դեպքում կազմում են մոտ 26 մլն դրամ: «Ռադիո հայ» ընկերության տնօրեն **Արամ Մկրտչյանը** բողոք է ներկայացրել տրանսպորտի եւ կապի նախարարին, որից հետո հիշյալ կենտրոնը համաձայնել է զիջել հաճախությունների միջազգային գրանցման եւ կոորդինացման համար նախատեսված 300 հազար դրամը, ասելով, որ «կոորդինացիան արդեն արված է»: «Հետաքրքրական է, թե մեր պարագայում կենտրոնն ինչպե՞ս կարողացավ հեշտությամբ հրաժարվել նշված գումարից, իսկ մեր գործընկերներից գանձել», ժունալիստի տանը երեկ հրավիրած ասուլիսում ասաց Արամ Մկրտչյանը:

Հայաստանի տրանսպորտի եւ կապի նախարարության 1998 թվականին հիմնադրած հիշյալ կենտրոնը հեռահաղորդակցության ոլորտի վերահսկման եւ կարգավորման ասպարեզում ստացել է անսահմանափակ լիազորություններ՝ սկսած հեռուստառադիոեթերի հետ կապված վճարումների գանձումից մինչեւ պետության կողմից այդ ոլորտում աշխատող ձեռնարկությունների վերահսկողության իրականացում: Ու թեպետ 2000 թվականից ընդունվել է «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» օրենքը, որի համաձայն հեռուստառադիոընկերությունների արտոնագրման եւ վերահսկողության գործառույթներն իրականացնում է հեռուստատեսության եւ ռադիոյի ազգային հանձնաժողովը, սակայն նույն օրենքով «պետական կառավարման հեռահաղորդակցության մարմինը օգտվելով հեռահաղորդակցության միջազգային միության ներկայացրած ցուցակից, կազմում է հանրապետության տարածքում հեռուստահաղորդումների հեռարձակման համար նախատեսված եթերային հաճախությունների ցանկն ու պարբերաբար տրամադրում է ազգային

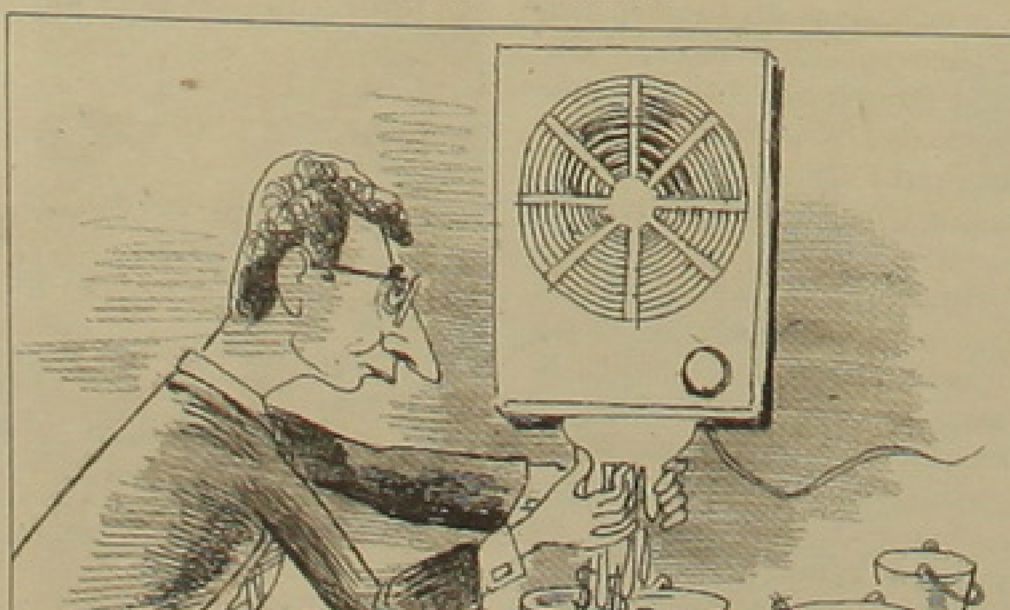

հանձնաժողովին»: Օրենքի մեկ այլ հոդված սահմանում է, որ «հեռարձակման հաճախությունն օգտագործելու համար արտոնագրատերը մուծում է տարեկան թերավճար, որի չափը հաշվարկվում է՝ ելնելով միայն հաճախության սպասարկման անհրաժեշտ ծախսերից»: Այս ամենը ենթադրում է, որ հիշյալ օրենքի ընդունումից անմիջապես հետո տրանսպորտի եւ կապի նախարարությունը պարտավոր էր զանգվածային լրատվամիջոցներին վերաբերող մասով վերանայել հեռահաղորդակցության հանրապետական կենտրոնին տրամադրած լիազորությունները: Իրականում լիազորությունների վերանայում չի եղել, ավելին՝ 2000 թվականից մինչ օրս հաճախություններ ստացած բոլոր հեռուստառադիոընկերություններից կենտրոնը շարունակել է պարտադիր գանձել վարձավճարներ «ծառայությունների» դիմաց, որ սահմանված չեն օրենսդրությամբ:

Մրցութային կարգով արտոնագիր ստացած հեռարձակողներին իբրեւ հաղորդակի գրանցման եւ շահագործման թույլտվություն ստանալու պայման կենտրոնը պարտադրում է օգտվել իր հետեւյալ վճարովի ծառայություններից՝ վերգետնյա կայանների հասկացվող հաճախությունների միջազգային գրանցում եւ կոորդինացում՝ 300 հազար դրամ, ռադիո հեռուստահաղորդիչ կայանների հաճախականությունների ընտրություն եւ էլեկտրամագնիսական համատեղելիության փորձաքննություն՝ 1 մլն դրամ: Դրանով կենտրոնը վճարումներ է կորզում այն գործողությունների համար, որ, ըստ օրենքի, ազգային հանձնաժողովի առջեւ իրեն տրված պարտականություններն են: Բանն այն է, որ նախքան վերջինիս եթերային հաճախությունների ցանկը տրամադրելը, յուրաքանչյուր հաճախականություն պարտադիր պետք է ստացած լինի միջազգային գրանցում եւ կոորդինացում, ինչպես նաեւ ամեն տեսակի փորձաքննություններ՝ ներառյալ էլեկտրամագնիսական համատեղելիությունը: «Այս ամենից հետեւում է, որ օգտագործելով պետության անունից հաղորդակի շահագործման թույլտվություն տրամադրելու իրավասությունը, կենտրոնը շանտաժի է ենթարկում հայաստանյան հեռարձակողներին՝ պարտադրելով նրանց «օգտվել» իր մի քանի «ծառայություններից», նշում է տնօրենը: Նրա տվյալներով, 2000 թվականից ի վեր արտոնագիր ստացած բոլոր հեռուստառադիոընկերությունները կատարել են հիշյալ վճարումները, որ առ այսօր կազմել են մոտ 50 մլն դրամ:

Խնդրի կարեւորության գիտակցումը նրան պարտադրել է տեղեկանալ, թե ո՞ւր են գնում կեղծ ծառայությունների դիմաց կենտրոնի հավաքած գումարները: Հարցը պարզելու համար «Ռադիո հայ» ընկերությունը դիմել է Հայաստանի գլխավոր դատախազություն, որը տվյալ գործով հարուցել է վարույթ: Հաշվի առնելով պետության ու լրատվամիջոցների շահերը խստորեն ոտնահարելու փաստը, ռադիոկայանն իր գործընկերներին կոչ է անում ոչ միայն հանրային ուշադրությունը սեւեռել խնդրի վրա, այլեւ հետ պահանջել չհիմնավորված ծառայությունների համար կենտրոնին վճարված գումարները:

ՌՈՒԶԱՆ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակութեան ԺԶ տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՍՊԸ
Երեւան 375010 Հանրապետութեան 47
Ֆաքս 374 1 562863
e-mail: azg2@arminco.com
www.azg.am
Գլխաւոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ /հեռ 521635
Խմբագիր
ՊԱՐՈՅՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ /հեռ 529221
Լրագրողների սենեակ /հեռ 581841
Համակարգչ. ծառայութիւն /հեռ 582483
Շուրջօրյա լրահավաք ծառայություն /հեռ 529353
Համակարգչային շարուածը
«Ազգ» թերթի
Թերթի նիւթերի ամբողջական թէ մասնակի արտատպումները տպագիր մամուլի միջոցով կամ ռադիոհեռուստատեսութեամբ առանց խմբագրութեան գրաւոր համաձայնութեան խստիւ արգելւում են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրաւունքի մասին օրէնքի
Նիւթերը չեն գրախօսւում ու չեն վերադարձւում
"AZG" Daily NEWSPAPER
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 375010

Սահմանադրական փոփոխությունների նախօրեին գրեթե միաժամանակ հայաստանյան քաղաքական խայտաբղետ գունապնակը լրացավ երկու քաղաքական տարբեր կուսակցություններով, որոնցից մեկը՝ «Ազգային վերածնունդ» կուսակցությունը երեկ գումարեց իր կորցրել է իր դերը եւ իմաստը: Սակայն ես կարեւորում եմ հենց այս կուսակցության ստեղծումը՝ երկու պատճառով: Առաջինը անձինք են, երկրորդն այն է, որ Ա. Բազեյանն ու Վ. Հարությունյանը ընտրեցին ճիշտը, ոչ թե լավը (ակնարկում էր «Հանրապետություն» կուսակցունեց Ա. Բազեյանը: «Քանի՞ ազատամարտիկ եւ նախկին հանրապետական ունի նորաստեղծ կուսակցությունը» հարցին Բազեյանը պատասխանեց. «Մենք որեւէ ուշադրություն չենք դարձնում այդ հարցերի վրա եւ որեւէ հաշվառում չենք արել»:

Ալբերտ Բազեյանն ու իր խոհակիցները ազգային վերածննդի հավակնություններ ունեն

հիմնադիր համագումարն ու գրեթե միաժամանակ ուղերձով կոչ արեց՝ ո՛չ սահմանադրական փոփոխություններին:

Կառավարության շենքի նիստերի դահլիճում կուսակցությանը ողջունելու եկած քաղաքական այրերից մեկը՝ Խոսրեն Սարգսյանը դահլիճը համեմատեց ծննդատան հետ, ուր աշխարհ են եկել տարբեր կուսակցություններ: Նա հույս հայտնեց, որ «ատամհատիկի» ժամանակ այս կուսակցությունը «կվերցնի» խաղաղությունն ու արդարությունը: Կուսակցության ծնունդն ու առաջին համագումարը շնորհավորելու եկած բոլոր քաղաքական կուսակցությունների (բացառությամբ բացակա «Հանրապետություն» կուսակցության) ղեկավարներն էլ փաստեցին, որ նորաստեղծ կազմակերպության ղեկավարները քաղաքական փորձառություն ունեն եւ երկար ուղի են անցել, որն էլ վստահության առիթ է, թե կուսակցությունը գալիս է հասարակության մեջ ազգային գաղափարախոսությամբ ամրապնդելու ընդդիմության շարքերը: Բոլորն էլ համագործակցություն ակնկալեցին եւ բարի երթ մաղթեցին «Ազգային վերածնունդ» կուսակցությանը:

Մասնավորապես Հմայակ Հովհաննիսյանը հույս հայտնեց, թե նորաստեղծ կազմակերպությունը քաղաքական անկեղծություն կունենա: Իսկ «Նոր Հայաստան» կուսակցության ղեկավար Էլեոնորա Մանանդյանն էլ ասաց. «Մթնոլորտն այնքան աղավաղված է, որ թերեւս կուսակցությունը որպես այդպիսին թյունը): Ձեր պատասխանատվության բեռն այնքան ծանր է, որ ես չեմ շնորհավորում, այլ միայն մաղթում եմ, որ դուք պատվով տանեք այդ բեռը: Մենք համարում ենք, որ հենց ազգային վերածնունդն է ճանապարհը դեպի նոր Հայաստան»:

«Ազգային վերածնունդ» կուսակցությունը գումար չունենալու պատճառաբանությամբ դեռ խորհրդանիշ չունի: «Կուսակցությունը պահելու ենք օրենքով սահմանված կարգով գոյացող անդամավճարներից եւ մեր համախոհների ու համակիրների հատկացրած նվիրատվություններից: Կուսակցությունն ունի մեկ գրասենյակ Երեւանում եւ մեկն էլ Գյումրիում: Մարզերում դեռ գրասենյակներ չկան», լրագրողների համար ընդմիջմանը պարզաբա-

«Ազգային վերածնունդ» կուսակցությունը տարածեց իր առաջին ուղերձը, որով կոչ էր անում «ոչ» քվեարկել սահմանադրական փոփոխությունների նախագծին, քանի որ այնտեղ առկա են տեսության անվտանգությանն ու տարածքային ամբողջականությանը սպառնացող դրույթներ: Բացի այդ նախագիծը ընդլայնում է նախագահի լիազորությունները, ժողովուրդը զրկվում է հանրաքվե նախաձեռնելու, Երեւանի քաղաքապետ եւ մարզպետներ ընտրելու ուղղակի իրավունքներից:

Համագումարի երկրորդ մասում 442 պատվիրակները կուսակցության նախագահ ընտրեցին Ալբերտ Բազեյանին:

ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ

ԿԱՊՈՒՂԻՆԵՐ

«Արմենտել»-ինտերնետ-պրովայդերներ հարցը լուծվել է

2005 թ. օգոստոսի 8-ին «Ինտերնետ միություն» հասարակական կազմակերպությունը, որ միավորում է ինտերնետ ծառայություն մատակարարող պրովայդեր ընկերությունների, բողոք էր ներկայացրել տնտեսական մրցակցության պաշտպանության հանձնաժողովին, որ Հայաստանում «Արմենտելի» մատուցած ինտերնետի ծառայությունների որակն անբավարար է: Համաձայն դիմումի, «Արմենտելի» կապուղիներով մատակարարվող ինտերնետ հասանելիության ծառայություններն անհուսալի են եւ ցածրորակ, խոչընդոտում են տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացմանը:

«Արմենտելը» ներկա դրությամբ ինտերնետ հասանելիությունը մատակարարում է երկու եղանակով՝ կաբելային եւ արբանյակային: Արբանյակային եղանակով տվյալների փոխանցումը երկու գործընթաց է ենթադրում՝ ուղարկում եւ ստացում: «Արմենտելի» գործունեության առումով հայտնի թիվ 60 լիցենզիայի նոյեմբերի 4-ից ուժի մեջ մտած վերախմբավորված տարբերակով կաբելային եղանակով ինտերնետի մատակարարումը եւ արբանյակային եղանակով ինտերնետի ուղարկումը «Արմենտելի» մենաշնորհն են, իսկ արբանյակային եղանակով «Արմենտելի» ստացման ծառայության մատուցումը ազատականացված է:

Մինչ այս դրույթի ուժի մեջ մտնելը պրովայդերները տվյալների ուղարկման ծառայություն ձեռք բերելիս ձեռք էին բերում նաեւ տվյալների միջազգային մուտքի ստացման ծառայություն: Մինչդեռ վերջինս արբանյակային եղանակով առավել ցածր գներով կարելի է ձեռք բերել այլ արտասահմանյան գործընկերներից եւ ոչ «Արմենտելից»: Փաստորեն պրովայդերները պարտավորվում են վճարել «Արմենտելի» կողմից անորակ եւ անհուսալի տրամադրվող տվյալների ստացման ծառայության համար, առանց այլընտրանքի:

Ըստ տնտեսական մրցակցության պաշտպանության հանձնաժողովի մամլո հաղորդագրության, հանձնաժողովը երեկ քննարկել է նշված բողոքը, լսել «Արմենտելի» բացատրությունները եւ որոշել է տարանջատել արբանյակային եղանակով տվյալների ուղարկման եւ ստացման ծառայությունները: Քանի որ դրանց համատեղ լինելու պատճառով ինտերնետը մնում է ցածրորակ եւ թանկ: Հանձնաժողովի որոշմամբ, «Արմենտելը» պարտավորվել է արբանյակային կապուղիներով մատակարարել միայն տվյալների ելքը եւ դրա համար առանձին սակագին սահմանել:

Բացի այդ, ինչպես նշվում է հանձնաժողովի հաղորդագրության մեջ, «Արմենտելի» համաձայնությամբ պրովայդերներն իրավունք են ստանում տեղադրելու արբանյակային ալեհավաք, ընտրելու առավել նախընտրելի արբանյակը, ապա հանձնել «Արմենտելին» շահագործման:

Ամեն դեպքում հիշատակված ծառայությունների տարանջատմամբ կսահմանվեն նոր սակագներ, եւ արբանյակային կապուղու օգտագործման շնորհիվ կմեծանա ինտերնետի օգտագործման աշխարհագրությունը, մասնավորապես մարզերի առումով:

ԱՂԱՎՆԻ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Պատվավոր դոկտորի կոչում Սերժ Չուռուքին

Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիան պատվավոր դոկտորի կոչում է շնորհել «Ալկատել» ընկերության նախագահ եւ գլխավոր գործադիր տնօրեն Սերժ Չուռուքին: «Հայաստանում «Ալկատելի» ավելի քան 6 տարվա ներկայությունը հնարավորություն է տվել մեզ սովորելու եւ ավելի լավ հասկանալու տեղական շուկայի հատուկ պահանջները: Մատակարարելով հեռահաղորդակցության ամենաառաջատար լուծումները՝ «Ալկատելը» պատրաստ է արձագանքելու տեղական օպերատորների մատահրավեր ներկայացնող պահանջներին», ասաց Սերժ Չուռուքը պաշտոնական արարողության ժամանակ:

Ակադեմիայի պրեզիդենտ Ֆադեյ Սարգսյանը նշեց. «Գիտությունների ազգային ակադեմիան ինֆորմացիոն հասարակության ստեղծմանն ուղղված Հայաստանի շարժման ակտիվ մասնակից եւ կողմնակից է, եւ մենք հույս ունենք օգտվելու այս ոլորտում «Ալկատելի» կուտակած փորձից եւ գիտելիքներից»:

Մ. Մ.

Հակոբ Ճարոյանը դարձյալ հայտարարում է դատախազական համակարգի կոռուպցիայի կոնկրետ դեպքի մասին

«Հակասվեր» կազմակերպության հյուրը երեկ Հակոբ Ճարոյանն էր, որը մեր թերթում բազմիցս հանդես է եկել դատախազական համակարգում եւ դատարաններում կոռուպցիայի դրսեւորման փաստերի մասին, ինչն արտահայտվել է իր դեմ հարուցած անհիմն քրեական գործում:

Ելույթ ունեցողը վերստին հիշեցրեց ներկաներին, որ 2002 թ.-ից ինքը հայտնել է անուններ, որոնց պատճառով 2 տարի եղել է անազատության մեջ: Տեղեկացնելով, որ դատախազության կոռուպցիայի դեմ պայքարի բաժնի պետը վերջերս պատասխանելով լրագրողի հարցին, թե համակարգում կոնկրետ դեպքի վերաբերյալ բողոք եղե՞լ է, բացասական պատասխան է տվել, Հակոբ Ճարոյանը հայտնեց, որ դատախազության այդ պաշտոնյան ստել է, որովհետեւ միայն ինքը երեք տարիների ընթացքում դատախազությանը այդ կապակցությամբ դիմել է 140 անգամ:

Այս անգամ եւս Հակոբ Ճարոյանը թվարկեց այն անձանց, որոնք կաշառք վերցնելով իր նախկին գործընկեր եւ գործով որպես տուժող հանդես եկող Ճոճկան գյուղի գյուղապետ Վարուժան Թամազյանից, իր նկատմամբ ակնհայտ անհիմն քրեական գործ են սարքել եւ դատապարտել անազատության: Նրանք են՝ այն ժամանակ Գեղարքունիքի մարզի դատախազության քննիչ Հովսեփ Սարգսյանը, որն այժմ աշխատում է գլխավոր դատախազությունում, եւ մեկ այլ քննիչ՝ Վարդան Ավետիսյանը, որը շարունակել է առաջինի հարուցած քրեական գործի քննությունը: Ի դեպ, Հակոբ Ճարոյանը նշեց, որ Հովսեփ Սարգսյանի եղբայրը դատավոր է, իսկ քավորը վճռաբեկ դատարանի քրեական գործերով պալատի նախագահ Միեր Խաչատրյանն է:

Կոռումպացված լինելու, կաշառք վերցնելու եւ իր դեմ գործ սարքելու մեջ ելույթ ունեցողը մեղադրեց նաեւ արդարադատության խորհրդի անդամ, նախկինում Գեղարքունիքի մարզի դատախազ Ալբերտ Մարգարյանին, ինչպես նաեւ Լոռու մարզի առաջին ատյանի դատավոր Վահան Հովհաննիսյանին: Եթե բոլոր այդ անձինք մեղավոր չեն, ապա ըստ Հակոբ Ճարոյանի, պետք է զրպարտության համար պատասխանատվության ենթարկեն իրեն, ինչը սակայն չեն անում: Հակոբ Ճարոյանը պատրաստ է 10 մլն դրամ տալ նրան, ով հրապարակայնորեն կապացուցի իր մեղավորությունը: Սակայն, ինչպես նշեց «Հակասվեր» կազմակերպության ղեկավար Վազգ Ամիրխանյանը, այս հանդիպմանը հրավիրված են եղել դատախազության, ՀՀ նախագահի, վարչապետի աշխատակազմի ներկայացուցիչները, որոնցից ոչ մեկը ներկա չէ:

Ի դեպ, կոռուպցիայի կոնկրետ դեպքի առնչությամբ հրավիրված հանդիպմանը հրավիրված էին, բայց չէին մասնակցում հեռուստաընկերությունները, որոնք չեն հապաղում հեռարձակել կոռուպցիայի դեմ պայքարի մասին տարբեր տրամաչափի պաշտոնյաների ընդհանուր եւ ոչինչ չասող հայտարարությունները:

Վերջում Հակոբ Ճարոյանը հայտնեց, որ դատախազությունից իր վերջին ստացած պատասխանն այն է, որ իր դեմ հարուցված քրեական գործում նոր երեւան եկած հանգամանքով պետք է վերստին քննվի գործը: Սակայն որեւէ այլ մանրամասն նրան դեռ հայտնի չէ:

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Պարզաբանում

Նոյեմբերի 1-ի համարում անգլիագիր գրող Լեւոն-Զավեն Սյուրմելյանի «98,60» վեպի հայերեն հրատարակությունը ներկայացնելիս եւ գրողի 100-ամյա հոբելյանի մասին խոսելիս **«Ազգն»** անդրադարձել էր գրքի հետ առնչություն չունեցող մեկ այլ հանգամանքի: Խոսքը հոբելյանական օրվա գլխավոր բանախոս եւ Լեւոն-Զավեն Սյուրմելյանի միակ կտակակատար եւ մտերիմ Թորգոմ Փոստաջյանի մասին է: Մեր թերթը նշել էր, որ գրողի կտակի միակ կտակակատարը լավ կլիներ օգտվեր ընձեռված առիթից եւ հանդես գար հրապարակային հաշվետվությամբ՝ հանրությանը ներկայացնելով, թե ինչպես է տնօրինել այդ գումարը: Այս առիթով «Ազգը» հանդիպեց պրն Փոստաջյանի հետ, որն էլ ներկայացրեց պատմությունը:

Նրա խոսքերով, Լեւոն-Զավեն Սյուրմելյանը եւ նրա կինը՝ Զարմիկ Սյուրմելյանը, համատեղ որոշել են կտակը թողնել Հայկական բարեգործական ընդհանուր միությանը (ՀԲԸՄ): Կտակը գրվել է 1993 թ., որից հետո մահացել է Զարմիկ Սյուրմելյանը, իսկ 1995 թ. մահացել է գրողը: Պրն Փոստաջյանը եղել է միակ կտակակատարը, իսկ կտակը, նրա խոսքերով, կազմել են կալվածքներ եւ բաժնետոմսեր, որոնք գումարի վերածելուց հետո կազմել է 4 մլն դոլարից ավելի. «Ճիշտ գումարը կտակի չեմ կարող ասել, որովհետեւ փող չէր, այլ կալվածքներ էին եւ բաժնետոմսեր, բայց 4 միլիոնեն վեր էր»: Պրն Փոստաջյանը նշեց, որ 1998 թ. ինքն ամբողջ գումարը տվել է ՀԲԸՄ-ին, բացի 100 հազար դոլարից: Նրա խոսքերով, ինքն այդ գումարը պահել էր գրողի հիշատակը հավերժացնելու համար որեւէ բան ստեղծելու նպատակով: Պրն Փոստաջյանը պատմեց, որ ՀԲԸՄ նախագահ Պերճ Սեդրակյանին ներկայացնելով խնդիրը՝ նրանք եկել են համաձայնության՝ պրն Փոստաջյանն այդ 100 հազար դոլարը եւս տվել է միությանը, նրանք էլ խոստացել են ընդառաջել եւ Լեւոն-Զավեն Սյուրմելյանի անունով որեւէ դպրոց հիմնել: «Ես լրիվ գումարը տվել եմ ՀԲԸՄ-ին, սա իմ պատգամն է, եւ ես արել եմ, սրանից ոչ մի շահ չեմ ունեցել», հավելեց պրն Փոստաջյանը:

«Ազգի» հարցին, թե այս պատմության մեջ ի՞նչ դեր է ունեցել ոմն դոկտոր Գրիգոր Գրիգորյանը, Թորգոմ Փոստաջյանը նշեց, որ վերջինս փաստաթղթեր է տվել, որոնք վկայում էին, որ գրողի կինը՝ Զարմիկ Սյուրմելյանը կտակը գրել է սթափ վիճակում (կտակը գրելու նախօրեին գրողի կինը եղել է հիվանդանոցում):

Կրկնենք՝ վերաշարադրելով ամբողջությամբ պրն Փոստաջյանի բացատրություններն են:

Նպատակը Իրաքից հեռացող հայերին Հայաստան բերելն է

Իրաքահայերի օգնության հիմնադրամի հայրենադարձ նախաձեռնությունը արդյունքներ է արձանագրել

Հիրավի հայրենասիրական, զերծ բարձրագոչ խոսքերից եւ գործնական նախաձեռնությամբ են հանդես եկել ամերիկահայ երեք գործիչներ՝ Սարգիս Ղերձակյանը, Խաչիկ Ճանոյանը եւ Սարգիս Տիրամերյանը: Անցյալ տարվա հոկտեմբերին նրանք ստեղծել են Իրաքահայերի օգնության հիմնադրամը, որի նպատակը Իրաքից հեռանալու ցանկություն ունեցող մեր հայրենակիցներին դեպի Հայաստան ուղղելն է, այդ հարցում նրանց ամեն կերպ աջակցելը:

Հիմնադրամի գործունեության եւ արդեն արձանագրած կոնկրետ արդյունքների մասին զրուցեցինք այս օրերին Հայաստանում գտնվող հիմնադրամի նախագահ **Սարգիս Ղերձակյանի** հետ: Նա հայտնեց, որ հիմնադրամը ստեղծվել է վերոնշյալ երեք անձանց նախաձեռնությամբ եւ աջակցության արժանացել հայ ավանդական՝ ռամկավար ազատական, դաշնակցական եւ հնչակյան կուսակցությունների եւ անկուսակցական մի շարք գործիչների կողմից: Համապատասխանաբար հիմնադրամի խորհրդում ներկայացված են ռամկավարներ, դաշնակցականներ եւ անկուսակցականներ: Սա հավելյալ վստահություն է ներշնչում այս ձեռնարկի նկատմամբ Լոս Անջելեսի եւ ԱՄՆ հայության մեջ, քանի որ նրա հանգանակած գումարների միջոցով էլ կատարվում են Իրաքից հեռանալու ցանկություն ունեցող հայերին հայրենիք տեղափոխման, Հայաստանում բնակվելու եւ մյուս ծախսերը:

Սկզբնական շրջանում ստեղծվեց ինտերնետային էջ, բայց մի քանի ամիսների ընթացքում դիմողներ չեղան հասկանալի պատճառներով՝ Իրաքում ինտերնետից օգտվելու հնարավորությունները խիստ սահմանափակ են: Այնուհետեւ հիմնադրամի նախաձեռնողները սկսեցին իրենց նպատակների մասին տեղեկատվությունը տարածել անձնական կապերով, հեռախոսազանգերով, ինչից հետո միայն սկսվեց դիմումների հոսքը: Մեկ տարվա ընթացքում, Սարգիս Ղերձակյանի հավաստմամբ, 48 ընտանիք դիմեց: Որոշվեց սկսել փոքրից: Հիմնադրամը հանձն առավ Հայաստան տեղափոխել 4 ընտանիք, որոնց անդամների ընդհանուր թիվը 17 էր: Բացի տեղափոխման, հարեւան Սիրիայում հյուրանոցում հանգրվանելու ծախսերից, Հայաստան հասնելուն պես այդ ընտանիքների համար բնակարաններ վարձվեցին Արաբկիրի համայնքում, նրանք ապահովվեցին կահ-կարասիով եւ բնակության համար անհրաժեշտ այլ պարագաներով: Մեկ տարվա ընթացքում հիմնադրամը մեկ ընտանիքի համար վճարում է 1000 դոլարին համարժեք գումար: Դրա մեջ մտնում են բնակարանի վարձակալության գումարը (ընդհանուրի մոտ 40 տոկոսը) եւ առօրյա սննդի ու հագուստի ծախսերը:

Իրաքից Հայաստան տեղափոխվածների համար լուծման կարիք ունեցող երկու հարց է մնում՝ այդ մարդկանց աշխատանքով ապահովվելը եւ նրանց երեխաների ուսման շարունակությունը: Վերջինիս խնդիրների լուծումը հանձն է առել Ամերիկայի հայկական համագումարը: Ինչ վերաբերում է աշխատանքին, ապա Սարգիս Ղերձակյանը հույս ունի, որ այդ մարդիկ աշխատանք կգտնեն: Այդ ընտանիքները վարպետ արհեստավորների ընտանիքներ են եւ Հայաստանում շինարարության այս ծավալների դեպքում ամենայն հավանականությամբ կգտնեն իրենց մասնագիտությանը համապատասխան աշխատանք:

Հիմնադրամը, սակայն, հայրենադարձներին օգնում է մեկ տարի: Մեր այն հարցին, թե ինչ երաշխիք, որ մեկ տարի հետո նրանք, այնուամենայնիվ, չեն ցանկանա մեկնել Եվրոպա կամ ԱՄՆ, Սարգիս Ղերձակյանը այսպես պատասխանեց. «Մեկ տարվա ընթացքում մենք մեր ազգային պարտքը նրանց նկատմամբ կատարած կլինենք, իսկ դրանից հետո եթե նրանք կցանկանան մեկնել Հայաստանից, ապա մենք չենք կարող արգելել»: Սակայն մեր զրուցակիցը քիչ հավանական է համարում, որ Իրաքից Հայաստան եկած ընտանիքները կմեկնեն ԱՄՆ կամ Եվրոպա: Նրա կարծիքով, հիմա շատ դժվար է ԱՄՆ-ում հաստատվելը, քան նախկինում էր: Եվ հետո, ԱՄՆ կամ Եվրոպա գնալու համար պետք է մեծ գումար ունենալ, որ այս ընտանիքները չունեն:

«Տարեկան քանի՞ ընտանիք է հիմնադրամը ծրագրում Իրաքից Հայաստան տեղափոխել» հարցին Սարգիս Ղերձակյանը պատասխանեց, որ դա կախված է հանգանակած գումարների չափից: «Մեր ֆինանսավորման աղբյուրը դա է՝ ԱՄՆ-ը եւ ընդհանրապես բոլոր երկրներում բնակվող հայերի նվիրաբերած գումարները», նշեց նա եւ ավելացրեց, որ ներկայումս հիմնադրամի գլխավոր նպատակը արդեն կատարած աշխատանքը ներկայացնելն է, որպեսզի մարդիկ տեսնեն, վստահություն ձեռք բերեն եւ համաձայնվեն գումարներ նվիրաբերել:

Բնականաբար մեզ հետաքրքրում էր, թե Հայաստանի իշխանություններն ինչ օգնություն են ցուցաբերում այս հայրենադարձ ձեռնարկմանը, եթե ցուցաբերում են իհարկե: Հիմնադրամի նախագահն ասաց, որ հանդիպել է փախստականների եւ միգրացիայի վարչության պետ Գագիկ Եգանյանի հետ, որն առաջարկել է հանրակացարաններում տեղավորել այդ մարդկանց: Սակայն կենցաղային պայմաններն այնտեղ «մի քիչ անհամապատասխան են»: Լվացարանն ու սանհանգույցը, խոհանոցն ընդհանուր են մեկ հարկի համար, իսկ այդտեղ ընտանիքներ են՝ տարբեր սեռի եւ տարիքի անդամներից բաղկացած:

Այսպես թե այնպես, պետք է փաստենք, որ հայրենադարձության այս բարդ եւ անհրաժեշտ նախաձեռնությունն արժանի է ավելի լուրջ ուշադրության եւ աջակցության ինչպես Հայաստանի իշխանությունների, այնպես էլ Հայաստանի ու սփյուռքի գործարար շրջանակների կողմից: Սա հայրենասիրության մասին խոսել սիրողների համար լավ առիթ է իրենց խոսքը գործով ապացուցելու եւ նվիրատվություններ կատարելու համար հայրենադարձությունը նպատակ դարձրած հիմնադրամին:

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Հանրաքվե կամ հայկական Վաթեռլոո

Ընդդիմությունը եւ իշխանությունը ծառացել են իրար դեմ ինչպես գլադիատորներ: Ընտրություններից հետո, եթե խոսում ենք նորմալ երկրների օրինակով, երկուսից մեկը պետք է քաղաքական ասպարեզից հեռանա: Բայց ո՞վ... Վարչախմբի մնալը թերեւս վատագույնն է, կարծում է հասարակության զգալի մասը:

Շատերին է թվում, թե նոյեմբերի 27-ը Քոչարյանի համար նույնը կլինի, ինչ Վաթեռլոոն՝ Բոնապարտի: Այնժամ կոալիցիոն բանակը կարողացավ միավորվել եւ վերջին պահին կորզել հաղթանակը միապետից: Մինչդեռ մեզանում ընդդիմությունը ոչ մի կերպ չի կարողանում միավորվել, որքան էլ միաբերան սահմանադրական նախագծին ասում է «ոչ»: Արտաշես Գեղամյանն իրեն է վերապահել գլխավոր դերակատարությունը, երբ անհրաժեշտ պահին կգլխավորի ժողովրդական լայն զանգվածը եւ կվճռի «մարտի» ելքը հօգուտ ընդդիմության, ճիշտը՝ իրեն: Չմոռանանք հիշել, որ յուրային ճամբարից Գեղամյանը հռչակվել է ընդդիմության ընդհանուր առաջնորդ, ինչը խանդով ընդունեցին Ստ. Դեմիրճյանի ղեկավարած «Արդարություն» դաշինքի անդամները: Հիշարժան է նաեւ Արամ Զավենի Սարգսյանի երկիմաստ ակնարկը: Այս իրավիճակում չի բացառվում, որ հասարակությունը եւս մեկ անգամ վերապրի հիասթափություն, մանավանդ՝

ա) եթե իշխանությունը գործի այնպես, ինչպես միշտ է գործել՝ այս դեպքում ապահովելով կեղծ «այո»-ն.

բ) եթե Արտաշես Գեղամյանը հանկարծ լքի մարտադաշտը: Իսկ իշխանության սցենարն առավել քան պարզ է՝ հանձնարարել ԿԸՀ-ին, ինչպես կոնկլավի դեպքում, փակվել եւ բացվել հռչակելով անցումային «այո»-ների անհրաժեշտ թվաքանակը:

Սահմանադրության նախագիծը քաղաքական որոշման յուրօրինակ դրսեւորում էր, այն է՝ եվրոդիմակով հանդես գալ Արեւմուտքի առաջ, ժողովրդավարական «մարգարիտներ» շաղ տալ վերջինիս ոտքերի տակ, ապա այդ «մարգարիտները» նետել աղբարկղ: Եթե գործող վարչախմբին հաջողվում էր այնքան վարպետորեն շրջանցել առկա սահմանադրությունը, ի՞նչն է նրան խանգարելու նույն կերպ վարվել վենետիկյան տարբերակի հետ: Իսկ «այո»-ն ապահովելու համար արդեն Ռուսաստանին կմիանա նաեւ նույն Եվրոպան՝ ում որ հարկ է հոխորտալու համար, թե մի դժվար դաստիարակվող պետություն էլ ժողովրդավարեցրինք: Երկուսն էլ երկու աչքերը կփակեն կատարված խախտումների դիմաց: Հետո ընդդիմություն՝ մենք ձեր ձայների տերն ենք, ժողովուրդ, ամեն ինչ վերահսկվում է, անպտուղ հայտարարությունները հերթական անգամ հօդս կցնդեն:

Պարզ է, ընդդիմության եւ իշխանության ռեսուրսները համարժեք չեն: Ընդդիմության ռեսուրսը միայն ժողովուրդն է, որն էլ արդեն ընդդիմությանը նայում է իբրեւ հաշմանդամի կամ խաղեր տվող այն աղավնուն, որը գայթակղվելիս իջնում է ուրիշի տանիքին: Քչերն են կարծում, թե սա նորմալ նախագիծ չէ, որ մի քայլ առաջ է գործողից, համոզված են շատերը: Բայց բոլորն ասում են՝ այդ ո՞նց եղավ հետընթաց «առաջին ընթերցմամբ» այդքան անակնկալ ու հապճեպ ստացավ բարվոք տեսք: Ո՞վ էր խանգարում, որ առավել լավը լիներ: Եվ արդյոք նախագծի վերջնական տարբերակը պայմանավորված չէ՞ր 56-րդ հոդվածի ներմուծմամբ՝ իբրեւ նախագահի կողմից կոմպրոմիս բազում հոդվածներ բարեփոխելու դիմաց: Այսպես թե այնպես, այս բարվոք սահմանադրության նախագիծը հասարակության մի մասը հակված է մերժելու՝ դրանով իսկ հուսալով ձերբազատվել վարչախմբից: Հիմա բացատրություն-քարոզները, թե ստորեւ առկա են իշխանության տարանջատման, դատական համակարգի անկախության երաշխիքներ մի կողմից, նախագծում առկա են քողարկված ականներ (56, 81 հոդվածներ եւ այլն), մյուս կողմից՝ ոչինչ էլ չարժեն, քանի դեռ չի փոխվել իշխանության մարդու հոգեբանությունը, քանի դեռ տեղի չեն ունեցել բարեփոխումներ ինքնամեջ: Եթե շուրջ 10 տարի Քոչարյանն առաջնորդվել է այլ գործելաոճով, ոչ մի սահմանադրություն չի ուղղորդի նրան որդեգրելու մեկ այլ գործելաոճ: Սա բոլորն են հասկանում: Այսպես, եթե ՏԻՄ ընտրությունները երկրի նախագահը համարեց դրական, լուրջ ընտրախախտումները բնորոշելով մասնակի թերություններ, ի՞նչը նրան պիտի խանգարի առավել լուրջ ընտրախախտումների դեպքում հանրաքվեն դիտարկել նույնքան դրական: Մինչդեռ մենք տեսել ենք բազմիցս այդ «մասնակի» թերությունների տեսականին՝ ծեծուջարդով, լցոնումներով, թվաբանությամբ հանդերձ: Ընդհանրապես զարմանում եմ, թե ինչո՞ւ է իշխանությունը զբաղվում քարոզչությամբ, ընդդիմությունը՝ հակաքարոզչությամբ: Իմաստը ո՞րն է, երբ ամեն դեպքում արվելու է այն, ինչ միշտ է լինում: Ստեղծված իրավիճակի մեղավորն իշխանությունն է, որն այնքան է դառնացրել ժողովրդին, որ վերջինս չի վստահում ոչ հանրաքվեի ընթացակարգին, ոչ սահմանադրության կիրառմանը: Մարդիկ հասկանում են, որ առաջարկվող բարեփոխությունը գործելու է քմահաճության դաշտում, որ այս փաստաթուղթն արխիվային է:

Մի հանգամանք եւս. հանրաքվեն տեղի կունենա Ադրբեջանում անցկացվող խորհրդարանական ընտրություններից հետո, որոնք գիտենք, թե ինչպես կանցնեն, եւ Եվրոխորհուրդը զբաղված կլինի այս խայտառակությամբ: Վարչախումբն այդ ընթացքում սղացնելու է հանրաքվեն, թեեւ ոչ հեշտությամբ: Նման ֆոնի վրա մեր ընտրություններն առավել «անմեղ» են թվալու, կարծում են կոալիցիայի քաղաքական վերլուծաբանները: Բայց, միեւնույն է, իրավիճակը պայթյունավտանգին մոտ կդառնա:

Ընդդիմությունն ու իշխանությունը խորթ, բայց եղբայրներ են: Սա չեն հասկանում երկուստեք, բայց հասկանում է հասարակությունը: Կողմերից մեկին թվում է, թե իր բաժին կալվածքին է տիրացել մյուսը, իսկ այս մյուսը պնդում է, թե ամեն ինչ իրենն է ու վերջ: Ստեղծված կացությունն ամոթաբեր է երկուսին էլ: Նախ, որ երկիրը դիտվում է իբրեւ կալվածք, ապա, որ մեկը չի կարողանում, մյուսը՝ չի կամենում: Եթե, իրոք, ընդդիմությունն ազնիվ է եւ մտածում է ժողովրդի մասին, ինչո՞ւ չի կատարում նույն ժողովրդի պահանջը, այն է՝ համախմբվել: «Կամ ամբողջը, կամ ոչինչ» կարգախոսը դատապարտված է: Կստացվի ոչինչը:

Պարկեշտ լինել այսօր Հայաստանում, ներեցեք, Դանիայում, կնշանակի 10 հազարից մեկը լինել, ասում էր իշխան Համլետը: Այսօրվա Հայաստանը միջնադարի Դանեմարքից ինչո՞վ է ավելի:

Բարոյականությունը ծայրահեղ անհատականության եւ եսապաշտության հակակշիռն է, քանզի ներառյալ համամարդկային արժեքները, այն չի վնասում առանձին մարդկանց շահերին եւ փրկարար է մարդկության ու նորմալ պետությունների համար: Ցավոք, քաղաքական մտքի զարգացումը մեզ մոտ չկրեց բնականոն ընթացք եւ չկրեց էվոլյուցիոն բնույթ: Այդպես է, քանզի ԽՍՀՄ փլուզումից հետո մենք հայտնվեցինք մի իրավիճակում, երբ հարկավոր էր մշակել ինքնատիպ քաղաքական գործառույթ, որի ո՛չ փորձն ունեինք, ո՛չ էլ կար համապատասխան բազա:

Բարոյականությունն ինքնին քաղաքական կատեգորիա է: Ուրիշ բան, որ դրանով զբաղվողներն են անբարո: Բարոյական անկումն առավել վտանգավոր է պետության եւ հասարակության դրսեւորումներում: Մարդկության պատմության, ներառյալ մերօրյա փորձը վկայում է, որ բարոյախեղումները հաճախ պատճառ են դառնում պետությունների եւ քաղաքակրթության խորտակման: Վտանգն առավել կործանարար է, երբ բարոյազրկությունը մուտք է գործում իշխանության էլիտար ոլորտ: Այսօր Հայաստանում բարոյական անկումը հասել է գագաթնակետին, երբ որոշ քաղաքական լիդերներ, կուսակցություններ հանդուրժում են կոռուպցիան, կաշառակերությունը, ապազգային կեցվածքը՝ հաճախ հենց իրենք դառնալով դրանց կրողը: Այնուամենայնիվ, բարոյականության դեգրադացիան չի կրում տոտալ բնույթ: Այն բնորոշ է հատկապես իշխանության մաս կազմող հատվածին գումարած որոշ գործարարների ու հեղինակությունների շերտը: Կկարողանա՞ Հայաստանում երբեւէ բարոյական դոկտրինը դառնալ տիրապետող, առաջիկայում դժվար է ասել: Չեղավ սա, ոչ մի Վենետիկ, Եվրոխորհուրդ, սահմանադրություն չի կարող վերջնակետել երկրում առկա բացասական դրսեւորումներն ու անընդմեջ ընտրակեղծիքները, ինչից էլ սկսվում է հասարակության, եթե կուզեք, դժբախտությունը՝ առանց հավելյալ բացատրության...

ՏԻԳՐԱՆ ՊԱՍԿԵՎԻՉՅԱՆ

Այժմ ի՞նչ եմ խնդրում ես արդարադատությունից
Դատարանը եթե միայն ազատել կամ պատժել կարող է, ապա այդ երկուսն էլ հավասարապես ինձ պետք չեն:
Միայն ազատությունից ավելի ինձ պետք է, որ խորհրդային մտայնությունը դադարի ինձ սեւամորթ գրող համարելուց: Ցանկանում եմ խորհրդային մյուս գրողներին հավասար ապրելու իրավունք...
... Խոսքս վերջացնելուց առաջ, ընկե՛ր դատախազ, խնդրում եմ արդարադատությունից, որ իր վճիռն իմ մասին անպատճառ լինի գերագույն: Գերագույն ազատություն կամ գերագույն պատիժ, որով միայն կվերջանա այն մղձավանջը, որի մեջ խեղդվում եմ ես այժմ...
1936թ.
(Լեռ Կամսարի՝ Չեկայում դատախազին ուղղած դիմումից)

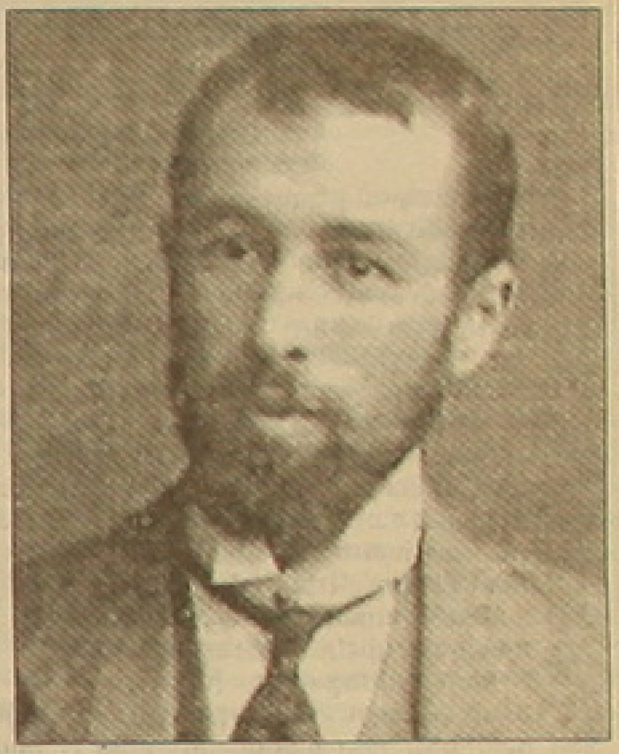

Լեռ Կամսարն ու խորհրդային մտայնությունը

Նոյեմբերի 22-ին լրանում է հայ մեծանուն երգիծաբան Լեռ Կամսարի մահվան 40-րդ տարելիցը:

Երբ սովետահայ գրողներից ոմանց ստալինյան կառավարությունը ուղղակի գնդակահարեց, ապա Լեռ Կամսարի համար նախատեսել էր աննախադեպ պատիժ: Նրան կենդանի-կենդանի «զմռսել էին» եւ բերանը խցել՝ դատապարտելով դանդաղ գործող մահվան ու մոռացության: Տեսնելով նրա վշտալլուկ, տանջահար դեմքը եւ հոգսերից ու անարդարությունից բռնաբարված հեգ մարմինը՝ ակամա մի մեղսոտ միտք էր սողոսկում մարդու մեջ՝ մտածելով լավ չէ՞ր լինի միանգամից գնդակահարված լիներ, որով կվերջանային անլուր զրկանքներն ու անասելի լլկանքները:

«Սխալ է Միքայել Նալբանդյանի սա խոսքը, թե ամենայն տեղ մահը մի է, մարդ մի անգամ պիտի մեռնի,- գրում է երգիծաբանը: Ո՛չ, ամեն մարդ մի անգամ չի մեռնիր. մարդ կա որ 365 անգամ կմեռնի հասարակ, իսկ 366 անգամ՝ նահանջ տարվա մեջ»:

Բոլշեւիկյան կառավարությունը, ոչ անմասն պրոլետ գրողների աջակցությունից (ափսոս շատ ափսոս, որ հեղափոխության մեր խրոխտ երգիչները չհետեւեցին ժողովրդական այն իմաստնությանը, որը զգուշացնում է՝ ուրիշի համար փոս մի փորիր՝ ինքդ կընկնես), ծիծաղի վարպետի դատավճիռը կայացրեց 1931թ.-ի հոկտեմբերի 15-ին, Չեկան վավերացրեց 1935թ.-ի նոյեմբերի 26-ին, իսկ վերջնական պատիժը ի կատար ածվեց 1965թ-ի նոյեմբերի 22-ին:

Ուշ աշնանային մի առավոտ էր: Երգիծաբանը դեռ պառկած էր անկողնում, քանզի խղճուկ կացարանը շատ էր ցուրտ եւ տամուկ՝ վերմակի տակից դուրս գալու համար: Հոգեխլիրտ անհանգստությամբ սպասում էր «Հայաստան» հրատարակչության խմբագիր Խաչիկ Պողոսյանին, ով պետք է բերեր երկար ու ձիգ տարիներ սպասված «Մարդը տանու շորերով» գրքի ազդանշանային օրինակը:

Խմբագիրը երկար սպասեցնել չտվեց՝ այլայլված ներս խուժելով գուժեց.
- Վարպե՛տ, Կենտկոմը գրքի վրա կալանք է դրել:

Մինչ տանեցիները աչքով ունքով կհասկացնեին, որ լռի, նա շարունակեց.
- Պատճառը «Թատրոնի դիրեկտորը» ֆելիետոնն է (Տե՛ս, «Մարդը տանու շորերով» գիրքը, 1965թ., էջ 85): Դուք ինչ հանգամանքներում եք դա գրել:
- Ես անձնապես ոչ Սունդուկյանի անվան թատրոնի դիրեկտորի տեղակալ Սուրեն Բաղալյանին եմ ճանաչում, ոչ էլ նրա պետ Ղազար Ղազարյանին: 1955թ.-ին «Ոզնին» ինձ փաստեր էր ուղարկել, ուր ասված էր, որ վերոհիշյալ այրերը անդրկովկասյան խաղեր էին տանում՝ աշխատանքից անհիմն հեռացրել էին թատրոնի վաստակաշատ եւ տաղանդավոր քանդակագործ Հայկազ Մուրադյանին, որպեսզի նրա տեղը զբաղեցնի իրենց հովանավորյալ Ռոզա Սարգսյանը: Երգիծական հանդեսը ինձ այդ կապակցությամբ մանրապատում գրելու հայտ էր ներկայացրել, որը բնականաբար չտպեց, եւ այդ նյութը, մնալով արխիվումս, հրատարակչության ընտրությամբ տեղ գտավ այս ժողովածուի մեջ:
- Բայց ինչո՞ւ են ամբողջ գիրքը ոչնչացնում, Խաչի՛կ, եթե ֆելիետոնը չի բավարարում, թող այդ էջերը հանեն ժողովածուից, չէ որ արդեն իսկ ծվատել են գիրքը այդ անարգ ու կեղծ հավատաքնիչները՝ զտելով նրա միջից քաղաքական սատիրան:
- Այդ առաջարկը ես արդեն արել եմ, վարպե՛տ, ասում են տեխնիկապես հնարավոր չէ:
- Ուրեմն, մեկ հոդվածի համար ուզում են ոչնչացնել 20 մամուլանոց ժողովածուի 10000 տպաքանա՞կը: Եվ այսքանից հետո այդ ես եմ, հա՞, որ կհամարվեմ հակապետական գրող, իսկ իրենք՝ սոցիալիզմ կերտող, երկիր շենացնող՝ այդ շուն-շանորդի վնասարարները:
- Չէ՛, դա տանելու բան չի, Խաչի՛կ, չէ որ սա չորրորդ գիրքն է, որ կմատնեն խարույկի բոցերին, այդ ծիզվիտ կոմունիստները: (Երբ 1935թ-ին չեկիստները ձերբակալեցին Լեռ Կամսարին, բազմաթիվ անտիպների հետ ոչնչացվեցին «Անվավեր մեռելներ», 1924թ., «Ազգային այբենարան», 1926թ. եւ «Վիրպած արցունքներ», 1934 թ. ժողովածուները):
- Բերե՛ք շորերս,- ապսպրեց տանեցիներին երգիծաբանը,- ելնեմ գնամ այդ մարդու մոտ, ծնկաչոք աղաչեմ, որ նա լինի գեթ այն միակ խորհրդային պաշտոնյան, որի արատների վրա ես որպես երգիծաբան իրավունք ունենամ ծիծաղելու:

Անկողնուց վեր կենալու փորձ արեց, բայց ավա՜ղ, դա խորհրդային մտայնության պարգեւած տառապանքի վերջին կաթիլն էր, որն իրագործեց իրեն նախատեսված դերը՝ գետին տապալելով ազատ խոսքի այդ անխոնջ մարտիկին:

Դեմքը ծռմռվեց, թախիծը, դանդաղ ծորալով նրա ծաղկատար դեմքով, աստիճանաբար փոխվեց անասելի կսկիծի եւ ուրախ ժանրի վարպետի վշտերից հյուծված սիրտը կաթվածահար եղավ:

Հոգեկան ու մարմնական տառապանքի գալարումները դեռ մի քանի օր էլ շարունակվեցին: Երբ հարազատները հորդորում էին բացել գոց կոպերը, ասում էր.
- Ես աշխարհի վրա բացվող պատուհանս արդեն փակեցի, մաքրեցի նրա հետ բոլոր հաշիվներս: Իզուր եւ սին էր իմ պայքարը հանուն ճշմարտության եւ արդարության: Ճշմարտությունը անցնելիք ճանապարհ չունի այս մեղավոր աշխարհում: Չնայած այդ անհավասար կռվում ես ընտրել էի ամենանմեղ եւ ամենաանվնաս զենքը՝ ծիծաղը, սակայն, ոտնահարված եւ անտեսված արդարության եւ իմ բաժին ճշմարտության համար ես խոշտանգվեցի թե՛ մարմնապես եւ թե՛ հոգեպես եւ դատապարտվեցի մինչ ի մահ գաղտնի եւ լռելյայն ստեղծագործելու դաժան պատժին: Որպես մարդ ապրելու հնար չեղավ՝ չթողեցին որպես մարդ ապրել, գեթ թողնեն որպես մարդ մեռնել...

Զավակներին ապսպրեց.
-...Իմ ամբողջ կյանքում, ես աշխատեցի այնպիսի դիրք բռնել, որ այս կառավարությունը իմ անունը չտա, բայց բան է՝ եթե որոշեն իրենք ինձ թաղել, լեշս իրենց փեշքեշ: Բայց անտիպներիս մոտիկ չթողեք: Գրվածքներս կվստահեք միայն Արո Արոյանին, Հրանտ Թամրազյանին եւ Բաբկեն Շահումյանին:

... Հա, չմոռանաք հաղորդել Քրիստափոր Թափալցյանին, որ ես զղջում եմ գրածս պամֆլետի համար, հեռանալուցս առաջ կուզենայի համբուրել նրա ճակատը, «Պատերազմի» 4-րդ հատորը լիովի արդարացրեց նրան...

...Իսկ որպես պատգամ հետնորդներիս՝ մարդի՛կ, որքան ուժ ունեք, հեռու փախեք կոմունիզմից, դա մարդկային բոլոր տեսակի ազատությունների դամբարանն է...

Այդ վարդապետությունը ոճիր է մարդկային բանականության հանդեպ: Կոմունիզմը հղկում, հարթում է շվեցարական անուշաբույր ծաղկավետ լեռները, դարձնելով այն փոքրիկ Սահարա: Կոմունիզմը ձմերուկի մեծության մի սուտ է, փախե՛ք դրանից...

Նրա վերջին խոսքերն էին.
- Ես խնդրում եմ ձեզ ինձ թաղելիս բերանքսիվայր դնել հողը... որ այս կառավարության երեսը չտեսնեմ: Մի՛ երկմտեք, երբեւէ ռեժիմը փոխվելիս, անգամ եթե ամբողջովին փտած էլ լինեմ, դարձյալ շուռ պիտի գամ մեջքիս վրա...

Խորհրդային կառավարությունը հեքիաթի այն վիշապն եղավ, որ նստած իմ եւ ժողովրդի մեջտեղը, արգելեց ամեն տեսակի հաղորդակցություն իրար հետ:

Ինձ Բեւեռ աքսորեց ու վառեց գրքերս, որ չկարդան, վերադարձիս էլ այնպես խցեց բերանս, որ ծպտուն չհանեմ:

Ինչո՞ւ:

Որ չգտնամ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆԸ...

...Ահ, մեռնել գեթ մի օր ազատություն չտեսած, ահա սարսափելին...

Ահա այսպես ավարտեց իր վշտաբեկ կյանքը, ծիծաղ պարգեւող մարդը...

Ընտանիքի անդամները մի պահ կսկիծի մեջ քարացան, այնուհետեւ դառը արցունքները խեղդելով՝ լուռ սկսեցին արագ-արագ դատարկել գրական գզրոցները: Տեղավորելով դրանք հնամաշ ճամպրուկներում՝ կապկպեցին պարաններով, կնքեցին, որ հնարավոր չլինի բացել, ուղարկեցին հատուկ թաքստոց, որ նախապես պատրաստել էին:

Միայն դրանից հետո սկսեցին լացն ու կականը ի լուր հարեւանների եւ բարեկամների:

Բոթը առաջինը հաղորդեցին «Ոզնու» գլխավոր խմբագրի տեղակալ եւ ընտանիքի բարեկամ Բաբկեն Շահումյանին:
- Ես հենց հիմա գալիս եմ, գրականությունը հանե՞լ եք տանից:

Հետո զանգեցին «Լենինյան ուղիով» հանդեսի խմբագիր Արո Արոյանին, որը նույնպես յուրային էր:
- Ես մինչեւ կհաղորդեմ կառավարություն, խնդրում եմ ամբողջ անտիպները թաքցնել:

Թերթում էլ հայտարարություն չտաք, որովհետեւ կառավարական մակարդակով պետք է լինի հուղարկավորությունը:

Այս հեռախոսազանգերից դեռ մեկ ժամ էլ չէր անցել, երբ հայտնվեցին երկու պաշտոնական այցելուներ: Ըստ պատշաճի ցավակցելուց հետո ասացին.
- Մեզ հրահանգված է տանել երգիծաբանի ողջ գրական վաստակը, որպեսզի ուսումնասիրվի եւ ապահով պահպանվի պետական արխիվում:
- 35թ.-ին արդեն բռնագրավել եւ տարել եք, հետո էլ արգելք դրել, էլ ի՞նչ գրականություն եք փնտրում, պոռթկաց գրողի ավագ որդին, անտիպներ չունի, նա վաղուց չէր գրում:

Անծանոթ այցելուները տարակուսած հեռացան:

Հաջորդ օրն անցավ անհանգիստ սպասման մեջ: Մահազդը չէր տպված, իսկ Արո Արոյանի խոստացած կառավարական հուղարկավորության ակնարկներ անգամ չկային դեռ: Միայն ուշ երեկոյան պարզ դարձավ, որ կառավարությունը հրաժարվել է հուղարկավորել:

Բարեբախտաբար, երգիծաբանի կրտսեր որդին աշխատում էր «Երեկոյան Երեւան» թերթում եւ հասցրեց ուշ երեկոյան մահազդը տպագրել տալ: Շրջանների ժողովուրդը ուշ իմանալով մահվան մասին, թաղումից հետո էր միայն հասել Երեւան՝ իր հարգանքի տուրքը մատուցելու սիրելի գրողին:

Թաղման օրը առավոտյան Գրողների միությունից ներկայացավ մի կին՝ բերելով 300 ռուբլի որպես օգնություն: Գրողի ժառանգները հրաժարվեցին ընդունել:

Քիչ հետո նորից հայտնվեց նույն կինը արդեն կրկնապատկված գումարով: Կառավարությունը նույնպես որոշել էր նյութապես սատարել:

Հավաքված ժողովուրդը չդիմացավ.
- Թքել ենք թե՛ իշխանության, եւ թե՛ նրա փողերի վրա,- բղավեցին այս ու այն կողմից,- ինքը ժողովրդինն է պատկանում, եւ ժողովուրդն էլ նրան կթաղի առանց ձեր տված ողորմության:

Կեսօրին ժողովրդական տխուր թափորը, ուսերու տեղափոխելով իրեն երբեք չդավաճանած Մեծ տառապյալի աճյունը, ոտքով, դանդաղաքայլ բռնեց հավերժության ճանապարհը...

ՎԱՆՈՒՀԻ ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ

ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐ

Անտիպ էջեր

Կարելի է ապրել երկու կերպ, համառոտ եւ ընդարձակ:

Ընդարձակ կամ մանրամասն ապրողը պիտի անի այն բոլորը, ինչ անում են բոլոր մարդիկ, կամ մարդ արարածն առհասարակ:

Նա պիտի ծնրադրի բոլոր աստվածներին հերթով, դավանի բոլոր կրոնները, պատկանի աշխարհում եղած բոլոր քաղաքական կուսակցություններին, ժխտի այդ բոլորը ու հանդես գա չեզոք, ժխտի բոլոր աստվածներին եւ դառնա անաստված, ճաշակի այն բոլոր կերակուրները ինչ կերել է մարդը երբեւիցե, ման գա աշխարհը առանց որեւէ ծակ ու ծուկ զանց առնելու, խելագարվի, կոմունիզմին հավատա եւ այլն:

Նայեցեք ջրաղացին: Ջրաղաց կա, ցորենը փոշիացնում է, կա, որ ձավար է դարձնում, մեջտեղից երկու կես է անում, եւ վերջապես կոլխոզային ջաղացների նման երկու ամբողջական ցորենները իրար է կպցնում:

Իսկական մարդը մարսված կերակուր, ջաղացի փոշի պիտի լինի:

Այս տեսանկյունով եթե նայենք մարդուն, ես մարդ համարվել չեմ կարող:

Այնքան համառոտ եմ ապրել: Անհաղորդ կյանքի մանրամասներին, ես ծնածս օրից իմ գրիչ մանինն եմ նայել եւ կյանքի բոլոր արժեքները այդ «բանկն» եմ տարել ոչնչով փոխարինելու: Մարդիկ ըստ սովորականի ապրելուց հետո են մեռնում, իսկ ես նախ մեռա, հետո ապրեցի:

Նրանք, ովքեր ինձ նման ապրում են մեռած, նրանց համար չկան կաշկանդիչ սովորություններ, ծեսեր, նախապաշարմունք, բարոյականություն, ամոթ, պատկառանք եւ նման բաներ: Որովհետեւ այդ բոլորը մահվան հետ համեմատած այնքան աննշան չարիքներ են, որոնց լինելուն էլ, չլինելուն էլ պետք է նայել անտարբեր: Դրանք փոքրիկ ոչնչություններ են, որոնք իրենց ճանապարհին միանում են իրար հետ ու գնում թափվում մեծ ոչնչության մեջ:

Մի ժամանակ, երբ ես կարդում էի Իսահակյանի «Աբու-Լալա Մահարին»՝ չէի հավատում նրա ճշմարտությանը. ասում էի՝ երեւի հեղինակը գրել է իր զայրացած րոպեներին ու բարկությունն անցնելիս կսկսի սիրել աշխարհը:

Այսօր սակայն, սարսափով նկատում եմ, որ ես էլ իսկական Աբու-Լալա Մահարի եմ: Նույն անել վիճակին մատնված:

Ես էլ այդ արաբ բանաստեղծի պես եղա ուրիշ երկրներ, իմաստունների ու հիմարների հետ սեղան նստա, աշխարհը նոր եկողներին, աշխարհից մեկնողներին բարեւ տվի, բարեւ առա, ու եկա այն եզրակացության, որ իսկապես պետք է քարավանը դուրս քշել «Բաղդադից» ու չվել այս աշխարհից...

Կեցությունը բնորոշում է գիտակցությունը:

Ընդունենք այս ու ես ձեզ բացատրեմ, թե ինչ կեցություն եմ ունեցել եւ որպիսի՞ գիտակցություն ունեմ այժմ:

Աշխարհ գալով, առաջին մարդն, որ դեմս ելավ, մեծ եղբայրս էր:

Հարցնում եմ.

- Եղբայր ջան, աշխարհի ճամփեն ո՞ր մեկն է:

Խոժոռ նայում է ինձ իմ եղբայրը: Այնքան խոժոռ, որ աշխարհ գալս զղջացի:

Երբ փորձեցի խոսել հետը, մի քանի անհրաժեշտ տեղեկություններ ձեռք բերել, վերջապես աշխարհի արտաքնոցի տեղն իմանալ, որովհետեւ դե, ես այն ժամանակ փոքր էի՝ մեկ էլ մի սոսկալի ապտակ եկավ երեսիս: Առանց հանցանքի, առանց մեղքի, ոնց որ ասես ներկայիս կոմունիստը լիներ, որի մասին այն ժամանակ հասկացողություն չունեի:

Այստեղ ես կանգ առի եւ մի փոքրիկ աշխարհայացք կազմեցի՝ որ էր. «աշխարհը դաժանություն է ու ապտակ»:

Շարունակությունը՝ էջ 9

Նկարիչը

«Եվրոպա» հյուրանոցի նախասրահում Փարիզ մեկնելու նախորդ օրը կարճ ժամանակով հանդիպեցի ֆրանսահայ նկարիչ Ասատուր Պզտիկյանին: Աշխարհի կերպարվեստի ներկապնակում իր ուրույն գույնն ու դիմագիծը հաստատած ու նվաճած տաղանդավոր մեր հայրենակցի մասին լսել էինք, կարդացել, մի քանի նկար դիտելու առիթը ունեցել, հեռավորության, տարածության խորհրդավորության զգացողություն ապրել: Ասատուրը հոկտեմբերին առաջին անգամ Երեւանում էր, իջեւանել էր «Եվրոպա» հյուրանոցում՝ մեր խմբագրության դեմ-դիմաց: Հայաստանը նրա համար նոր երկիր էր՝ ծանոթ-անծանոթ գույներով ու աշխարհի ձայներով: Նկարիչը այցելեց խմբագրություն, պարզ ու անմիջական, ասես վաղուցվա մտերիմների զրույց սկսվեց: Ներհուն հայացքով ու ձայնի հարուստ տեմբրով, դժվար էր ասել, որ ժամանակների ու աշխարհի ո՞ր մասի քաղաքակրթության ձայնն էր խոսում իր մեջ՝ Արեւելքի՞, Արեւմուտքի՞, հայկականի՞... Հայաստանում ցուցահանդեսի մտադրություն չուներ, իր նորընծա պատկերագիրքը (Gérard Xuriguera, ASSADOUR, FVW Edition) նվիրեց «Ազգ»-ին:

Առավոտյան ժամերի հանդիպումներից խուսափելով հանդերձ, 11-ը բավական անց էր (պայմանավորվել էինք ժամը 11 - ին), երբ հյուրանոցի նախասրահում իրեն չհանդիպելով, զանգահարեցի՝ մտավախությամբ, թե գնացել է: Լսափողը վերցրեց՝ «ժամը քանի՞ է»: 11-ն անց է, պատասխանեցի: «Իսկապե՞ս, հիմա կիջնեմ», հետո ավելի ուշ պիտի իմանայի թվերի գաղտնիքն ու նշանակությունն իր կյանքում:

Մարմնի մեջ տկարություն կար, թերեւս գիշերը լավ չէր քնել, հասկացա, որ տրամադրելի զրույց կարծես չէր ստացվելու: Չնայած բավականին լավ խոսակցական արեւմտահայերենին, այդ հայերենը իր ներքին շերտերի մակերեսն էր միայն շոշափում, ու հաճախ դիմում էր ֆրանսերեն արտահայտությունների. մի քիչ կցկտուր էր զրույցը՝ պահի թելադրանքի զգացողությամբ, քանզի հաճախ դադար էին առնում, դիմելով անձնականին, կիսատ էր մնում պատկերը, զգացողությունը, ճաշը: Որեւէ էլ փորձում էի վաղեմի թյան զրույց սկսել, մի անմիջականությամբ պատ էր գոյանում...

Ասատուր Պզտիկյանը ծնվել է Բեյրութում, 1943-ին, սովորել է մի քանի դպրոցներում. տանել չի կարողացել դպրոցական մթնոլորտի տաղտուկը եւ կարգապահական պարտադրվածությունը: Նկարել սկսել է 4 տարեկանից՝ տպավորված բաց ծովով ու քաղաքային տեսարաններով մտապատկերներով: Սակայն Բեյրութում արվեստի մթնոլորտի եւ ակադեմիական անբավարարվածությունը եւ այլ պատճառներ նրան հեռացնում են երկրից: 1962 թ. սովորում է Իտալիայում՝ Պերուջայի Վանուչիի ակադեմիայում, ֆրանսիական վարժարանի հայր Դիժոնի ակադեմիայում: 1964-ին տեղափոխվում է Փարիզ, հաճախում Կուսոյի արվեստանոց: Մայիսյան սալոնի անդամ էր մինչեւ 1977 թ., երիտասարդության սարհետից՝ Գրավյուրիստների ընկերության անդամ: Փարիզը, սակայն, արվեստագետի համար այնքան էլ բավարար մթնոլորտ չի ստեղծում: Նա կյանքի վերադառնում է Բեյրութ: Նույնական կյանքին անհանգստացող դժվարացնում են սովորելու ընթացքը: Քաղաքացիական մի ժամանակ Լիբանանի կրթության նախարարության մրցանակին՝ երեք տարվա կրթաթոշակ, Փարիզում: Նորից Փարիզ այս անգամ արդեն մեկընդմիշտ: Սակայն նա կապ չի փախցնում փարիզյան արվեստի մթնոլորտի հետ: Նա աշխատում էր, սովորում, ուսուցանում, դիտում, մինչեւ իր համար հայտնագործեց ու ստեղծեց Լեժեն, Քլեն, Միրոյին, Բեն Նիկոլսոնին, Շվիտերսին: Նախնական արվեստը է գրավյուրայով, քանի որ ինչպես ինքն է ասում, դա պահանջում է լինել խիստ եւ կարգապահ:

էջերը տպագրության էին պատրաստվում, երբ խմբագրություն այցելած արվեստաբան Շահեն Խաչատրյանը մի քանի նկատառումներ արեց, որ նպատակահարմար գտանք հավելել մեր գրությանը: «Գառզուն իր արվեստանոցից հետո երբեմն այցելում էր Ասատուրին: Բացի հայրական վերաբերմունքից նա հետաքրքրված էր երիտասարդ նկարչի ստեղծագործական որոնումներով: Արվեստագետ, որ գրաֆիկական արվեստում (օֆորտի տեխնիկայում) նորություններ էր բերում, եւ այդ հայտնագործությունները շատերի համար գաղտնիք էին: Դա օֆորտի մակերեսին տալիս էր արտակարգ արտահայտչականություն: Սա վկայություն է Ասատուրի՝ արդի ֆրանսահայ նշանավոր վարպետների արժանի հետնորդը լինելուն, այդ է փաստում իր կյանքը՝ իր արվեստը»:

... Ներդաշնակ ու խաղաղ է Ասատուրի աշխարհը, միստիկ ինչ-որ շղարշով պարուրված, թվերն ու երկրաչափական պատկերները, որքան զարմանալի, բայց տարածական խորհրդավորության զգացողություն են ծնում, ներքին մի կյանք հոսում է այդ թվերի ու պատկերների եզրագծերի վրայով, որ իրենց մարմնի մեջ միտքը գայթակղեցնող ու զբաղեցնող հատկություն ունեն, հանելուկ լուծելու պես, որ ցանցում-որսում է, դիտողին կախարդում: Պասիվ գույները՝ մեղմ դարչնագույն, մոխրագույնը ներքին վիճակ են ստեղծում, ենթագիտակցականի շերտեր, մետաֆիզիկ զգացողություններ արթնացնում, ճամփորդության տանում հորիզոնից անդին, աստղային ուղեծրերի հետքերով: «Մի կողմից ես շատ տրամաբանող եմ, մյուս կողմից՝ լիրիկական», իր մասին ասվածը հաստատվում է խոսքի ամեն պահի: Հայացքի մեջ տարածություն-մթնոլորտ կա, Միջերկրականի երազի խոր, ընդհատ խոսքի մեջ այդ երազից խուսափող իրականություն եւ՝ հակառակը...

Ասատուրը Գառզուի հետ, 1989թ.

Տարածության ազատությունը

Ասատուրի աշխարհի գույները

- Թվերի աշխարհը պայմանական է, թե աշխարհը թվի գաղտնիքով բացատրելու ցանկությունն է իշխում: Արդյոք ունե՞ք մաթեմատիկական կրթություն, թե՞ թվեր եք պարզապես սիրում:

- Չէ, չէ, ընդհակառակը, մաթեմատիկի երեսեն ամբողջ դասերս ձգեցի: Սկիզբեն եւեթ դպրոցը ինծի համար տեղ մըն էր, ուր դժվարությամբ կերթայի: Նկարչությունը ինծի համար բան մը եղավ, որով կրնայի ազատ ըլլալ, կյանքիս իմաստ մը կու տար: Նկարչական կրթություն Բեյրութի մեջ չեմ ստացած: Կսիրեի գծել. 7-8 տարեկան էի, մեջս բլոկաժ (արգելակում) մը կար թիվերու: 13-14 տարեկանիս միշտ կերթայի նպարավաճառին կամ հացավաճառին քովը, ժամացույց չունեի, կհարցնեի՝ ժամը քանի՞ է,- կըսեին՝ 7.30 կամ 8-ն է: Օր մը նպարավաճառին քովն էի ու շատ մարդիկ կային: Ըսի՝ ժամը քանի՞ է: Ժամացույցը ցուցուց, ինծի նայեցավ, ըսավ՝ ժամը քանի՞ է: Չէի կրնար ժամացույցը կարդալ, թիվերը ինծի համար բլոկաժ մըն էին, ոչ հաշիվ ընել գիտեի, ոչ հանել, գումարել, եւ ասկե վերջը իմ ուսումնառությունս սկսավ կաղալ, դասերս ձգեցի: Ամեն քայլի մաթեմատիկը կմտներ. այդ թիվերուն աշխարհը մեջս մնաց: Այդ թիվերը, որ չկրցա մարսել, ուրիշ ձեւով արտահայտվեցան: Ես ատոր համար իմ նկարչությանս մեջ երկրաչափական պատկերներու հետ փորձած եմ աշխատիլ: Բայց եթե ինծի ավելի լավ բացատրեին մաթեմատիկին աշխարհը, թերեւս մեծ մաթեմատիկոս ըլլայի: Օր մը մաթեմատիկի ուսուցիչը ինծի բան մը հարցուց, պատասխանը չկրցա տալ, սկսան մյուսները վրաս խնդալ: Խոշոր գիրք մը կար ձեռքիս՝ ժեոմետրիի (երկրաչափություն), մեկը կար, այդ գիրքը անոր գլուխին նետեցի: Ուսուցիչը զիս տնօրենին քովը տարավ: Տնօրենն ալ մեկն էր, որ ինծի շատ կսիրեր, քանի որ արվեստը կսիրեր: Ուսուցիչին ըսավ՝ մեզ մինակ ձգե: «Մաթեմատիկի պահերուն տեսնես, որ ուսուցիչը կմտնե դասարան, դուն դուրս կելլես»: Ուրիշ դասարան մը կար, որ պարապ էր: Ինքը երբ կուգար, ես դուրս կելլեի, այդ դասարանը կերթայի, գրատախտակին վրա գծագրություն կընեի:

- Թվեր չէի՞ք գրում:

- (Ծիծաղում է, շատ համակրելի) Թիվեր կգրեի, գիծեր կքաշեի: Ինծի համար, ինչպես չինացիներուն քով, կալիգրաֆին մաս կկազմե գծագրության, ինչպես արաբական կալիգրաֆին գծագրություն ալ է, ինչպես եգիպտացիներուն քով գծագրությունն ու նկարչությունը նույնն են: Ինծի համար ինչ որ գիր է, թիվ է, գրություն է, գծագրություն է, նույն ատեն եւ նկարչություն է: Ես կդիտեմ գրությունները, ոչ թե կկարդամ:

- Հուշի, մոռացության տվող մի բան կա ձեր նկարների մեջ, նկարում եք, որ մոռանա՞ք կյանքը:

- Ժամանակը ամենամեծ օբսեսիոնն է (մտատանջանք), ծնած օրեն մարդը դատապարտված է որոշ ժամանակ ապրելու: Մարդու մեջ այդ կյանքին վախը անչափ մեծ է, որ կուզե ասկե փախչիլ, կերթա կրոնքին մեջ, ընտանիքին մեջ, արվեստին մեջ, կուզե մինակությենեն փախչիլ: Մարդ ըսվածը գիտե, որ իր օրերը համրված են, ու ժամանակը ամեն երկվայրկյան կանցնի, ինչպես գիտե, որ ցավը կա, բայց մոռցած է: Երբ ցավը անտանելի կդառնա, այդ է խնդիրը:

Ինծի համար կյանքը ախիդան (վթար) մըն է: Երբ նկարել կսկսիմ, կմտածեմ՝ ինչո՞ւ կյանքը 1000 տարի չի տեւեր: Կկարծեմ, որ կարեւորությունը կյանքի ձգտումին մեջն է, վնաս չունի՝ կհաջողի, չի հաջողիր, ատիկա երկրորդական է, կարեւորը ոչ թե բանի մը հասնիլն է, այլ ընթացքը: Այդ ձգտումին մեջ է, որ ես կյանքը կմոռնամ: Ու նկարչությունն ալ միջոց մըն է, ճանապարհ մըն է:

- Սիմվոլները ձեւե՞ր են պարզապես, թե՞ որոշակի նշանակությամբ տարրեր:

- Նկարիչներ կան, որ միշտ կուզեն բացատրել իրենց գործերը: Ես հազիվ կսկսիմ բան մը բացատրել, միեւնույն ժամանակ ատոր հակառակը մեջս կա: Ատոր համար նկարելը շատ ավելի մոտ է իմ մտածելակերպիս, քան թե խոսքը: Երբ կսկսիմ աշխատիլ, նկարը ինծի ճամփան կցուցնե: Սկիզբը կրնա պղտոր գաղափար մը ըլլալ, բայց նկարչությամբ նկարչությունը կբացատրվի: Նկարչությունը ինծի համար փիլիսոփայություն կամ գրականություն չէ, նկարչությունը նկարչություն է, իր մեքանիզմները, իր լեզուն ունի: Եթե հարցնես՝ հավատքդ ո՞րն է՝ իմ մտածելու ձեւը, ապրելու ձեւը, իմ մեդիտասիոնը (ներհայեցություն) ես նկարչությամբ կընեմ:

- Ի՞նչ վերաբերմունք ունեք արվեստի ուղղությունների հանդեպ, կամ ինչ դրսեւորում, ասենք, կոնստրուկտիվիզմի կամ սյուրռեալիզմի սահմաններում:

- Այո, կկարծեմ՝ մոտ եմ կոնստրուկտիվիզմին: Կարգ մը սյուրռեալիստներ կան, որ նկար կշինեն, ատոնց հետ չեմ: Սյուրռեալիզմի մեջ վտանգներ կան, ատոնց մեջ պետք չէ, որ մեկը իյնա, դյուրին սյուրռեալիզմ կա, որ պատկերներ կշինե: Իմ գործիս մեջ կա որոշ սյուրռեալիզմ, բայց մտածված:

- Հին քաղաքակրթության հետքեր են նկատելի ձեր նկարչության մեջ: Ի՞նչ է դա, սե՞ր, հետաքրքրությո՞ւն անցյալի հանդեպ:

- Արվեստը ինքնաշարժ շինելու պրոցեսը մը չէ: Նկարչությունը կրնա 2000 տարի առաջվա բաները այսօրվա մեջ դիտել: Այդ է ուժը, իրական նկարչությունը այդ է: Չեմ խոսիր այն նկարիչներուն մասին, որ ամեն ինչ կընեն, որ ավանգարդ կամ արդիական ըլլան: Նկարչությունը այնպիսի տեղ մը հասավ, այնպես քանդեցին, որ հիմա ամենեն դեկադանս (անկումային) արվեստն է: Նկարիչներ կան, երիտասարդ ավանգարդի նկարիչներ, որոնք պատիվ կհամարեն, որ ոտքերնին Լուվր դրած չեն, որով իրենք անոնց պետք չունին:

Ես նկարչությունը կսիրեմ դիտել, դիզայնը կդիտեմ, հին պատմությունը, արհեստագործությունը (ճարտարապետություն) կդիտեմ: Ըսենք Ջոտտո կդիտեմ՝ մեջս կապույտ կբերե, այդ կապույտը կրնա ինծի ներշնչել, կամ Չիմաբուե (իտալական վաղ Վերածննդի նշանավոր վարպետ) տեսնեմ, ոսկի գույնը կբերե ինծի: Շատ ֆրագմենտներ կփորձեմ կոլաժի ձեւով, խաղի ձեւով ներկայացնել: 20-րդ դարուն պայթած ֆրագմենտը պատմություն մըն է, որով մենք մտային ձեւով, մշակույթի ձեւով կտեսնենք, նայվածքը փոխված է, աշխարհը վերեն կդիտենք, վարեն կդիտենք, լազերով կդիտենք: Ծառ մը գծենք եթե, նատյումորտ գծենք, այսօր տարբեր պիտի ըլլա:

Ես պրիմիտիվանդանոցներու խենթերու գործերը հավնած եմ, ատոնք լոժիկեն (տրամաբանություն) անդին են: Ասիկա ինծի կրնա կերակրել մտային ձեւով, նմանապես կսիրեմ պզտիկներուն գծագրությունը, հին աբորիգեններուն, հնդիկներուն գործերը: Կերթամ, կդիտեմ հին բաները: Ես մինչեւ Պերու գացի: Այդ արվեստը, որ կա Նասկա՝ Լիմայեն 3-4 կմ հեռու՝ դաշտին մեջ գծված, տեսնելու համար օդանավ պիտի նստիս: Գետինը փորելով գծած են, շատ գեղեցիկ գծագրություններ են՝ կապիկ մը կա, ձուկ մը, սիմվոլներ են: Ինծի համար երազ մըն էր հոն երթալը:

Ճապոնացիներուն արվեստը կսիրեմ, իրենց կրթությունը կգնահատեմ, իրենց տաճարները, քանդակները, ապրելու կերպը:

- Այսինքն ավելի էկզոտիկ, տարաշխարհիկ երեւույթների՞ց եք իմպուլսներ ստանում: Իսկ Փարիզը, Եվրոպան ի՞նչ դեր ունեն կամ ազդեցություն ձեր արվեստի վրա:

- Ինծի համար Եվրոպան մեծ դեկադանսի (անկում) մեջ է: Եվրոպայի հոգին ներսեն փչացած է շատոնց: Եվրոպային ուժը ինդուստրին է (ճարտարվեստ), բայց հոգեկանը չորցած է: Ես սպիրիտուալի մասին կխոսիմ, որ միշտ Ասիո մեջ կգտնես, որով իրենց ապրելաձեւը, հարաբերությունները ամբողջ մաս կկազմեն իրենց կրոնքին: Կրոնքը զատ բան մը չէ, կրոնքը կյանքի մեջն է: Այդ է, որ լավ է:

Կյանքս Փարիզի մեջ եղավ, հոն մնացի: Բայց Իտալիո հետ ավելի կապված եմ: Իտալիո պզտիկ քաղաքները ինծի շատ ավելի կխոսին, քան թե մեծ, փայլուն Փարիզը, որովհետեւ կյանքը ճնշումի տակ է հոն: Փարիզի մասին կըսեն՝ «Փարիզը դրախտ մըն է արվեստներուն եւ դժոխք մը արվեստագետներուն համար»:

Ժամանակին արվեստագետները այդ դժվարությունները չունեին, կաշխատեին ընտանիքի մը համար կամ եկեղեցիին համար: Հիմա նկարիչը Եվրոպայի մեջ անչափ նեգատիվ բաներով շրջապատված է՝ գալերիները, մտածելակերպը, քաղաքականությունը: Ինչ որ արվեստագետին շուրջն է՝ ալերժի ունիմ: Պետք է ամեն բանի դիմանալ, եթե կրնաք առանձնանալ եւ 4 պատերու մեջ նկարչություն ընել:

- Ունե՞ք ներշնչումների անհրաժեշտություն:

- Չէ, ես գործավոր մըն եմ, եթե ներշնչում չունիմ, կսկսիմ մատիտ տաշել, կամ վրձինները մաքրել, ներշնչումը ռիտուալ /ծես/ մըն է, մինակը կուգա:

... Կյանքը այնպես դարձած է, որ եթե օրվա մեջ հեռաձայն, նամակ, թուղթ չըլլա, բախտավոր եք: Այդպիսի բաները կվախցնեն զիս, հա, թուղթերը, նամակները, հեռաձայները, ամեն ատենք, քու ներշնչումդ եթե գրամ մը ունիս, կհանեն մեջեդ: Ատոր համար նկարիչը պետք է իր օրը ստրուկտուրե ընե, պետք է ինքզինք պաշտպանե:

- Ուրեմն մենակությունը պետք է, որ կեցության լավագույն եղանակը համարեք:

- Մինակությունը ինծի համար ազատություն է: Իմ բառարանիս մեջ մինակությունը ազատություն կամ

Շարունակությունը՝ էջ 9

Նկարիչը

Բ էջից

անկախություն ըսել է, ոչ թե առանձնություն: Ես կյանքիս մեջ ամեն ինչ կընեմ, որ մինակ ըլլամ, բայց պիտի հարստացնես քու մինակությունդ, զատելով ատոր ձեւը: Անշուշտ, անկախությունը հարյուրեն հարյուր չի կա, հարաբերական է, բայց կարեւորը ձգտումն է դեպի անկախությունը:

Ամեն մարդ իր հոգիին մեջ ձայն մը ունի: Մարդիկ կան` այդ ձայնը չեն լսեր, որով տարված են ընտանիքով, ազգով, կրոնքով, արվեստով: Եթե կարելի՞ ըլլա լսել զայն, որ միայն ձեզի կպատկանի. ինծի համար ատիկա շատ կարեւոր է...

- Կախվա՞ծ եք նկարչությունից:

- Չնկարեմ նե, այդ պրկումները չեն արտահայտվիր, նկարելը ինծի համար ինչպես մեդիտասիոնը, փնտրտուքը, խաղ մըն ալ է:

- Կյանքի ատրիբուտները կարծես անմասն են ձեր նկարչությունից:

- Այս շրջանը ավելի անապատ է: Անապատ շատ կսիրեմ, անապատի գաղափարն ալ կսիրեմ: Անապատը ծովի պես բան մըն է, կրնա ծովի պես փոթորիկ ունենալ: Կուզեի անապատին մեջ ապրիլ, բայց ես ծույլ մեկն եմ, եթե կոմֆորտ չըլլա, չեմ կրնար քնանալ:

Ես դուբլ (երկակի) մեկն եմ: Եթե ուզած տունս ունենայի, երկու մասերե պիտի կազմվեր: Մեկ մասը բյուզանդական ոսկիներով, հազար ու մեկ բան, վերջը ուրիշ սենյակ մը` ինչպես ճգնավորները կապրին: Երկուքը մեջս ունիմ:

...Ինծի մեկի գաղափարը կվախցնե, ըլլա սերը, ըլլա կրոնքը, ըլլա իրականությունը` մեկը չեն: Մեկ հատ չէ իրականությունը, իրականություններ կան, իրականության տեսակներ: Ես կնախընտրեի 2-3 տեսակ աստվածներ: Ինչո՞ւ մեկ: Ես կսիրեմ հոգնակիության գաղափարը: Մեկ մայր ունիմ, ինչո՞ւ 10 մայր չունիմ. չկա, եթե ըլլար, ավելի լավ պիտի ըլլար: Կյանքի մեջ ինչ-որ տանջանք է ու ցավ է, չեմ ընդունիր:

- Ուրեմն արվեստի միջոցով կփորձեք իրականությունից խուսափել:

- Երազը իրականություն մըն է ինծի համար: Որով երազը կրնաս պահել սիրտիդ մեջ կամ միտքիդ մեջ: Իրականությունը հիմա կա, բայց երկու վայրկյան վերջ չկա: Իրականությունը երազ ըլլա նե, այն ատեն կրնաս պահել, կրնաս զայն քու մեմուարիդ (հիշողություն) մեջ պահել:

- Իրականության մեջ եւ միաժամանակ նրանից դո՞ւրս:

- Այո, այդպես կփորձեմ, որով իրականությունը դրամատիկ բան մըն է ինծի համար: Ծնիլը դրամատիկ է, կյանքը դրամատիկ է, մահը երկրորդական բան մըն է: Բայց մահեն առաջ այդ դեգրադասիոնը` այդ է դրաման ինծի համար: Կըսեն միշտ` Աստված շատ լավ ստեղծած է տիեզերքը: Ես կըսեմ` չեմ գիտեր մյուս բաները լավ ստեղծած է կամ հաջողա՞ծ է, բայց մարդը հաջողած չէ: Չե՞ք տեսներ` մարդը որչափ կտառապի իր պզտիկ կյանքին մեջ, որ քանի մը օր է: Կենդանին չի տառապիր, չի գիտեր, որ իր օրերը համրված են:

- Ինչո՞ւ է այդպես:

- Մարդը իր միտքին մեջ պերֆեքսիոնի (կատարելության) երազ մը ունի: Այդ իդեալը եթե կյանքին իրականության հետ բաղդատես, դժբախտություն մըն է: Ինծի համար աս մեծ ռեվոլտ (ընդվզում) մըն է, չեմ կրնար ընդունիլ:

- Կյանքից հետո որեւէ բանի հավատում եք, ի՞նչ կա:

- Հստակ բան մը չկա: Հստակ` ատոմիզե ըլլանք:

- Հոգին մեռնո՞ւմ է:

- Կըսեն, որ ոչ. կըսեն, որ հոգին խաղեր ունի: Չեմ գիտեր:

- Շա՞տ եք աշխատում:

- Մինչեւ այն ատեն, որ վրաս ուժ կա, կաշխատիմ: Ես մեկ հիվանդություն ունիմ, նկարներուս վրա անընդհատ կաշխատիմ, կփրթեմ, կավրեմ, նորեն կաշխատիմ, ինծի համար վերջացնելը ամենեն դժվարն է, սկսիլը` ոչ:

- Հնարավոր կոմպրոմիսների գնո՞ւմ եք նկարելիս:

- Ինծի կբավե, որ մեկը ըսե` նկար մը կուզեմ երկայնքին կամ վերեն վար: Եթե ինծի մեկը բան մը պարտադրե, պարալիզե (անդամալույծ)՝ կըլլամ: Որովհետեւ ինքզինքս պատժական կզգամ: Կիրակի օրերը փորի ցավ կունենայի, որովհետեւ երկուշաբթի դպրոց պիտի երթայի, իսկ դպրոց երթալը ինծի համար մեծ չարչարանք մըն էր:

- Հայկականի ու նրա մշակույթի հետ որեւէ առնչություն զգո՞ւմ եք:

- Այո, միջնադարի մշակույթին հետ: Հայկական ճարտարապետությունը շատ մեծ բան է: Բայց հայերը կկարծեմ ավելի գրականության մեջ առաջացած են, ավելի նվազ` նկարչության մեջ:

- Հնարավո՞ր է Հայաստանում ցուցահանդես ունենաք:

- Օր մը կրնա ըլլալ:

- Ձեր առաջին այցը Հայաստան ինչո՞ւ այսքան ուշացավ:

- (Երկար լռում է) Հայկական պատմությունը, դարերով այս հոգեկան ընկճվածությունը չեմ ընդունիր: Ատոր համար կյանքի հանդեպ, աշխարհի հանդեպ բան մը ունիմ` ոխի պես բան մը:

- Որտեղի՞ց եք բնիկ:

- Ծնողներս` Մարաշեն եւ Ադանայեն:

- Ի՞նչ եք տանում Հայաստանից, ինչո՞վ եք տպավորված:

- Քարի, միներալի գույներու ներդաշնակությունը, կղմինդրներու գույները, հողին գույնը, ասոնք միշտ կային մեջս, բայց հոս ավելի հստակեցան:

- Կարո՞ղ են փոխվել ձեր գույները:

- Հիմա փոփոխվելու վրա են, Հայաստանը ինծի համար նոր գույներ բերավ:

- Միայն գույնե՞ր:

- Շատ պաթետիկ (ջերմ) մարդիկ կան մեջերնին, ինծի համար նոր են, հոգեպես մարդու կպչին, հայը այդ ուժը ունի հոգեկան:

- Ի՞նչ է ձեր նկարներում հաճախ հանդիպող հորիզոնի խորհուրդը` թռիչքի գաղափա՞ր, թե՞ անհայտության:

- Հորիզոնը ինծի համար բաժանումի գիծ մըն է` վերի կամ վարի, իրականի կամ անիրականի: Տարածության պետք ունիմ, տարածությունը ինծի համար ազատության պես բան մըն է:

Թռիչքի գաղափար չկա, չէ, ավելի ուրիշ աշխարհ է, որ կսահի կոր` կողմնորոշումը կորսնցուցած: Եվ հիմնականը մարդը ինծի համար հետզհետե կկորսնցնե իր ուղղությունը աշխարհի մեջ ու ամեն պլանի մեջ...

...Մեր զրույցն ընդհատվեց, իմ զրուցակցին մոտեցավ Փարիզի իր ճարտարապետ բարեկամը: Ասատուրը Փարիզի իր հասցեն թողեց նոթատետրիս մեջ: Պիտի մեկնեին:

Երեւանյան աշունը փողոցում հագուստներն էր փոխում: Գույները վետվետում էին: Օդը պաղում էր:

▼▼▼

Ասատուրի արվեստը աշխարհի շատ ու շատ վայրերում վաղուց է արդեն նվաճել հետաքրքրություն, գնահատանք ու սեր, գրավել աշխարհի հայտնի արվեստաբանների ուշադրությունը (հրատարակվել է ավելի քան 15 գիրք): Շատ ու շատ պատկերասրահներում են ցուցադրվել նրա աշխատանքները` Փարիզ, Հռոմ, Լյուքսեմբուրգ, Լիոն, Ամստերդամ, Բեյրութ, Լոզան, Քյոլն, Վիչենցա, մինչեւ Տոկիո, Թայփե (Թայվան) ու Լիմա (Պերու):

Նոյեմբերի 24-ին պատրաստվում է ցուցահանդես Փարիզում, իսկ հաջորդ տարվա մայիսին` Իտալիայում:

Զրուցեց
ՄԵԼԻՍԱ [illegible]

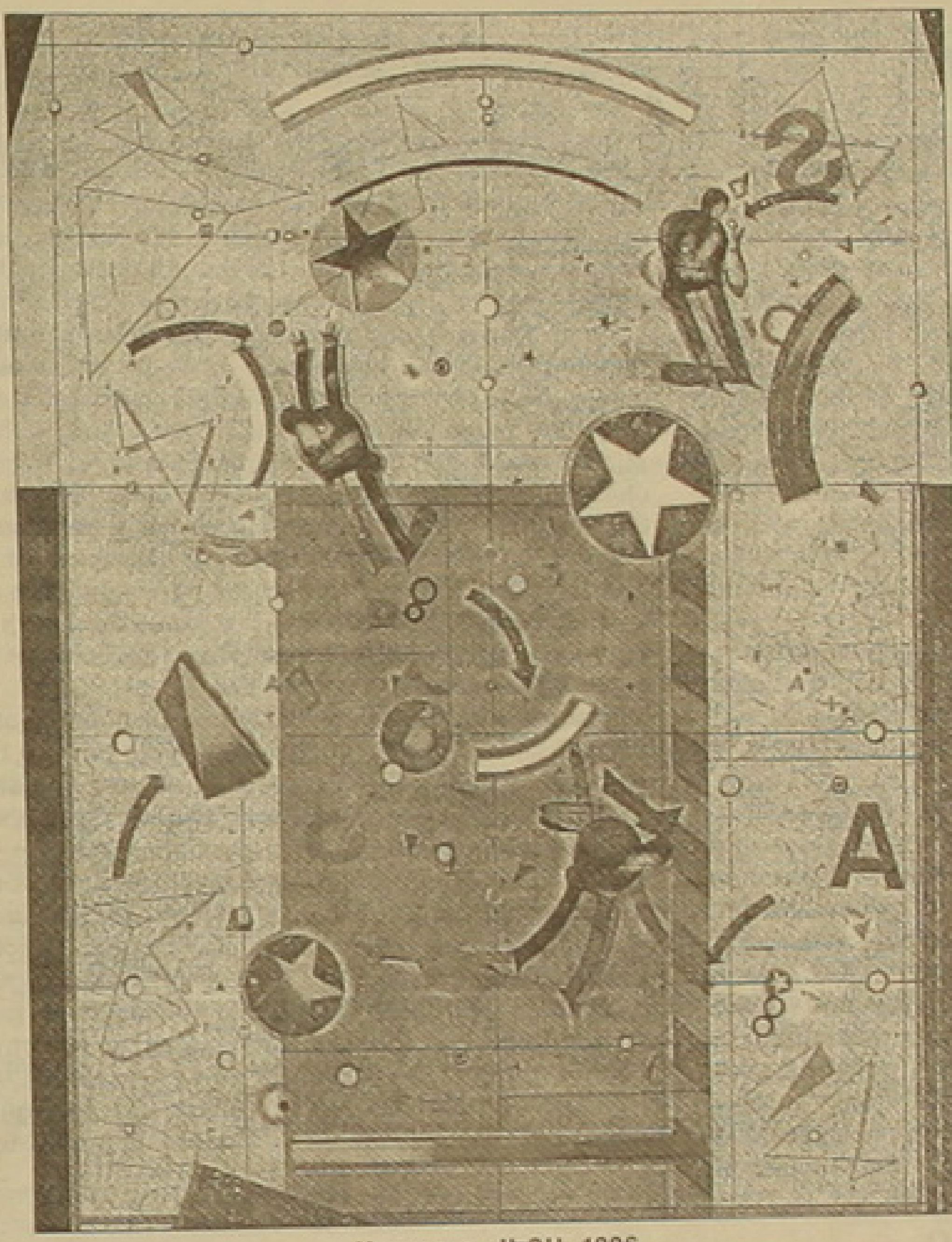

Ասատուր, ՎԵԳԱ, 1996

Ասատուր, «Անանուն քաղաքը», 1981

Ա էջից

Ընտանեկան այս ,, դաստիարակությունը,, առած երբ դուրս ելա փողոց` թուրք լամուկները դանակները քաշած հարձակվեցին վրաս ու ես փախա:

Բաց արի աշխարհայացքս ու վրան ավելացրի... դանակներ եւ փախ ու կոտորած:

Հետագայում հայրս Պարսկաստան փախավ, ես` Էջմիածին եկա սովորելու:

Ինչ պիտի սովորեի, հարազատներից պոկված մի խեղճ, պանդուխտ երեխա: Ջուր եւ ջուր... ա՜խ մայրիկ ջան... անում է ուք: Ուքից հանած ջուր, թեեւ մաքուր է, անում է դարձյալ ջուր` բայց ինչի՞ս է պետք այդ ջուրը, երբ իմ ծեր հայրը պանդխտության մեջ պիտի տառապի: Այս վշտերիս մեջ ինքս ինձ մոռացած, ջուր տարի հետո ո՞ր սատանի ծոցից դուրս թռավ Սաքենիկ անունով մի աղջիկ եւ եկավ մտավ սիրտս: Դե արի հիմա էլ նրա սիրուց տոչորվիր:

Ուսումս ավարտելուց հետո էլ ես չխնդրեցի այդ երկար աղջկա ձեռքը, որովհետեւ եթե ընդուներ առաջարկս, հանկարծ երջանկությունս այնքան մեծ պիտի լիներ, որ ես տակին ճխլվեի:

Սրտիս կեսը Էջմիածին թողած Վան գնացի:

Այստեղ էլ ես ամուսնացա ոչ այնպես, ինչպես ճաշարան մտնողը իր ճաշակին համեմատ կերակուր է պատվիրում: Ոչ, ես նստա սեղանին եւ ասացի` «պատրաստի» ինչ ունես` բեր: Որովհետեւ ոչ մի ճաշարանապետ չէր կարողանա իմ ուզած Սաքենիկը պատրաստել: Իսկ երբ Սաքենիկ չկա` ոչինչ չկա...

Երբ եկավ 1915 թվականը, պատահեց հայոց պատմության մեջ չպատահած դեպք:

Թուրք կառավարությունը, որ սովորություն ուներ տաս տարին մեկ քաղհանել հայությունը, սեյրակացնել*, այս անգամ տրակտորը լծեց ու ողջ Տաճկաստանը հերկեց այնպես, որ հայի հոտը կտրվի այդ երկրից ու մենք գաղթեցինք:

«Գաղթը» անձամբ չճաշակողի համար հասարակ անուն է եւ գրվում է փոքրատառով, իսկ անձամբ ճաշակողի համար դա հատուկ անուն է եւ աշխարհում միակը:

Այն ժամանակ, երբ մի թեթեւ բեռ շալակդ առած, ծերունի մորդ ձեռները բռնած դուրս ես գալիս քո հայրենի տնից եւ մի վերջին անգամ ես ես նայում կտրելու համար այն անթիվ, անըմբռնելի թելերը, որ քեզ կապում են քո հայրենի տանը, քո պապերին, պապի պապերին, այն ամբողջ քաղցր հուշերին, որոնցով ապրում էիր մինչեւ այդ վայրկյանը: Դու, երբ մի խորունկ ա՜խ ես քաշում, ու երես դարձնում այդ բոլորից` այդ ժամանակ ես զգում միայն, թե ինչ բան է գաղթը...

Լավ ու վատ` ճաշակեցինք մեր առաջ դրված այս պատառն էլ, վերջապես եկանք Կովկաս: Բայց այստեղ էլ հայի արյան հոտն առած թուրքը չուզեց հանգիստ տալ հրաշքով ճողոպրած իր զոհերին եւ իր ոտքը Բարդողյան լեռնաշղթայից այս կողմը պարզեց եւ շարունակեց արյունառությունը, մինչեւ բոլշեւիկները Հայաստան մտան եւ մնացած հայությունը, «ազատեցին» թուրքի ճանկերից:

Մեզ պարգեւած ազատության մասին մի պարզ գաղափար տալու համար ասեմ, որ հետագայում երբ 21 թվականին հայերը ապստամբեցին իրենց «ազատարարների» դեմ, պարտված հայությունը նորից Թուրքիա էր փախչում, տաճկական սուրը գերադասելով բոլշեւիկների կացնից:

Բոլշեւիկյան Հայաստանը մի կատարյալ սառցասուն էր, որտեղ հայության ուղեղը սառեց իր գանգում բնավ չմտածելու համար, արյունը սառեց բազուկներում բնավ չաշխատելու համար:

Ձեզ եմ հարցնում.

- Ինչ «գիտակցություն» կարող եմ ունենալ ես հիմա, այսպիսի ,,կեցություն,, ունենալուց հետո:

Ես կարո՞ղ եմ այս անլուր աղետները գլխիս բերած ՄԱՐԴՈՒՆ «կենդանիների թագավոր» անվանել:

Ուրեմն այսպես.

Տաճկաստանում ես ապրում էի անմեղ, անմեղ: Բայց տաճիկ կառավարությունը սրով ետեւս ընկած ուզում էր ինձ սպանել: Փախա իմ ռուսահայ եղբայրների մոտ, մի քանի տարի ապաստան գտա, հետո էլ այդ «եղբայրները» բռնեցին ու քսան տարով աքսորեցին հյուսիսի սառնամանիքները:

Իմ աքսորի առաջին գիշերը կինս ինձ դավաճանեց:

Իմ գրքի մեջ մեծացած որդիս մեծանալով-ոխերիմ թշնամի դարձավ ինձ: Իմ ամենամերձավորագույնը մոտեցավ ինձ ծեծելու համար:

Խմբագիրները ասում են նյութ բեր, մեկի տեղը տանում եմ տասնմեկը` ոչ մեկն էլ չեն տպագրում:

Տունս ցախանոց է, ութը տարի է պետությունից բնակարան եմ ուզում` չի տալիս:

Եթե արաբ բանաստեղծը իմ օրին լիներ, հիմա վաղուց էր փախել անապատ:

Բայց ես, ճիշտն ասած, չեմ ուզում փախչել անապատ, որովհետեւ այս րոպեիս ես ապրում եմ սովետական անապատում:

Հետո անապատ գնալը միտք չունի, փոխանակ ինձ հանձնելու անապատի իժերին, վայրի գազաններին, այստեղ, իմ շրջապատը հազար լիքն են իժերով ու գազաններով, թող նրանք ինձ ուտեն, ինչ կարիք կա տեղից շարժվելու:

Դժվարությունն այնտեղ է սկսվում, երբ աշխարհ է գալիս մի մարդ, աշխատում է հագնել աշխարհային օրենքները եւ չի կարողանում: Նրանք ստանդարտ են, իսկ մարդը` կոշտուկներով լիքը:

Ինչ անել: Կարո՞ղ ենք պահանջել, որ նա նախապես գուշակելով, թե ծնվելու է այդպիսի մարդ, իր օրենքները համարեցներ դեռ չծնված մարդուն:

Չէր կարող:

Նա ասում է` աշխարհն այս է, ուզում ես ապրիր, չես ուզում` քեզ համար «պրոտեզարանում» հատուկ աշխարհ շինել տուր:

Աշխարհ գալիս ես դեռ չէի տեղավորվել, երբ ինձ ասացին` թե դու մեռնելու ես...

Դե արի ու մի թքի այս տեսակ աշխարհի վրա:

Այո, ասացին պիտի մեռնես, բայց չասացին թե երբ: Այնպես որ ամեն քայլափոխին, երբ մի դժվարության էի հանդիպում, կարծում էի իմ մահվան ժամը հասել է:

Իմ կյանքի ամենադժվար մասը բոլշեւիկյան տիրապետության շրջանն էր: Ինձ ասում էին` «Դու որ բոլշեւիկների տիրապետության տակ կարողացար ապրել քառասուն տարի, մի վախենա, էլ չես մեռնի»...

Բայց դժբախտությունը միայն բոլշեւիզմը չէր: Դրանք բազմաթիվ էին: Այս բոլորին հանդուրժել չկարողանալով, ցավից հանեցի աշխարհն ,,ոտքից,, դեն շպրտեցի, ձեռք զարկելով հատուկ ինձ համար աշխարհ կառուցելու...երեւակայությանս մեջ:

«Իմ ծնունդից մինչեւ մահը կապված է մի լար, երեւակայությունս լարախաղացի նման անվերջ գնում-գալիս է այդ լարի վրա:

Ասում են ամենաարագ հաղորդակցության միջոցը ինքնաթիռն է հիմա, բայց սխալ է: Ինքնաթիռը չի կարող մարդու նման ծննդյան ու մահվան միջեւ ընկած ճանապարհը կտրել մի ակնթարթում, այդ ճանապարհը կտրում է երեւակայությունը:

Իմ երեւակայությունը այն թազբեհի թելն է, որ կապում է իմ կյանքի բոլոր երեկները իմ կյանքի վաղերին:

Չլիներ երեւակայությունս` իմ երեկներն ու վաղերը կանցնեին իբրեւ անծանոթներ առանց իրար բարեւելու:

Ես յոթանասուն տարեկան եմ, ամեն անգամ, երբ երեւակայությունս երթեւեկում է այդ տարածությունը` քառասուն տարվա վրայից ցատկում է: Այդ իմ չապրած տարիներն են: Այդ տարիներին բոլշեւիկյան իշխանությունը եկավ, քացու մի հարվածով դուրս վռնդեց ինձ ղեկավարող կամքս, մի էշի նոխտա** դրեց վզիս, տարավ կապեց սոցիալիզմի դատարկ մսուրին, եւ ես սա 40 տարի միայն ազատություն եմ զռում:

Բայց մի ժամանակ ես մարդ էի... Այդ նույն բոլշեւիկյան կառավարությունը ամբողջ 20 տարի նոխտայիցս բռնած ման ածեց իր բանտերում ու աքսորավայրերում: Երբ ուժասպառ եղա` բերեց կապեց ախոռը` մեռնելու:

Ձի եմ ասում, որ 70 տարվանից քառասունի վրայից ցատկ կատարի:

Այդ ցատկը իմ երեւակայությունը կատարեց:

Ու հիմա, երբ մեռնում եմ, չգիտեմ ո՞ր ծովին, ո՞ր ծառին, ո՞ր օդին կապեմ հեգ ձիուս սանձը, որ իմ մահվանից հետո էլ գնա-գա կյանքիս լարի վրա:

Պատերազմներում, երբ ընկնում է զինվորը, նրա ձին երկար չի հեռանում իր տիրոջ դիակից, կանգնում ու պաշտպանում է նրան գազաններից ու գիշատիչ թռչուններից: Պատահել է ձի, որ մինչեւ վերջ էլ չի հեռացել իր տիրոջ դիակից:

Իմ ձի, աղաչում եմ քեզ, կանգնիր ու պաշտպանիր ինձ բոլշեւիզմից: Նրանք պղծեցին իմ կյանքը, գեթ թողնեն որ մաքուր մեռնեմ:

Չթողին որպես մարդ ապրել, գեթ թույլ տան մարդ մեռնել...»

* Թուրքերեն` նոսրացնել, թեթեւացնել:
** Թուրքերեն` պիտակ, դրոշմ

Արշիլ Գորկի - 100

Առասպելականն ու իրականը

Գորկու կյանքի եւ ստեղծագործության վերաբերյալ տարբեր արվեստագետների եւ գրականագետների հոդվածների թարգմանության ընթացքում, որոշ մանրամասներ ճշգրտելու համար անհրաժեշտություն զգացի դիմելու այլ աղբյուրների, որոնք բոլորն էլ, չնչին բացառությամբ, նշում էին, թե հատկապես Գորկու վաղ շրջանի մասին տեղեկություններում իրականությունն ու երեւակայությունն այնքան են միաձուլված իրար, որ երբեմն անհնար է անջատել մեկը մյուսից: Եվ իրոք, ինչպես Մուկուչ (Ագնես) Ֆիլիփսի (Գորկու մահվանից հետո այրին ամուսնացել է արվեստագետ Ջոն Ֆիլիփսի հետ) դուստրը` Հայդեն Հերրերան է նշում իր «Արշիլ Գորկի: Կյանքն ու գործը» հրաշալի վեպում, «Ողջակիզումը վերապրողներից շատերի նման, նա (Գորկին) իր երիտասարդությունը դարձրել էր առասպել, եւ այդ առասպելն էլ դառնալու էր իր արվեստի գլխավոր թեման: ... Գորկին իր կենսագրությունը վերափոխում էր պոետիկ պատկերներ հորինելու միեւնույն ներքին մղումով, որով նա բնության մեջ տեսածն էր վերափոխում կամ անցյալի արվեստներում` իր նկատածը: Այսպես` ամոթը կարող էր դառնալ գեղջկուհի, իսկ Սեզանի նկարած դիմանկարը` Գորկու ինքնադիմանկարը» (էջ 21):

Այս իմաստով խիստ արժեքավոր է էթել Շվաբախերի` «**Ազգ**»-ի ընթերցողներին ներկայացվող ներկա էսսեն (սկիզբը` «**Ազգ**»-ի հոկտեմբերի 29-ի համարում), որը կենսագրական խճճված մանրամասներից «ձերբազատվելով», առավել մեծ տեղ է հատկացնում սերունդներին թողած Գորկու իրական ժառանգության` արվեստի գործերի վերլուծությանը: Աշխարհի մեծերն իրենց գործերով են արժեւորվում:

Շվաբախերը ծնվել է Նյու Յորքում 1903-ին: Տասնհինգ տարեկանում անդամագրվել է Արվեստի ուսանողների լիգային եւ երկու տարի անց ուսումնասիրել քանդակագործություն «կոմպոզիցիաների ազգային ակադեմիայում»: Որոշ ժամանակ աշակերտելով քարտաշների եւ քանդակագործների` մասնավորապես Աննա Հայաթ Հանտինգտոնին, 1923 թվին նա թողել է իր ուսումնասիրությունները այդ ասպարեզում: 1927-ին մասնակցել է վերոհիշյալ Արվեստի ուսանողների լիգայում Մաքս Վեբերի նկարչական խմբի դասընթացներին, իսկ 1931-ի աշնանը, ինչպես նշել ենք, Գորկուց մասնավոր դասեր է վերցրել շաբաթական երեք անգամ, վճարելով ամսական 25 դոլար: Խմբի մյուս ուսանողներն են եղել Մինա Մեցգերը (որը վճարել է ամսական 50 դոլար), Դորոթի Միլլերը (հետագայում ժամանակակից արվեստի թանգարանի համակարգողը) եւ նրա ընկերը` Հոլգեր Կահիլը (հետագայում WPA ի դաշնային արվեստի ծրագրի ղեկավարը եւ Դորոթիի ամուսինը): «Նա հրաշալի էր: Ամենաճարտասան մարդն էր, որին երբեւէ հանդիպել էի: Շատ համբերատար էր մեզ հետ, չնայած լուրջ ուսանողներ չէինք: Միշտ սուրճ էր պատրաստում մեզ համար եւ դասերից հետո միասին ընթրում էինք: Չնայած աղքատությանը, նա մեզ միշտ հյուրասիրում էր լավագույն սուրճը` Մարտինսոն տեսակի: Մենք նրան շատ քիչ էինք վճարում», հիշում է Միլլերը:

Բացի Գորկուն աշակերտելուց, Շվաբախերը արվեստագետներից ամենամոտիկն է եղել Գորկու ընտանիքին: Հաճախակի հյուրասիրել է նրանց: Մի անգամ, ըստ Հայդեն Հերրերայի, Մուկուչի հետ նրանց այցելելիս, Գորկին չափազանց անտրամադիր է եղել` ցուցահանդեսներից մեկի բացմանը իր կտավների պատկերային համակարգի վերաբերյալ ոմանց (այդ թվում նաեւ Ժյուլիեն Լեւիի) մեկնաբանությունների պատճառով: Այս տեսնելով, էթելն անմիջապես փորձել է հանգստացնել Գորկուն` արտահայտելով իր սեփական բարձր կարծիքը նրա արվեստի մասին: Հաջորդ օրը Մուկուչը շնորհակալություն է հայտնել նրան նամակով: Շվաբախերը ընդգրկված է եղել նաեւ թանգարաններում ցուցահանդեսների կազմակերպման աշխատանքներում: Այդ են վկայում ալբոմների վերջում տպագրված շնորհակալական եւ երախտագիտական խոսքերը, որ թանգարանների տնօրենությունները ուղղել են նրան` նկարների ընտրության եւ դասավորման գործում «իր գիտելիքներն ու ժամանակը պատրաստակամորեն ի սպաս դնելու համար»:

Հատկանշական է, որ Ագնես Մուկուչն անգամ իր ամուսնու իսկական անունը (Ոստանիկ Ադոյան) եւ նրա ոչ թե ռուս, այլ հայ լինելը իմացել է էթել Շվաբախերի մենագրությունից, որը հրատարակվել է Գորկու ինքնասպանությունից մոտ տասը տարի անց:

«Ես աշխարհագրությունից թույլ էի: Ինքն էլ մի փոքր ռուսերեն էր խոսում: Մենք ատլաս չունեինք տանը, եւ ես չգիտեի ինչքան հեռու է Վանը Կովկասից: Բոլորը գիտեին Կովկասի մասին: Ամերիկայում նա (Արշիլը) պետք է ինչ-որ ճանաչված վայրից եկած լիներ, ուստի նա կառչել էր Կովկասից: ... Նա ամբողջովին պատկանում էր Վանին», պատմել է Ագնեսը:

Գարնանը «**Ազգ**»-ի շաբաթօրյա հավելվածների էջերում Գորկուն նվիրված հոդվածները ամբողջական չէին լինի, եթե մենք այսօր չներկայացնեինք Շվաբախերի հավաստի վկայությունները նրա արվեստի մասին: «Նա Գորկուն շատ լավ էր ճանաչում եւ կարողանում էր որսալ նրա կտավների տրամադրությունը», գրում է Հերրերան:

Գորկու էության մեջ թափանցելու եւ խորապես վերլուծելու նրա ունակությունը բացառիկ առիթ է ընձեռում առավել իրական պատկերացում կազմելու մեր հայրենակցի անգերազանցելի տաղանդի մասին եւ մեզ համար բացահայտելու նրա արվեստի թաքուն ծալքերը:

ՀԱԿՈԲ ԾՈՒԼԻԿՅԱՆ

ԷԹԵԼ ՇՎԱԲԱԽԵՐ

Արշիլ Գորկի

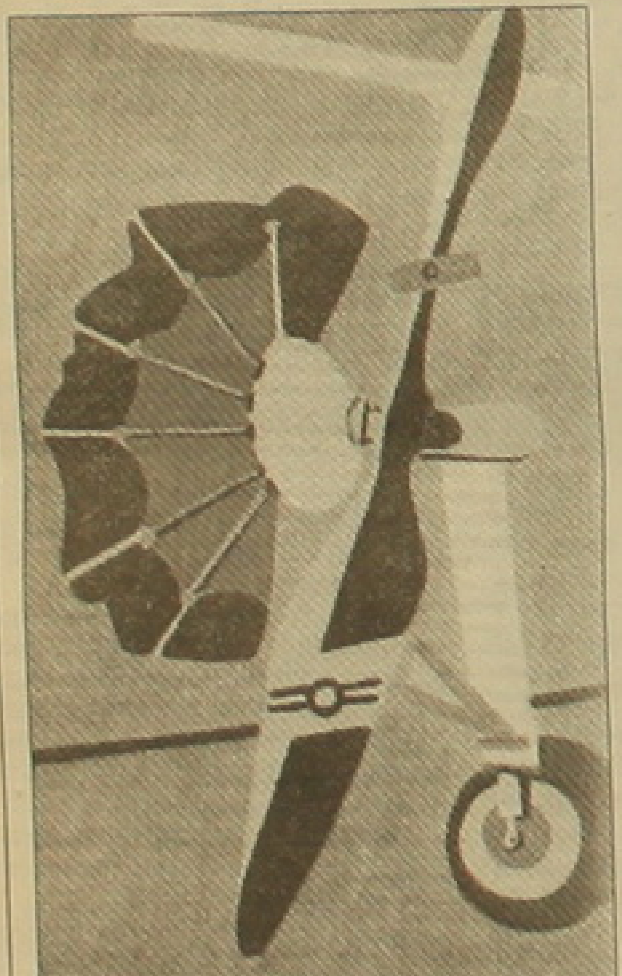

Գորկի. «Ավիացիա. Օդագնացության զարգացման ձեւեր» (որմնանկարների էսքիզներ, 1935-1936 թթ.)

III

Չնայած, ինչպես նշվեց, վաղ 1930-ականների մի քանի կտավներ նախանշում էին իր հետագա սյուրռեալիստական հակումները, Գորկին 1933-36 թթ. փոխանակ այդ ուղղությամբ առաջ գնալու, մտավ ֆորմալիզմին հետեւելու մի նոր շրջան: Նկարեց մի քանի մեծ կտավներ, համարյա զուտ աբստրակտ ոճով, գերազանցապես երկրաչափական իր ձեւով եւ մեծամասամբ սպիտակ ֆոնի վրա: Շատ նման լինելով Պիկասոյի 1927-28 թթ. սպիտակ նկարներին, այս կտավները արվեստանոցի ներսում են արված հսկայական ազատ պատերի եւ նատյուրմորտային իրերի առկայությամբ, որոնք տափակեցված են տիպիկ կուբիստական ոճով: Այս կտավներում թանձր ներկի շերտերը կուտակված են իրար վրա այնքան, որ տեղ-տեղ մոտ 2 սմ-ով բարձր են կտավից: Նա միշտ հիացել էր Սեզանի բարձրացված, ուռուցիկ մակերեսներով, որը արդյունք է ճշգրիտ ձեւի ամբողջությունը գտնելու համբերատար որոնումների, բայց մինչ Սեզանի մակերեսները նման են նուրբ ծենապակու, Գորկու մոտ դրանք հիշեցնում են հայկական կառույցների հսկայական պատերի բարձրաքանդակները: «Կազմակերպվածություն» կտավում կերպարանքներն ու բաց տարածությունները այնքան հստակ են ու մաքուր, որ հիշեցնում են Մոնդրիանի պուրիզմը եւ Մալեւիչի երկրաչափական կոնստրուկտիվիզմը: Սակայն Գորկին ակներեւաբար հասկանալով իր այս փորձառությունից, որ երկրաչափական պուրիզմն իրեն շատ բան չի խոստանում, հետագայում չշարունակեց այդ ուղղությամբ աշխատել:

Պիկասոյի աշխատանքների մեջ խորվելով` վերակենդանացած Գորկին պատրաստ էր այժմ առավել անկախորեն ստեղծագործելու: Շուրջ 1936-ին նա ոտք դրեց մի նոր փուլ, որտեղ նախորդ տարիների երկրաչափական ձեւերը փոխարինվեցին ավելի ազատ եւ խիստ համաչափ օրգանական ձեւերով, որոնցում առկա էին վառ երեւակայության եւ սիմվոլիզմի հարաճուն տարրեր: Այս գործերի մեջ ամենատպավորիչները Խորգոմի թեմայով կտավների չորս տարբերակներն են: Այս շարքի հիմնական գաղափարը ծագել էր մոտավորապես 1932-ին կատարված մի գծանկարում: Գորկին այժմ դրան տվեց ամբողջական բովանդակություն` յուրաքանչյուր տարբերակում ընդգծելով տարբեր պլաստիկական եւ պոետական հատկանիշներ:

«Պատկեր Խորգոմում» կտավում, օրինակ, նկատելի է ինչ-որ անհամաչափելի մի բան` որոշակի խաբուսիկ հստակություն եւ միաժամանակ առեղծվածային խորություն: Ֆոնի թանձր մոխրագույնը այնպիսի ձեւերի է ծնունդ տալիս, որոնք իրականության փոխակերպումներ կարծես լինեն: Ամենահստակ կերպարանքն անգամ գիսաստղի պոչով է ներկայացված` խորհրդանշելով անորոշություն, անպամածություն: Նման մթնշաղային աղոտությամբ է պատված նաեւ ամբողջ կառուցվածքը:

Չնայած զգացմունքային ազդեցությունը դրանում չափազանց մեծ է, չորս տարբերակներից ամենամեծը համեմատաբար ավելի բարձր աստիճանի վրա է գտնվում թեմայի պլաստիկ արտահայտչականության տեսակետից: Հարթությունները այնտեղ առավել հստակ են եւ պատկերները` բյուրեղացված: Ֆոնի հարթությունը կարծես առաջ է շարժվում, իսկ առաջնամասային հարթությունը` ընդհակառակը ետ, դեպի խորքն է թափանցում, այնպես որ կերպարանքների եւ տարածքների միակցումները ցածրաքանդակի փոխարեն ազատորեն համաստեղված լայնածավալ հարթության տեսք են ստանում:

Մինչ փոքր կտավում, կանացի կերպարանքը կուռքի կամ պաշտամունքի մի առարկա է հիշեցնում, մեծի մեջ, ձկնկուլի տեսք ընդունելով` կախարդական խորհրդանշանի հատկանիշ է ձեռք բերում:

Չնայած Գորկին շարունակեց ստեղծագործել սյուրռեալիզմի ուղղությամբ, այնպիսի կտավներ, ինչպիսիք Ուիթնի թանգարանում ցուցադրված «Դիմանկարն» է, դեռեւս կրում էին Պիկասոյի ազդեցությունը: Մոտավորապես 1932-ին թանաքով կատարված գծագրերում առկա թռչունի պատկերն այստեղ` յուղաներկում դարձել է առավել առանձնացված, վայրի եւ ինչ-որ չափով անաշխույժ, անշարժ: Թռչունի հեքիաթական հայացքով աչքը, որն անխոս ակնկալիքով գրավում, անշարժացնում է դիտողին, ունի կենդանական անմեղության հիպնոսացնող ուժը, ինչպես մանկան սեւեռուն նայվածքը: Այս կլորաձեւ աչքը վերաիմաստավորվում է նաեւ, ոչ պակաս մտասեւեռուն կերպով, որպես ամբողջ ներկապնակի «աչքը», կամ որպես էջանշանի փնջիկի «հանգույցը», կամ տերեւի «անցքը», որը տարօրինակ ձեւափոխմամբ դարձել է թռչունի գլուխ: Որպես շրջանաձեւ սեպ ծառայելուց բացի, որի շուրջը պտտվում են մյուս կերպարանքները մեխանիկական տիկնիկների նման, նաեւ շեշտադրության, ընդգծման կամ կետադրական նշանի դերն է կատարում:

Դը Կիրիկոն Գորկուն ծանոթացրել էր երազային աշխարհի բնազանցական (մետաֆիզիկական) գեղեցկություններին, այն աշխարհին, որտեղ ինչպես Նիցշեն էր ասում «յուրաքանչյուր մարդ կատարյալ արվեստագետ է»: Միրոն խրախուսել էր ազատ երեւակայելու եւ նոր լուծումներ գտնելու նրա մտադրությունը: 1930-ականների վերջերին նա արդեն յուրացրել էր կուբիզմի բոլոր այն տարրերը, որոնք իրեն հետաքրքրում էին, եւ կարելի է ասել գործնականորեն սպառել էր այն ամենը, ինչ նա կարողացել էր վերցնել Պիկասոյից: Այժմ նա զբաղված էր սյուրռեալիստական ամենատարբեր ներգործությունների (կրկնակի պատկերի, ավտոմատացման, երազային-պատրանքային պատկերի) վերլուծությամբ: Սակայն նա իրականում մեկ ուրիշ դաշտում էր գտնվում: Եթե սյուրռեալիստները դավանում են անգիտակցական նյութի, այսինքն մտքային ենթագիտակցության մեջ առկա մղումների չգիտակցված կամ բանականության վերահսկողությունից ազատագրված գործունեություն, ապա Գորկին մշտապես գիտակցում, վերահսկում էր այն ամենը, ինչ կատարում էր եւ այն նշանակությունը, ինչ պետք է ունենար իր կատարածը: Նա անգիտակցականի նյութն օգտագործում էր կշռադատված, գիտակցված ձեւով: Այդ իմաստով նրա դիրքորոշումը կարելի է նմանեցնել Մասոնի դիրքորոշմանը, որն ասում էր. «Ես շատ սյուրռեալիստ եմ բոլոր նրանց համար, ովքեր չեն սիրում սյուրռեալիզմը, եւ ոչ բավականաչափ սյուրռեալիստ` նրանց համար, ովքեր սիրում են սյուրռեալիզմը»:

1940-ականներին կատարված «Պարտեզ Սոչիում» թեմայով կտավի տարբերակները հրաշալի օրինակներ են մանկությունից մնացած պարտեզի հիշողությունները որպես թեմայի սկզբնաղբյուր ծառայեցնելու դրսեւորումների: Նա ինքն է խոսում իր ստեղծագործություններում այդ հիշողությունների դերի մասին:

Ագնես Գորկին գրառել է նրա հետեւյալ խոսքերը. «Մեր տնից մոտ 194 ոտնաչափ (60 մետր) այն կողմ դեպի աղբյուրը տանող ճանապարհին, հայրս մի փոքրիկ պարտեզ ուներ, մի քանի խնձորենիներով, որոնք արդեն դադարել էին բերք տալուց: Մոտակայքում մշտապես ստվերոտ մի տա-

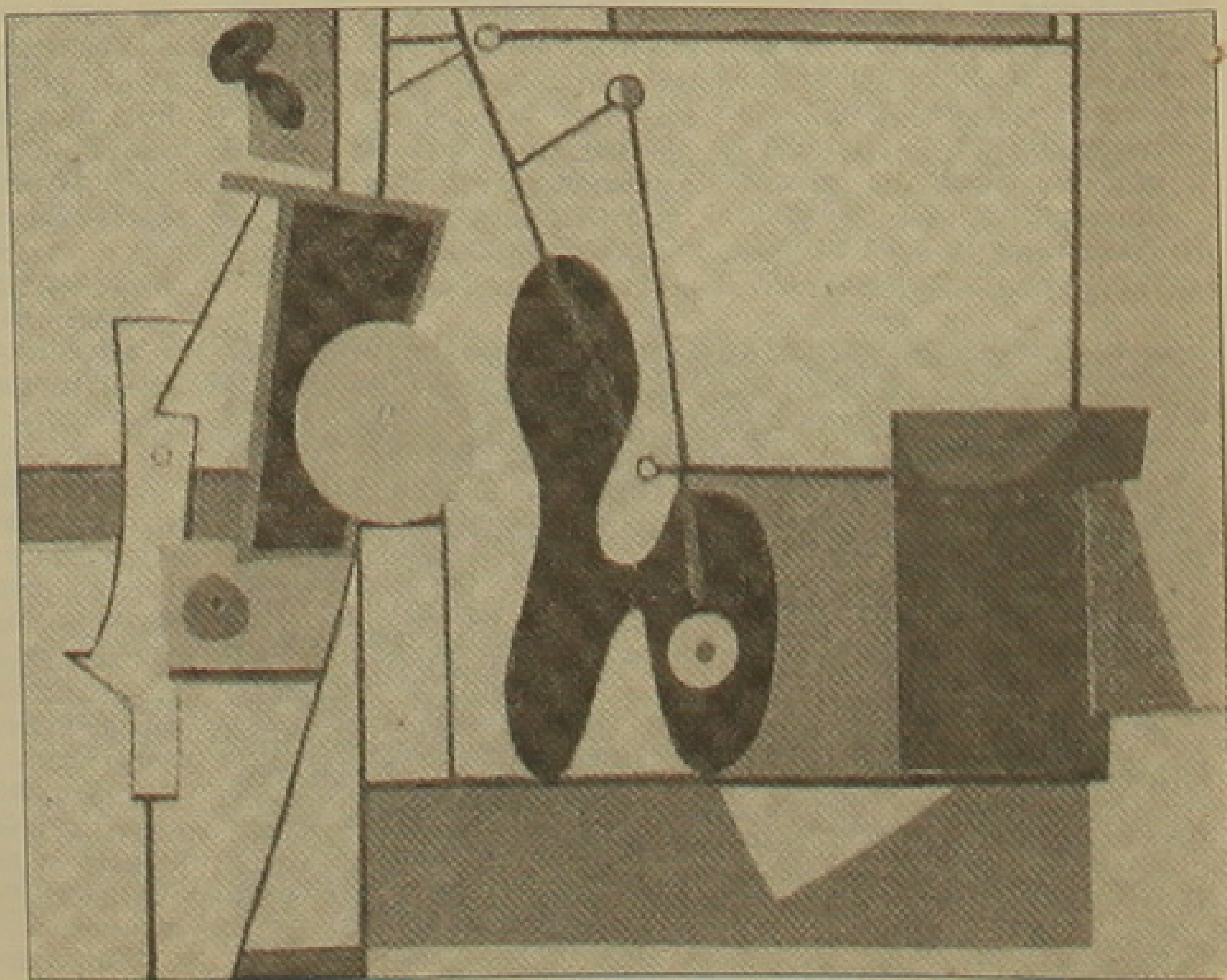

Գորկի. «Կազմակերպվածություն», 1933-36 թթ.:

Մասնավորեցում

ՀՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆՆ ԱՌԸՆԹԵՐ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆԸ ՏԵՂԵԿԱՑՆՈՒՄ Է

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
մրցույթով մասնավորեցվող
ԵՐԵՎԱՆ ՔԱՂԱՔԻ 16-ՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍՈՒՄ ԳՏՆՎՈՂ ԲՆԱԿԵԼԻ ՇԵՆՔԻ ԱՆԱՎԱՐՏ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕԲՅԵԿՏԻ մասին

Առաջնորդվելով ՀՀ կառավարության 2005 թ.-ի հոկտեմբերի 6-ի թիվ 1651-Ա որոշմամբ, ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունը հրավիրում է մասնավորեցման բոլոր սուբյեկտներին մասնակցելու **Երեւան քաղաքի 16-րդ թաղամասում գտնվող բնակելի շենքի** անավարտ շինարարության օբյեկտի մասնավորեցման մրցույթին:

1. Ընդհանուր տեղեկություններ

1.1.	Մասնավորեցվող օբյեկտի հասցեն	ք.Երեւան,16-րդ թաղամաս
1.2.	ՀՀ կառավարության որոշման համարը եւ ամսաթիվը	N 1651 -Ա 6.10.2005թ.
1.3.	Կառույցի մակերեսը (ք/մ)	822,8
1.4	Շինարարական աշխատանքների դադարեցման ժամկետը	1990թ.
1.5	Գնահատված արժեքը /հազ. դրամ/	15784

2.Այլ տեղեկություններ մասնավորեցվող գույքի վերաբերյալ

(հզ. դրամ)

Հ/Հ	Ցուցանիշի անվանումը	Հաշվեկշռային արժեքը	Գնահատված արժեքը
2.1.	Անավարտ ոչ ընթացիկ ակտիվներ, այդ թվում	17481.7	15784
.	Կառուցման ընթացքում գտնվող հիմնական միջոցներ	17481.7	15784

3. Մրցույթին մասնակցելու պայմաններ

Մրցույթին մասնակցելու իրավունք ունեն մասնավորեցման այն սուբյեկտները (կամ նրանց լիազոր ներկայացուցիչները), որոնք սահմանված կարգով վճարել են մրցույթի նախավճարը (տես 5.1 եւ 5.2 կետերը) եւ 5.3 կետում նշված ժամկետում ներկայացրել են մրցութային առաջարկ, որը ներառում է հետեւյալ փաստաթղթերը՝

ա/ հայտ (ձեւը կարելի է ստանալ ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունից

բ/ մրցույթի հաղթողին որոշելու պայմանների վերաբերյալ գրավոր առաջարկ՝ (տես՝ 3.12 կետը),

գ/ մրցույթի նախավճարի կատարման իսկությունը հաստատող վճարային փաստաթղթերի պատճենները,

դ/ իրավաբանական անձի կարգավիճակ ունեցող մասնակիցների գրանցման եւ հիմնադիր փաստաթղթերի պատճենները,

ե/ լիազորագիր՝ մրցույթի մասնակից ընկերության /հաստատված տվյալ ընկերության կողմից/ կամ ֆիզիկական անձի /հաստատված նոտարական կարգով/ կողմից լիազորված անձի համար,

զ/ գործարար ծրագիր

3.2 Մրցութային առաջարկը փակ ծրարով ներկայացվում է ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն ՝ մինչեւ 5.3 կետում նշված ժամկետի լրանալը:

3.3 Մրցույթի մասնակիցների մրցութային պայմաններին համապատասխան ներկայացրած առաջարկությունները պետք է արտահայտված լինեն թվային ցուցանիշներով եւ փոքր չլինեն ՀՀ կառավարության կողմից սահմանված նվազագույն արժեքներից, եթե դրանք սահմանված են (տես՝ 3.12 կետը):

3.4 Մրցութային առաջարկները ներկայացվում են հայերեն լեզվով, իսկ օտար լեզուներով գրված փաստաթղթերը կարող են ուղեկցվել թարգմանություններով:

Թարգմանությունների բացակայության դեպքում փաստաթղթերը կթարգմանվեն հանձնաժողովի կողմից:

3.5 Մրցույթին ներկայացվող փաստաթղթերը ներկայացվում են տպագիր կամ պարզ ընթեռնելի ձեռագրով:

3.6 Ծրարը պետք է հասցեագրված լինի մրցութային հանձնաժողովին՝ նշելով մասնավորեցվող օբյեկտի անվանումը:

3.7 Մրցութային առաջարկները կարող են ընդունվել նաեւ ֆաքսիմիլային կապով: Ստացված փաստաթղթերը Անուղի կենտրոնի վարչատնտեսական բաժնում դրվում են ծրարի մեջ եւ փակվում:

3.8 Ներկայացված ծրարները ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունում կնքվում եւ մուտքագրվում են:

3.9 5.3 կետում նշված ժամկետի լրանալուց հետո ներկայացված առաջարկները չեն ընդունվի:

3.10 Դիմողները մինչեւ 5.5 կետում նշված ժամկետի լրանալը կարող են հանձնաժողովին գրավոր դիմում ներկայացնել՝ մրցույթին չմասնակցելու վերաբերյալ: Սահմանված ժամկետից ուշ ներկայացրած այդպիսի դիմումները քննարկման ենթակա չեն:

3.11 Մրցույթի պահանջներին մրցութային առաջարկի անհամապատասխանության դեպքում մրցութային առաջարկ ներկայացրած սուբյեկտին մրցույթի մասնակցի կարգավիճակ չի տրվում եւ մրցութային առաջարկը հանվում է հետագա քննարկումից:

3.12 Մրցույթի հաղթողի որոշման համար առաջադրվում են հետեւյալ պայմանները՝մասնավորեցվող անավարտ շինարարության օբյեկտի համար առաջարկվող գինը (ՀՀ կառավարության որոշմամբ մասնավորեցման ենթակա անավարտ շինարարության օբյեկտի մեկնարկային գինը սահմանված է 3.946.0 հազ.դրամ), շինարարության ավարտման ժամկետը, ներդրումների չափը:

3.12 Մրցույթի հաղթող է ճանաչվում այն մասնակիցը, որի առաջարկը առավելագույն չափով է բավարարում մրցույթի պայմաններին:

4. Վճարումներ եւ պայմանագրի կնքում

4.1 Մրցույթի հաղթողը 10-օրյա ժամկետում ստանում է մրցույթի արդյունքների հաստատված արձանագրության օրինակը: Մրցույթի մյուս մասնակիցները կարող են ստանալ արձանագրության պատճենները:

4.2 Մրցույթի հաղթողը բաժնետոմսերի վաճառքի գումարը պետք է վճարի մրցույթի արձանագրությունը ստանալու օրվանից եռամսյա ժամկետում՝ բաժնետոմսերի վաճառքի գնի 70 տոկոսն ուղղելով ՀՀ պետական բյուջե, իսկ 30 տոկոսը՝ Երեւանի քաղաքապետարանի արտաբյուջետային հաշվին:

4.3 Որպես մրցույթի նախավճար վճարված գումարն ընդգրկվում է օբյեկտի վաճառքի գնի մեջ եւ մրցույթում չհաղթելու կամ մինչեւ 5.5 կետում նշված ժամկետի լրանալը մրցույթին մասնակցելուց հրաժարվելու դեպքում հետ է վերադարձվում:

4.4 Մրցույթի հաղթողը արձանագրության օրինակը ստանալու օրվանից հաշված 60 օրվա ընթացքում ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչության հետ կնքում է մասնավորեցման պայմանագիր:

4.5 Համաձայն ՀՀ կառավարության 6.10.2005թ.N 1651-Ա որոշման, մասնավորեցման պայմանագրում պետք է նախատեսվի, որ գույքային իրավունքների պետական գրանցման եւ գույքի արժեքի որոշման հետ կապված վճարներն ու տուրքերը կատարվում են գնորդի հաշվին՝ ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով: Գույքի արժեքի որոշման հետ կապված վճարի չափի տոկոսը հաշվարկվելու է վաճառքի վերջնական գնից:

4.6 Սահմանված ժամկետում վճարումները չկատարելու եւ պայմանագիրը չկնքելու դեպքում մրցույթի հաղթողի վճարած նախավճարի գումարը նրան հետ չի վերադարձվում, եւ մրցույթը համարվում է չկայացած:

4.7 Մրցույթով մասնավորեցման արդյունքում գնորդը հանդիսանում է նաեւ գնահատման պահից հետո առաջացած իրավունքների եւ պարտավորությունների իրավահաջորդը:

Վճարումները կատարվում են Հայաստանի Հանրապետության արժույթով:

5. Մրցույթի անցկացման այլ պայմաններ

5.1	Մրցույթի նախավճարի չափը	197300 դրամ
5.2	Մրցույթի նախավճարի մուտքագրման հաշվեհամարը	Թիվ1 տեղական գանձապետական բաժանմունք դրամային - 900013145017
5.3	Մրցութային առաջարկի ներկայացման վերջին ժամկետը	16-ը դեկտեմբերի 2005թ.. , ժամը՝14:00
5.4	Մրցութային առաջարկի ներկայացման վայրը	ք.Երեւան, Տիգրան Մեծի 4 Պետական գույքի կառավարման վարչություն
5.5	Մրցույթի անցկացման օրը, ժամը եւ վայրը	2005թ դեկտեմբերի 16-ին, ժամը՝15:00 ք.Երեւան, Տիգրան Մեծի 4 Պետական գույքի կառավարման վարչություն
5.6	Ֆաքսիմիլային կապ	***58-14-41***
5.7	Ինտերնետ	***URL: //www.privatization.am***

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար զանգահարել ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն ՝ 58-14-41 հեռախոսահամարով:

ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
մրցույթով մասնավորեցվող
ԵՐԵՎԱՆ ՔԱՂԱՔԻ 16-ՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍՈՒՄ ԳՏՆՎՈՂ ԲՆԱԿԵԼԻ ՇԵՆՔԻ ԱՆԱՎԱՐՏ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕԲՅԵԿՏԻ մասին

Առաջնորդվելով ՀՀ կառավարության 2005թ.-ի հոկտեմբերի 6-ի թիվ 1651-Ա որոշմամբ, ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունը հրավիրում է մասնավորեցման բոլոր սուբյեկտներին մասնակցելու **Երեւան քաղաքի 16-րդ թաղամասում գտնվող բնակելի շենքի** անավարտ շինարարության օբյեկտի մասնավորեցման մրցույթին:

1. Ընդհանուր տեղեկություններ

1.1.	Մասնավորեցվող օբյեկտի հասցեն	ք.Երեւան,16-րդ թաղամաս
1.2.	ՀՀ կառավարության որոշման համարը եւ ամսաթիվը	N 16516 -Ա 6.10.2005թ.
1.3.	Կառույցի մակերեսը (ք/մ)	730
1.4.	Շինարարական աշխատանքների դադարեցման ժամկետը	1990թ.
1.5.	Գնահատված արժեքը /հազ. դրամ/	11387

2. Այլ տեղեկություններ մասնավորեցվող գույքի վերաբերյալ

(հզ. դրամ)

Հ/Հ	Ցուցանիշի անվանումը	Հաշվեկշռային արժեքը	Գնահատված արժեքը
2.1.	Անավարտ ոչ ընթացիկ ակտիվներ , այդ թվում	147,122	147,122
.	Կառուցման ընթացքում գտնվող հիմնական միջոցներ	147,122	147,122

3.Մրցույթին մասնակցելու պայմաններ

Մրցույթին մասնակցելու իրավունք ունեն մասնավորեցման այն սուբյեկտները (կամ նրանց լիազոր ներկայացուցիչները), որոնք սահմանված կարգով վճարել են մրցույթի նախավճարը (տես 5.1 եւ 5.2 կետերը) եւ 5.3 կետում նշված ժամկետում ներկայացրել են մրցութային առաջարկ, որը ներառում է հետեւյալ փաստաթղթերը՝

ա/ հայտ (ձեւը կարելի է ստանալ ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունից

բ/ մրցույթի հաղթողին որոշելու պայմանների վերաբերյալ գրավոր առաջարկ՝ (տես՝ 3.12 կետը),

գ/ մրցույթի նախավճարի կատարման իսկությունը հաստատող վճարային փաստաթղթերի պատճենները,

դ/ իրավաբանական անձի կարգավիճակ ունեցող մասնակիցների գրանցման եւ հիմնադիր փաստաթղթերի պատճենները,

ե/ լիազորագիր՝ մրցույթի մասնակից ընկերության /հաստատված տվյալ ընկերության կողմից/ կամ ֆիզիկական անձի /հաստատված նոտարական կարգով/ կողմից լիազորված անձի համար,

զ/ գործարար ծրագիր

3.2 Մրցութային առաջարկը փակ ծրարով ներկայացվում է ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն՝ մինչեւ 5.3 կետում նշված ժամկետի լրանալը:

3.3 Մրցույթի մասնակիցների մրցութային պայմաններին համապատասխան ներկայացրած առաջարկությունները պետք է արտահայտված լինեն թվային ցուցանիշներով եւ փոքր չլինեն ՀՀ կառավարության կողմից սահմանված նվազագույն արժեքներից, եթե դրանք սահմանված են (տես՝ 3.12 կետը):

3.4 Մրցութային առաջարկները ներկայացվում են հայերեն լեզվով, իսկ օտար լեզուներով գրված փաստաթղթերը կարող են ուղեկցվել թարգմանություններով:

Թարգմանությունների բացակայության դեպքում փաստաթղթերը կթարգմանվեն հանձնաժողովի կողմից:

3.5 Մրցույթին ներկայացվող փաստաթղթերը ներկայացվում են տպագիր կամ պարզ ընթեռնելի ձեռագրով:

3.6 Ծրարը պետք է հասցեագրված լինի մրցութային հանձնաժողովին՝ նշելով մասնավորեցվող օբյեկտի անվանումը:

3.7 Մրցութային առաջարկները կարող են ընդունվել նաեւ ֆաքսիմիլային կապով: Ստացված փաստաթղթերը Անուղի կենտրոնի վարչատնտեսական բաժնում դրվում են ծրարի մեջ եւ փակվում:

3.8 Ներկայացված ծրարները ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունում կնքվում եւ մուտքագրվում են:

3.9 5.3 կետում նշված ժամկետի լրանալուց հետո ներկայացված առաջարկները չեն ընդունվի:

3.10 Դիմողները մինչեւ 5.5 կետում նշված ժամկետի լրանալը կարող են հանձնաժողովին գրավոր դիմում ներկայացնել՝ մրցույթին չմասնակցելու վերաբերյալ: Սահմանված ժամկետից ուշ ներկայացրած այդպիսի դիմումները քննարկման ենթակա չեն:

3.11 Մրցույթի պահանջներին մրցութային առաջարկի անհամապատասխանության դեպքում մրցութային առաջարկ ներկայացրած սուբյեկտին մրցույթի մասնակցի կարգավիճակ չի տրվում եւ մրցութային առաջարկը հանվում է հետագա քննարկումից:

3.12 Մրցույթի հաղթողի որոշման համար առաջադրվում են հետեւյալ պայմանները.մասնավորեցվող անավարտ շինարարության օբյեկտի համար առաջարկվող գինը (ՀՀ կառավարության որոշմամբ մասնավորեցման ենթակա անավարտ շինարարության օբյեկտի մեկնարկային գինը սահմանված է 2850հազ.դրամ), շինարարության ավարտման ժամկետը, ներդրումների չափը:

3.13 Մրցույթի հաղթող է ճանաչվում այն մասնակիցը, որի առաջարկը առավելագույն չափով է բավարարում մրցույթի պայմաններին:

4. Վճարումներ եւ պայմանագրի կնքում

4.1 Մրցույթի հաղթողը 10-օրյա ժամկետում ստանում է մրցույթի արդյունքների հաստատված արձանագրության օրինակը: Մրցույթի մյուս մասնակիցները կարող են ստանալ արձանագրության պատճենները:

4.2 Մրցույթի հաղթողը բաժնետոմսերի վաճառքի գումարը պետք է վճարի մրցույթի արձանագրությունը ստանալու օրվանից եռամսյա ժամկետում՝ բաժնետոմսերի վաճառքի գնի 70 տոկոսն ուղղելով ՀՀ պետական բյուջե, իսկ 30 տոկոսը՝ Երեւանի քաղաքապետարանի արտաբյուջետային հաշվին:

4.3 Որպես մրցույթի նախավճար վճարված գումարն ընդգրկվում է օբյեկտի վաճառքի գնի մեջ եւ մրցույթում չհաղթելու կամ մինչեւ 5.5 կետում նշված ժամկետի լրանալը մրցույթին մասնակցելուց հրաժարվելու դեպքում հետ է վերադարձվում:

4.4 Մրցույթի հաղթողը արձանագրության օրինակը ստանալու օրվանից հաշված 60 օրվա ընթացքում ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչության հետ կնքում է մասնավորեցման պայմանագիր:

4.5 Համաձայն ՀՀ կառավարության 6.10.2005թ.N 1651-Ա որոշման մասնավորեցման պայմանագրում պետք է նախատեսվի, որ գույքային իրավունքների պետական գրանցման եւ գույքի արժեքի որոշման հե կապված վճարներն ու տուրքերը կատարվում են գնորդի հաշվին՝ ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով: Գույքի արժեքի որոշման հետ կապված վճարի չափի տոկոսը հաշվարկվելու է վաճառքի վերջնական գնից:

4.6 Սահմանված ժամկետում վճարումները չկատարելու եւ պայմանագիրը չկնքելու դեպքում մրցույթի հաղթողի վճարած նախավճարի գումարը նրան հետ չի վերադարձվում, եւ մրցույթը համարվում է չկայացած:

4.7 Մրցույթով մասնավորեցման արդյունքում գնորդը հանդիսանում է նաեւ գնահատման պահից հետո առաջացած իրավունքների եւ պարտավորությունների իրավահաջորդը:

4.8 Վճարումները կատարվում են Հայաստանի Հանրապետության արժույթով:

5. Մրցույթի անցկացման այլ պայմաններ

5.1	Մրցույթի նախավճարի չափը	142500 դրամ
5.2	Մրցույթի նախավճարի մուտքագրման հաշվեհամարը	Թիվ1 տեղական գանձապետական բաժանմունք դրամային - 900013145017
5.3	Մրցութային առաջարկի ներկայացման վերջին ժամկետը	16 դեկտեմբերի 2005թ. , ժամը՝14:00
5.4	Մրցութային առաջարկի ներկայացման վայրը	ք.Երեւան, Տիգրան Մեծի 4 Պետական գույքի կառավարման վարչություն
5.5	Մրցույթի անցկացման օրը, ժամը եւ վայրը	16 դեկտեմբերի 2005թ ժամը 16.00 ք.Երեւան, Տիգրան Մեծի 4 Պետական գույքի կառավարման վարչություն
5.6	Ֆաքսիմիլային կապ	***58-14-41***
5.7	Ինտերնետ	***URL: //www.privatization.am***

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար զանգահարել ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն 58-14-41՝ հեռախոսահամարով:

ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն

ԱԶԳ-ՆԵՐԴԻՐ

Մասնավորեցում

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

մրցույթով մասնավորեցվող «Արագածոտնառուտաս» ՓԲԸ-ի մասին

Առաջնորդվելով ՀՀ կառավարության 2005թ.-ի հունիսի 29-ի թիվ 956-Ն որոշմամբ, ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունը հրավիրում է մասնավորեցման բոլոր սուբյեկտներին մասնակցելու «Արագածոտնառուտաս» ՓԲԸ-ի բաժնետոմսերի մասնավորեցման մրցույթին:

1. Ընդհանուր տեղեկություններ

1.1	Մասնավորեցվող օբյեկտի հասցեն	Ք. Աշտարակ, Երեւանյան 47
1.2.	ՀՀ կառավարության որոշման համարը եւ ամսաթիվը	N956-Ն, 29.06.05թ.
1.3.	Ընկերության շենքերի մակերեսը (ք/մ)	2084
1.4.	Զբաղեցրած հողային տարածքը (հա)	0.2574
	Տեղեկություններ հողահատկացման հիմքերի մասին	Անշարժ գույքի սեփականության (օգտագործման) իրավունքի գրանցման վկայական N1297352, 08.04.04թ.
1.5.	Գործունեության հիմնական տեսակը	մեծածախ եւ մանրածախ առեւտուր
1.6.	Աշխատողների թվաքանակը (2005թ.-ի հունվարի 1-ի դրությամբ)	8
1.7.	Մասնավորեցման ենթակա բաժնետոմսերի գնահատված արժեքը (հազ.դրամ)	43457

2. Ընկերության հաշվեկշռի ցուցանիշներ (01.01.2005թ դրությամբ)

(հզ. դրամ)

Հ/Կ	Ցուցանիշի անվանումը	Հաշվեկշռային արժեքը	Գնահատված արժեքը
2.1.	Ոչ ընթացիկ ակտիվներ, այդ թվում	508**	47829.7
2.1.1.	Հիմնական միջոցներ, այդ թվում՝	508***	47829.7
	շենքեր /1հատ/	462.6	43824.3
	մեքենաներ եւ սարքավորումներ /2հատ/	45.4	4005.4
2.1.2.	Անավարտ ոչ ընթացիկ նյութական ակտիվներ	-	-
2.1.3.	Ոչ նյութական ակտիվներ	-	-
2.1.4.	Այլ ոչ ընթացիկ ակտիվներ	-	-
2.2.	Ընթացիկ ակտիվներ	64	64
2.3.	Ոչ ընթացիկ պարտավորություններ	-	-
2.4.	Ընթացիկ պարտավորություններ, այդ թվում	4437	4437
	ՀՀ բյուջեի նկատմամբ	628	628
	սոց. ապահովագրության գծով	1305	1305
	անձնակազմին աշխատանքի վարձատրության գծով	2504	2504

** ներկայացված են հիմնական միջոցների սկզբնական արժեքները

*** ՀՀ արդարադատության նախարարության ԴԱՀԿ ծառայության Արագածոտնի մարզային բաժնի պետի 03.08.05 թ. թիվ 4711-Ա եւ 24.08.05թ. 5076-Ա գրություններով ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն են ուղարկվել «Արագածոտնառուտաս» ՓԲԸ-ին պատկանող ք.Աշտարակ, Երեւանյան 47 հասցեի չորս հարկանի շենքի առաջին հարկում գտնվող թիվ 16 սենյակի 74,4 ք.մ. տարածքի հարկադիր անուրդը չկայացած համարելու եւ կրկին հարկադիր անուրդ նշանակելու մասին» որոշումները:

2.5.Համաձայն ՀՀ կառավարության N956-Ն, 29.06.05թ. որոշման, ընկերությունը 1999-2004 թվականների տնտեսական գործունեության արդյունքներով վճարման ենթակա սահուքաբաժինների գծով պարտավորություններ չունի:

3. Մրցույթին մասնակցելու պայմաններ

3.1 Մրցույթին մասնակցելու իրավունք ունեն մասնավորեցման այն սուբյեկտները (կամ նրանց լիազոր ներկայացուցիչները), որոնք սահմանված կարգով վճարել են մրցույթի նախավճարը /տես 5.1 եւ 5.2 կետերը/ եւ 5.3 կետում նշված ժամկետում ներկայացրել են մրցութային առաջարկ, որը ներառում է հետեւյալ փաստաթղթերը՝

ա/ հայտ (ձեւը կարելի է ստանալ ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչության 406 սենյակում

բ/ մրցույթի հաղթողին որոշելու պայմանների վերաբերյալ գրավոր առաջարկ՝ (տես՝ 3.12 կետը),

գ/ մրցույթի նախավճարի կատարման փաստը հաստատող վճարային փաստաթղթերի պատճենները,

դ/ իրավաբանական անձի կարգավիճակ ունեցող մասնակիցների գրանցման եւ հիմնադիր փաստաթղթերի պատճենները,

ե/ լիազորագիր՝ մրցույթի մասնակից ընկերության /հաստատված տվյալ ընկերության կողմից/ կամ ֆիզիկական անձի /հաստատված նոտարական կարգով/ կողմից լիազորված անձի համար,

զ/ գործարար ծրագիր

3.2 Մրցութային առաջարկը փակ ծրարով ներկայացվում է ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն, 406 սենյակ՝ մինչեւ 5.3 կետում նշված ժամկետի լրանալը:

3.3 Մրցույթի մասնակիցների՝ մրցութային պայմաններին համապատասխան ներկայացրած առաջարկությունները պետք է արտահայտված լինեն թվային ցուցանիշներով եւ փոքր չլինեն ՀՀ կառավարության կողմից սահմանված նվազագույն արժեքներից, եթե դրանք սահմանված են (տես 3.12 կետը):

3.4 Մրցութային առաջարկները ներկայացվում են հայերեն լեզվով, իսկ օտար լեզուներով գրված փաստաթղթերը կարող են ուղեկցվել թարգմանություններով:

Թարգմանությունների բացակայության դեպքում փաստաթղթերը կթարգմանվեն հանձնաժողովի կողմից:

3.5 Մրցույթին ներկայացվող փաստաթղթերը ներկայացվում են տպագիր կամ պարզ ընթեռնելի ձեռագրով:

3.6 Ծրարը պետք է հասցեագրված լինի մրցութային հանձնաժողովին՝ նշելով մասնավորեցվող օբյեկտի անվանումը:

3.7 Մրցութային առաջարկները կարող են ընդունվել նաեւ ֆակսիմիլային կապով: Ստացված փաստաթղթերը ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունում դրվում են ծրարի մեջ եւ փակվում:

3.8 Ներկայացված ծրարները կնքվում եւ ուղարկվում են ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունում:

3.9 5.3 կետում նշված ժամկետի լրանալուց հետո ներկայացված առաջարկները չեն ընդունվի:

3.10 Դիմողները մինչեւ 5.5 կետում նշված ժամկետի լրանալը կարող են հանձնաժողովին գրավոր դիմում ներկայացնել՝ մրցույթին չմասնակցելու վերաբերյալ: Սահմանված ժամկետից ուշ ներկայացրած այդպիսի դիմումները քննարկման ենթակա չեն:

3.11 Մրցույթի պահանջներին մրցութային առաջարկի անհամապատասխանության դեպքում մրցութային առաջարկ ներկայացրած սուբյեկտին մրցույթի մասնակցի կարգավիճակ չի տրվում եւ մրցութային առաջարկը հանվում է հետագա քննարկումից:

3.12 Մրցույթի հաղթողի որոշման համար առաջադրվում են հետեւյալ պայմանները.

մասնավորեցվող բաժնետոմսերի համար առաջարկվող գինը,

/նվազագույն գինը՝ 10864հազ.դրամ/

ներդրումների չափը՝ տարիների կտրվածքով

սոցիալական երաշխիքներ, այդ թվում՝ աշխատատեղերի (ներկայացվում է ծառ/ամսով) եւ միջին աշխատավարձի վերաբերյալ:

3.13 Մրցույթի հաղթող է ճանաչվում այն մասնակիցը, որի առաջարկը առավելագույն չափով է բավարարում մրցույթի պայմաններին:

4. Վճարումներ եւ պայմանագրի կնքում

4.1 Մրցույթի հաղթողը 10-օրյա ժամկետում ստանում է մրցույթի արդյունքների հաստատված արձանագրության օրինակը: Մրցույթի մյուս մասնակիցները կարող են ստանալ արձանագրության պատճենները:

4.2 Մրցույթի հաղթողը բաժնետոմսերի վաճառքի գումարը պետք է վճարի մրցույթի արձանագրությունը ստանալու օրվանից եռամսյա ժամկետում՝ բաժնետոմսերի վաճառքի գնի 70 տոկոսն ուղղելով ՀՀ պետական բյուջե, իսկ 30 տոկոսը՝ համապատասխան համայնքի ֆոնդային բյուջե՝ ըստ գույքի գտնվելու վայրի:

4.3 Որպես մրցույթի նախավճար վճարված գումարն ընդգրկվում է օբյեկտի վաճառքի գնի մեջ եւ մրցույթում չհաղթելու կամ մինչեւ 5.5 կետում նշված ժամկետի լրանալը մրցույթին մասնակցելուց հրաժարվելու դեպքում հետ է վերադարձվում:

4.4 Համաձայն ՀՀ կառավարության 29.06.05թ. N 956-Ն որոշման, մրցույթի հաղթողի կողմից առաջարկված գնի վճարումից հետո մեկամսյա ժամկետում ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունը գնորդի հետ կկնքի մասնավորեցման պայմանագիր՝ դրանում նախատեսելով, որ գնորդը պարտավորվում է իր միջոցների հաշվին վճարել գույքի արժեքի որոշման հետ կապված վճարը՝ 309062.4 դրամ, ինչպես նաեւ գույքային իրավունքների պետական գրանցման հետ կապված վճարներն ու տուրքերը՝ ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով:

4.5 Սահմանված ժամկետում վճարումները չկատարելու եւ պայմանագիրը չկնքելու դեպքում մրցույթի հաղթողի վճարած նախավճարի գումարը նրան հետ չի վերադարձվում, եւ մրցույթը համարվում է չկայացած:

4.6 Մրցույթով մասնավորեցման արդյունքում գնորդը հանդիսանում է նաեւ գնահատման պահից հետո առաջացած իրավունքների եւ պարտավորությունների իրավահաջորդը:

4.7 Վճարումները կատարվում են Հայաստանի Հանրապետության արժույթով:

5. Մրցույթի անցկացման այլ պայմաններ

5.1	Մրցույթի նախավճարի չափը	2 172 850դրամ
5.2	Մրցույթի նախավճարի մուտքագրման հաշվի համարը	Թիվ1 տեղական գանձապետական բաժանմունք դրամային - 900013145017
5.3	Մրցութային առաջարկի ներկայացման վերջին ժամկետը	28-ը նոյեմբերի 2005թ. , ժամը՝14:00
5.4	Մրցութային առաջարկի ներկայացման վայրը	ք. Երեւան, Հանրապետության հրապ. Կառավարական 2-րդ շենք ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն,406սենյակ
5.5	Մրցույթի անցկացման օրը, ժամը եւ վայրը	28-ը նոյեմբերի 2005թ. , ժամը՝15:30 ք.Երեւան, Հանրապետության հրապարակ, ՀՀ Կառավարական 2-րդ շենք, ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն
5.6	Ֆակսիմիլային կապ	***(3741) 58-14-41***
5.7	Ինտերնետ	***URL: //www.privatization.am***

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար զանգահարել հետեւյալ հեռախոսահամարով: ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն 58-14-41

ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

մրցույթով մասնավորեցվող «Շափյուղա» ՓԲԸ-ի մասին

Առաջնորդվելով ՀՀ կառավարության 2005թ.-ի հունիսի 01-ի թիվ 728-Ն որոշմամբ, ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունը հրավիրում է մասնավորեցման բոլոր սուբյեկտներին մասնակցելու «Շափյուղա» ՓԲԸ-ի բաժնետոմսերի մասնավորեցման մրցույթին:

1. Ընդհանուր տեղեկություններ

1.1.	Մասնավորեցվող օբյեկտի հասցեն	Ք. Վանաձոր, Թեւոսյան 7/1
1.2.	ՀՀ կառավարության որոշման համարը եւ ամսաթիվը	N728-Ն, 01.06.05թ.
1.3.	Ընկերության շենքերի մակերեսը (ք/մ)	8445
1.4.	Զբաղեցրած հողային տարածքը (հա)	1.6
	Տեղեկություններ հողահատկացման հիմքերի մասին	Անշարժ գույքի սեփականության (օգտագործման) իրավունքի գրանցման վկայական N988267,25.09.01
1.5.	Գործունեության հիմնական տեսակը	ոսկերչական իրերի եւ կենցաղային էլեկտրասարքերի արտադրություն
1.6.	Աշխատողների թվաքանակը (2003թ.-ի հոկտեմբերի 1-ի դրությամբ)	21
1.7.	Գնահատված ակտիվներ (հազ.դրամ)	81066
1.8.	Բաժնետոմսերի գնահատված արժեքը (հազ.դրամ)	65456

2. Ընկերության հաշվեկշռի ցուցանիշներ (01.10.2003թ դրությամբ)

(հզ. դրամ)

Հ/Կ	Ցուցանիշի անվանումը	Հաշվեկշռային արժեքը	Գնահատված արժեքը
2.1.	Ոչ ընթացիկ ակտիվներ , այդ թվում ***	4551.2	66794.3
2.1.1.	Հիմնական միջոցներ, այդ թվում՝	4520.2**	66763.3
	շենքեր /1հատ/	3262.4	52997.9
	մեքենաներ եւ սարքավորումներ /131հատ/	982.3	12015.9
	տրանսպորտային միջոցներ /2հատ/	23.6	354
	արտադրական տնտ. գույք, գործիք եւ այլն /64հատ/	251.9	1395.5
2.1.2.	Անավարտ ոչ ընթացիկ նյութական ակտիվներ	-	-
2.1.3.	Ոչ նյութական ակտիվներ	31	31
2.1.4.	Այլ ոչ ընթացիկ ակտիվներ	-	-
2.2.	Ընթացիկ ակտիվներ	14272	14272
2.3.	Ոչ ընթացիկ պարտավորություններ	-	-
2.4.	Ընթացիկ պարտավորություններ, այդ թվում	15608	15608
	սոցիալական ապահովագրության գծով	2294	2294
	ՀՀ պետական բյուջեի նկատմամբ	226	226
	անձնակազմին աշխատանքի վարձատրության գծով	6183	6183
	այլ ընթացիկ պարտավորությունների գծով	150	150
	առեւտրական կրեդիտորական պարտքերի գծով	6755	6755

** Ներկայացված են հիմնական միջոցների սկզբնական արժեքները

*** Լոռու ԴԱՀԿ մարզային բաժնից ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությանը 11.08.05թ.թիվ010/2527 գրությամբ տեղեկացվել է,որ արգելանք է դրված «Շափյուղա » ՓԲԸ-ի ներքոհիշյալ գույքի նկատմամբ՝

ա. ֆրեզերային հաստոց 6 Т 12-1

բ. էլեկտրական վահանակ ԿՍՕ 272

գ. էլեկտրական կաճռչակ

2.5.Համաձայն ՀՀ կառավարության N728-Ն, 01.06.05թ. որոշման, Ընկերության 2003 թվականի տնտեսական գործունեության արդյունքով վճարման ենթակա շահութաբաժինների գծով պարտավորությունները կազմել են 144.6հազ.դրամ, որը գնահատման պահի դրությամբ արտացոլված չէ ընկերության հաշվեկշռում:

2.6. Համաձայն Ընկերության հաշվապահական հաշվեկշռի, Ընկերության պարտավորությունները 01.01.04թ. դրությամբ կազմում են 17603 հազ.դրամ, որից՝ ՀՀ պետական բյուջեի նկատմամբ՝ 235 հազ.դրամ, սոցիալական ապահովագրության գծով՝ 2225հազ.դրամ:

2.7.Համաձայն ՀՀ սոցիալական ապահովագրության պետական հիմնադրամի 16.06.04թ. գրության, ընկերության Հիմնադրամի նկատմամբ պարտավորությունները 01.04.04թ. դրությամբ կազմում են՝ հաշվարկային պարտք՝ 2048.9հազ.դրամ, վճարման ենթակա 49հազ.դրամ, ապառք -18.7հազ.դրամ: Տույժը կազմում է 10.7հազ.դրամ, տուգանք չունի:

2.8.Համաձայն ՀՀ կառավարությա առընթեր հարկային պետական ծառայության գրության, ընկերությունը ՀՀ պետական բյուջեի նկատմամբ 01.08.04թ. դրությամբ պարտավորություններ չունի: Գերավճարը կազմում է 44.2 հազ.դրամ:

3. Մրցույթին մասնակցելու պայմաններ

3.1 Մրցույթին մասնակցելու իրավունք ունեն մասնավորեցման այն սուբյեկտները (կամ նրանց լիազոր ներկայացուցիչները), որոնք սահմանված կարգով վճարել են մրցույթի նախավճարը /տես 5.1 եւ 5.2 կետերը/ եւ 5.3 կետում նշված ժամկետում ներկայացրել են մրցութային առաջարկ, որը ներառում է հետեւյալ փաստաթղթերը՝

ա/ հայտ (ձեւը կարելի է ստանալ ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունից.

բ/ մրցույթի հաղթողին որոշելու պայմանների վերաբերյալ գրավոր առաջարկ՝ (տես՝ 3.12 կետը),

գ/ մրցույթի նախավճարի կատարման փաստը հաստատող վճարային փաստաթղթերի պատճենները,

դ/ իրավաբանական անձի կարգավիճակ ունեցող մասնակիցների գրանցման եւ հիմնադիր փաստաթղթերի պատճենները,

ե/ լիազորագիր՝ մրցույթի մասնակից ընկերության /հաստատված տվյալ ընկերության կողմից/ կամ ֆիզիկական անձի /հաստատված նոտարական կարգով/ կողմից լիազորված անձի համար,

զ/ գործարար ծրագիր

3.2 Մրցութային առաջարկը փակ ծրարով ներկայացվում է ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչության 406 սենյակ մինչեւ 5.3 կետում նշված ժամկետի լրանալը:

3.3 Մրցույթի մասնակիցների՝ մրցութային պայմաններին համապատասխան ներկայացրած առաջարկությունները պետք է արտահայտված լինեն թվային ցուցանիշներով եւ փոքր չլինեն ՀՀ կառավարության կողմից սահմանված նվազագույն արժեքներից, եթե դրանք սահմանված են (տես 3.12 կետը):

3.4 Մրցութային առաջարկները ներկայացվում են հայերեն լեզվով, իսկ օտար լեզուներով գրված փաստաթղթերը կարող են ուղեկցվել թարգմանություններով:

Թարգմանությունների բացակայության դեպքում փաստաթղթերը կթարգմանվեն հանձնաժողովի կողմից:

3.5 Մրցույթին ներկայացվող փաստաթղթերը ներկայացվում են տպագիր կամ պարզ ընթեռնելի ձեռագրով:

3.6 Ծրարը պետք է հասցեագրված լինի մրցութային հանձնաժողովին՝ նշելով մասնավորեցվող օբյեկտի անվանումը:

3.7 Մրցութային առաջարկները կարող են ընդունվել նաեւ ֆակսիմիլային կապով: Ստացված փաստաթղթերը ՀՀ պետական գույքի վարչությունում դրվում են ծրարի մեջ եւ փակվում:

3.8 Ներկայացված ծրարները ՀՀ պետական գույքի վարչությունում կնքվում եւ ուղարկվում են:

3.9 5.3 կետում նշված ժամկետի լրանալուց հետո ներկայացված առաջարկները չեն ընդունվի:

3.10 Դիմողները մինչեւ 5.5 կետում նշված ժամկետի լրանալը կարող են հանձնաժողովին գրավոր դիմում ներկայացնել՝ մրցույթին չմասնակցելու վերաբերյալ: Սահմանված ժամկետից ուշ ներկայացրած այդպիսի դիմումները քննարկման ենթակա չեն:

3.11 Մրցույթի պահանջներին մրցութային առաջարկի անհամապատասխանության դեպքում մրցութային առաջարկ ներկայացրած սուբյեկտին մրցույթի մասնակցի կարգավիճակ չի տրվում եւ մրցութային առաջարկը հանվում է հետագա քննարկումից:

3.12 Մրցույթի հաղթողի որոշման համար առաջադրվում են հետեւյալ պայմանները.

մասնավորեցվող բաժնետոմսերի համար առաջարկվող գինը,

/նվազագույն գինը՝ 16365հազ.դրամ/

ներդրումների չափը՝ տարիների կտրվածքով /ներկայացվում է երեք տարվա կտրվածքով/

սոցիալական երաշխիքներ, այդ թվում աշխատատեղերի (ներկայացվում է մարդ/ամսով) եւ միջին աշխատավարձի վերաբերյալ:

3.13 Մրցույթի հաղթող է ճանաչվում այն մասնակիցը, որի առաջարկը առավելագույն չափով է բավարարում մրցույթի պայմաններին:

4. Վճարումներ եւ պայմանագրի կնքում

4.1 Մրցույթի հաղթողը 10-օրյա ժամկետում ստանում է մրցույթի արդյունքների հաստատված արձանագրության օրինակը: Մրցույթի մյուս մասնակիցները կարող են ստանալ արձանագրության պատճենները:

4.2 Մրցույթի հաղթողը բաժնետոմսերի վաճառքի գումարը պետք է վճարի մրցույթի արձանագրությունը ստանալու օրվանից եռամսյա ժամկետում՝ բաժնետոմսերի վաճառքի գնի 70 տոկոսն ուղղելով ՀՀ պետական բյուջե, իսկ 30 տոկոսը՝ համապատասխան համայնքի ֆոնդային բյուջե՝ ըստ գույքի գտնվելու վայրի:

4.3 Որպես մրցույթի նախավճար վճարված գումարն ընդգրկվում է օբյեկտի վաճառքի գնի մեջ եւ մրցույթում չհաղթելու կամ մինչեւ 5.5 կետում նշված ժամկետի լրանալը մրցույթին մասնակցելուց հրաժարվելու դեպքում հետ է վերադարձվում:

4.4 Մրցույթի հաղթողը արձանագրության օրինակը ստանալու օրվանից հաշված 60 օրվա ընթացքում ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչության հետ կնքում է մասնավորեցման պայմանագիր:

4.5 Համաձայն ՀՀ կառավարության N728-Ն, 01.06.05թ.որոշման, մասնավորեցման պայմանագրում պետք է նախատեսվի, որ գույքային իրավունքների պետական գրանցման եւ գույքի արժեքի որոշման հետ կապված վճարներն ու տուրքերը կատարվում են գնորդի հաշվին՝ ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով: Գույքի արժեքի որոշման հետ կապված վճարի չափի տոկոսը հաշվարկվելու է վաճառքի վերջնական գնից:

4.6 Սահմանված ժամկետում վճարումները չկատարելու եւ պայմանագիրը չկնքելու դեպքում մրցույթի հաղթողի վճարած նախավճարի գումարը նրան հետ չի վերադարձվում, եւ մրցույթը համարվում է չկայացած:

4.7 Մրցույթով մասնավորեցման արդյունքում գնորդը հանդիսանում է նաեւ գնահատման պահից հետո առաջացած իրավունքների եւ պարտավորությունների իրավահաջորդը:

4.8 Վճարումները կատարվում են Հայաստանի Հանրապետության արժույթով:

5. Մրցույթի անցկացման այլ պայմաններ

5.1	Մրցույթի նախավճարի չափը	3 273 000 դրամ
5.2	Մրցույթի նախավճարի մուտքագրման հաշվի համարը	Թիվ1 տեղական գանձապետական բաժանմունք դրամային - 900013145017
5.3	Մրցութային առաջարկի ներկայացման վերջին ժամկետը	18-ը նոյեմբերի 2005թ. , ժամը՝14:00
5.4	Մրցութային առաջարկի ներկայացման վայրը	ք. Երեւան, Հանրապետության հրապարակ, Կառավարական2-րդ շենք, ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն,406 սենյակ
5.5	Մրցույթի անցկացման օրը, ժամը եւ վայրը	18-ը նոյեմբերի 2005թ. , ժամը՝15:00 ք.Երեւան, Հանրապետության հրապարակ, Կառավարական 2-րդ շենք, ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն
5.6	Ֆակսիմիլային կապ	***(3741) 58-14-41***
5.7	Ինտերնետ	***URL: //www.privatization.am***

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար զանգահարել ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն 58-14-41 հեռախոսահամարով:

ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն

Արշիլ Գորկի - 100

ռածք կար, որտեղ վայրի գազար էր աճում եւ ոզնիներն իրենց բույնն էին դրել: Կար նաեւ մի կապտավուն ժայռ, կիսով չափ խրված սեւ հողի մեջ, շուրջ բոլորը գետին ընկած ամպաբեկորների նման մամռակալած տարածքներով: Բայց որտեղի՞ց էին առաջանում ստվերները, որոնք անընդհատ կարծես կռվի մեջ էին միմյանց հետ, ինչպես Պաոլո Ուչելլոյի կտավի նիզակավոր մարտիկները: Այս պարտեզը ճանաչված էր որպես «ցանկությունների իրականացման պարտեզ», եւ ես հաճախ էի տեսել մայրիկիս եւ գյուղի մյուս կանանց՝ հագուստների առաջամասը բացած եւ փափուկ կրծքերն իրենց ձեռքերի մեջ առած ժայռերին քսելիս: Այս բոլորից վերեւ կանգնած էր արեւից, անձրեւից եւ ցրտից խունացած մի հսկայական ծառ՝ ամբողջովին տերեւաթափ: Սա սուրբ ծառ էր: Ինքս չգիտեմ, թե ինչու էր սուրբ, բայց ականատես եմ եղել մարդկանց, որոնք այդ ծառն անցնելիս իրենց հագուստից մի կտոր պոկել են եւ կապել ծառին: Այսպիսով, տարիների ընթացքում նույն գործողությունը կրկնելու հետեւանքով, դրոշակների մի իսկական շքերթ կազմած այդ բոլոր անձնական իրերի վկայակիրները քամու հարվածներից իմ անմեղսունակ ականջին շատ քնքուշ հաղորդում էին բարդիների արծաթագույն տերեւների սս-սո-սոսափյունը»:

Այս թեմայի ավելի վաղ տարբերակները Միտյին օգտագործում էին որպես կատալիզատոր: Բայց հետագայում նա առավել հաճախակի հենվում էր իր սեփական մտածողության վրա: Նա նաեւ հրաժարվեց բնության տարրերից: Այդ նկարներում հնաոճ մի խնոցի, օրինակ, որը մնացել էր նրա հիշողության մեջ, կարող էր դառնալ պարսկական հողաթափերի պատկերի աղբյուր: Բնությանը երկակի դեր էր հատկացված. աչքերով տեսանելի արտաքին աշխարհին զուգընթաց, բնությանը տրված էր նաեւ հոգեկանի ներքին ծալքերը բացահայտելու դերը: Այդ իմաստով բնությունը պետք է ձեւափոխվեր, վերացական դառնար եւ, ի վերջո, ստանար «ծպտված», բայց դեռեւս խորհրդանշանների եւ պատկերների այլաբանական իմաստն արտահայտող մի ձեւ:

IV

1935-ի ժամանակաշրջանում Գորկու աղքատությունը ստիպեց նրան որոշել, որ գոյատեւելու համար նա պետք է միանար WPA-ին[1]: Նրան հանձնարարված առաջին գործը էսքիզներ պատրաստելն էր մի քանի որմնանկարների համար, որոնք սկզբնական շրջանում նախատեսված էին «Ֆլոյդ Բեննեթ Ֆիլդի», բայց հետագայում իրագործված «Նյուարք» օդանավակայանի համար: «Ավիացիա. Օդագնացության զարգացման ձեւեր» ընդհանուր խորագրով այս որմնանկարները պետք է բաղկանային 10 մեծադիր պաննոներից, որոնք պետք է զբաղեցնեին 1530 քառ. ոտնաչափ (մոտ 500 քառ. մ.) տարածություն: Գորկու նկարագրության մեջ, որը նա հանձնել է WPA-ին եւ որը էսթետիկական մանիֆեստի հավասարազոր մի գրություն է (ի միջի այլոց միակ պահպանված գրությունն արվեստի վերաբերյալ իր գաղափարների) մասնավորապես նշված է. **«Որմնանկարների դեպքում պետք է պահպանել պատերի ճարտարապետական մակերեսի երկծավալ հարթությունը: Ինչպե՞ս էի ես հաղթահարելու պլաստիկայի այս խնդիրը, երբ իմ որմնանկարների թեման ինքնաթիռային աշխարհի անծայրածիր երկինքն էր եւ բաց տարածությունը: Խնդիրն ինքն իր լուծումը գտավ, երբ ես պատկերացրի այն նոր տեսարանը, որ թռիչքը պարգեւում է մարդու աչքերին: Հինգ մղոն բարձրությամբ թռչող ինքնաթիռից Մանհեթենի կղզին իր երկնաքերերով դառնում է ընդամենը աշխարհագրական մի քարտեզ՝ երկծավալ հարթության մի մակերես: Այս նոր հասկացողությունը պարզեցնում է աշխարհիկ առարկաների ձեւերն ու կառուցվածքները: Առարկաների հաստությունը կորչում է, եւ մնում է միայն այդ ա**ռարկայի զբաղեցրած տարածքը: Նման պարզեցումը ի չիք է դարձնում ամեն տեսակի դեկորատիվ մանրամասնություն եւ արվեստագետին կանգնեցնում սահմանափակումների առաջ, որոնք էլ կանխորոշում են նրա ոճը եւ տվյալ ժամանակին հատուկ պլաստիկ նորամուծությունը: Ինչպե՞ս էի ես օգտագործելու այս նոր հասկացողությունն իմ որմնանկարներում:

Արվեստի ժողովրդական հասկացողությամբ, ինքնաթիռի պատկերը (նկարում) այնպիսին է, ինչպիսին երեւում է լուսանկարում: Բայց նման մոտեցումը չունի իր զբաղեցրած տարածքի ճարտարապետական միասնությունը, ոչ էլ կարող է ճշգրիտ կերպով ներկայացնել ինքնաթիռն իր բոլոր մանրամասնություններով: Գործողություն էր պետք դնել նկարում եւ դրա համար էլ «Միջոցառումներ թռիչքադաշտում» շարքի առաջին պաննոյում ես պետք է մասնատեի ինքնաթիռը, բաժանեի այն բաղկացուցիչ մասերի: Ինքնաթիռը բաղկացած է տարբեր չափսի ու ձեւի մասերից, եւ ես օգտագործել եմ այնպիսի տարրական մասնիկներ, ինչպիսիք են ղեկը, թեւը, անիվը, լուսարձակը՝ առաջացնելու համար ոչ միայն քանակական հետաքրքրություն, այլեւ հատկացված որոշակի տարածքի վրա ներառելու ավիացիայի պլաստիկ խորհրդապատկերները: Այդ խորհրդապատկերները ինքնաթիռի մեխանիկական տարրերն են, որոնք փոփոխության չեն կարող ենթարկվել ձեւի՝ դիզայնի փոփոխման հետեւանքով: Այդ խորհրդապատկերները ես օգտագործել եմ անհամաչափությունները

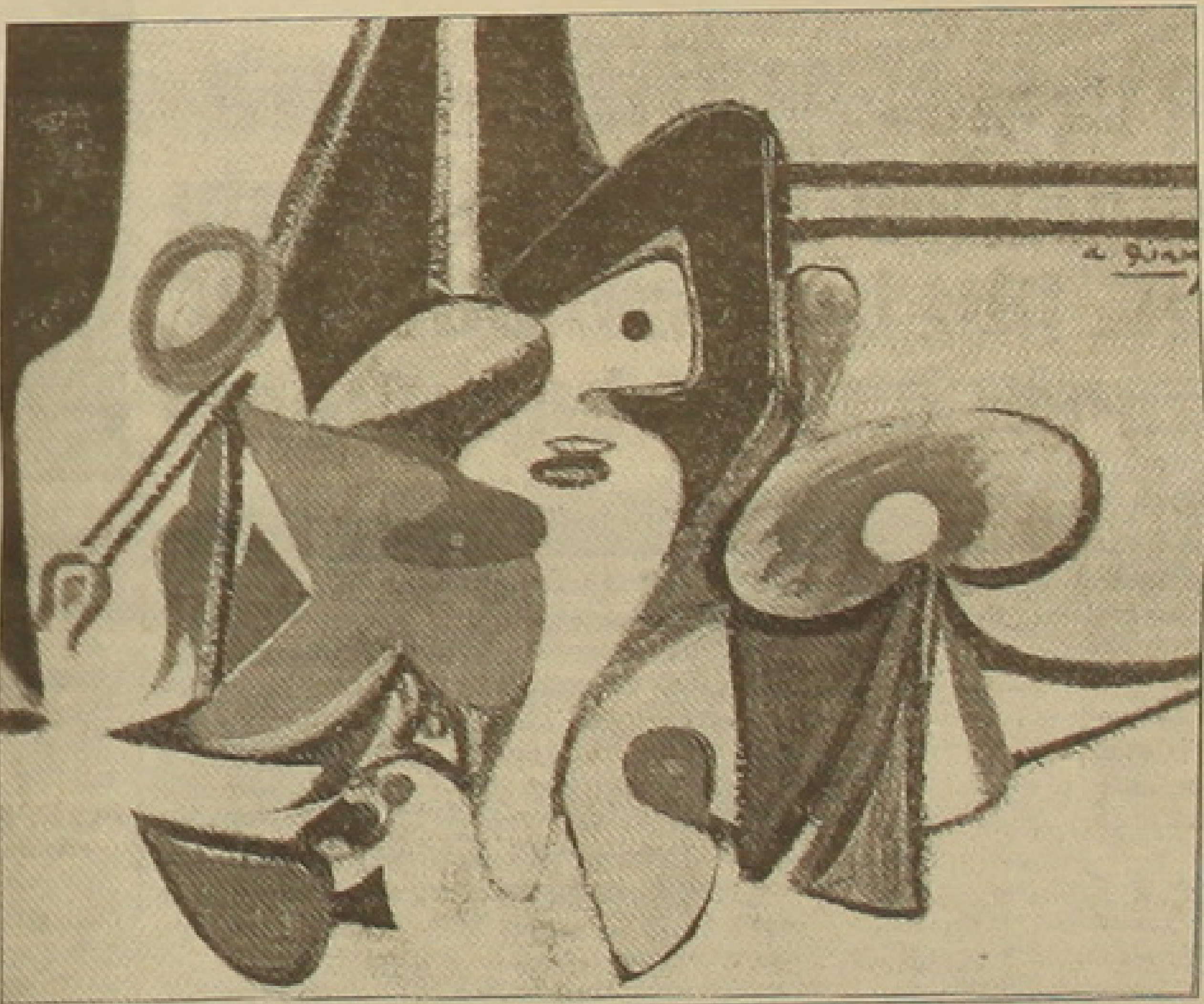

Գորկի: «Գունանկար» 1936-37 թթ.:

հարթելու նպատակով, որպեսզի դիտողի առաջ բացեմ, ընդգծեմ մեր ժամանակի հրաշալի նորամուծությունները: Այդ ձեւերի ու կառուցվածքների ուժգնությունը շեշտելու համար օգտագործել եմ թռիչքադաշտում սովորաբար տեսանելի գույները՝ կարմիրը, կապույտը, դեղինը, սեւը, մոխրագույնը եւ սրճագույնը, որովհետեւ այդ գույներն ի սկզբանե գլխավորապես օգտագործվել են չեզոք ֆոների վրա առարկաների տեսքը շեշտելու, առանձնացնելու, հստակեցնելու նպատակով, որպեսզի դիտողի աչքին զարնեն անմիջապես:

Գորկի. «Ավիացիա. Օդագնացության զարգացման ձեւեր» (որմնանկարների էսքիզներ, 1935-1936 թթ.)

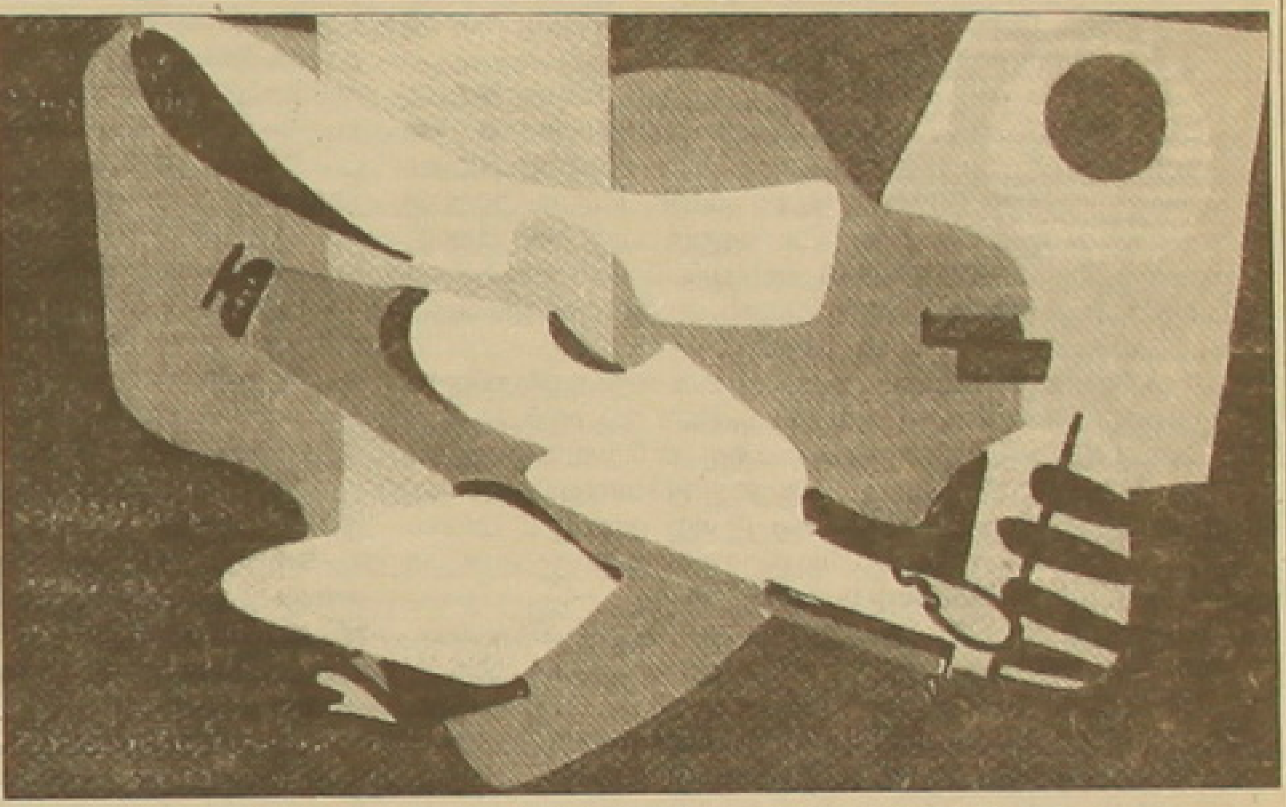

Գորկի. «Ավիացիա. Օդագնացության զարգացման ձեւեր» (որմնանկարների էսքիզներ, 1935-1936 թթ.)

Պատերից յուրաքանչյուրում ավիացիայի հետ կապված տարբեր խնդիրներ է առաջադրում, եւ դրանք լուծելու համար ես ստիպված եմ օգտագործել տարբեր մոտեցումներ. տարբեր պլաստիկ հատկանիշներ, տարբեր գույներ: Այսպիսով առաջին օդապարիկը ներկայացնող իմ պաննոն հասկանալու եւ գնահատելու համար դիտողը պետք է մտովի մուտք գործի առաջին օդապարիկորդների փորձությունների եւ փորձառությունների հրաշալի աշխարհը, փորձի ապրել այդ զգացումները: Անակնկալի, հանկարծակի ցնցումի ազդեցության տակ ամեն ինչ կարող է փոխվել: Երկինքը կդառնա կանաչ, արեւը՝ սեւ, երբ զարմացած հայտնաբերում ես մի բան, որը դրանից առաջ չէր ստեղծվել Աստծո ձեռքով:

Վերջին երեք պաննոներում օգտագործել եմ քմահաճ գույներ եւ ձեւեր: Թեւը սեւ է, ղեկը՝ դեղին, որպեսզի հաղորդեմ այն զգացմունքը, որ մարդու ստեղծած այս արդիական հսկա խաղալիքները տոգորված են նույն երեւակայական գունախաղերով, որով երեխաներն են գունավորում իրենց օդապարիկները նկարչական տետրում: Այդ նույն մոտեցումով շարժիչը մի տեղ նմանվում է փշատի թեւերի, մեկ ուրիշ տեղ՝ անիվները, պտուտակն ու շարժիչը սատանայական արագությամբ ճեղքում են մթնոլորտը՝ սլացող ասուպի նման»:

Մի որմնանկարում Գորկին, իր իսկ ասելով, օգտագործել է առարկաներ, որոնք «կարեւոր դեր են խաղում ավիացիայում, եւ այդ հանգամանքը շեշտելու նպատակով ես առանձնացրել եմ դրանց՝ շրջապատող մյուս առարկաներից»: Ինքնաթիռի մասնից առանձնացված թեւը, օրինակ, հստակ կիրառումն է սյուռեալիզմի գլխավոր տեսություններից մեկի՝ տեղախախտման, դիսլոկացիայի: Միաժամանակ մեքենայի ձեւերի նրա կիսաաբստրակտ կիրառումը եւ դեկորատիվ զգացումը նրան մոտեցնում է Լեժեին:

Մեծածավալ էսքիզների մի շարքում, որն այդպես էլ ամբողջացած չէ, Գորկին կոլաժի ձեւով օգտագործել է Ռայլթ Դեյվիսի արած ինքնաթիռի տարրական բաղադրամասերի լուսանկարները: Մաքս Էռնստն առաջինն էր, որ լուսանկարներն օգտագործեց սոսնձած թղթերի փոխարեն, որոնց օգտագործումը յուրահատուկ էր սկզբնական շրջանի կուբիստներին: Բայց Էռնստն օգտագործել էր լուսանկարները փոքր տարածքի վրա: Որմնանկարներում լուսանկարային մոտեցումն, ինչքան ինձ հայտնի է, առաջին անգամ էր կիրառվում:

Գորկու որմնանկարների նմուշը եւ հատկապես մի ամբողջական պաննո, որը 1936-ին ցուցադրվել էր Ժամանակակից արվեստի թանգարանում, Նյու Յորքի թերթերում արժանացել են հեգնական եւ անբարենպաստ մեկնաբանությունների: Այդ ժամանակ թանգարանի տնօրեն Ալֆրեդ Բառն է հանդես եկել ի պաշտպանություն այդ ցուցանմուշների: «Օդանավակայանը պետք է ամենաարդիական ճարտարապետական նախագծերից մեկը լինի: Որեւէ պահպանողական, հնացած կամ հետադիմական ձեւավորում ուղղակի անհամապատասխան կլինի ժամանակի պահանջներին: Վտանգավոր է ճանապարհորդել հնաոճ ինքնաթիռներով: Անհամար է սպասել եւ տոմս գնել մի դահլիճում, որի պատերը հնաոճ որմնանկարներով են զարդարված: Հուսով եմ, որ Նյուարքը կկատարի առաջին քայլը եւ հավանություն կտա զարդարելու իր արդիական օդանավակայանը արդիական որմնանկարներով»: Նյուարքը կատարեց այդ քայլը, եւ որմնանկարները գրավեցին իրենց տեղերը այդ օդանավակայանում:

Գորկին մի քանի ուրիշ որմնանկարներ եւս կատարեց, ներառյալ երկու շատ խոշոր կոմպոզիցիաներ՝ 1939 թվին բացված Համաշխարհային տոնավաճառի «Ավիացիայի շենքի» համար, եւ մեկ այլ շարք 1941-ին Հուդզոն գետին նայող «Նյու Յորքի Պելիսեյդի» վրա գտնվող Բեն Մարդենի Ռիվիերա գիշերային ակումբի համար: Այս բոլոր որմնանկարները պարունակում են ճարտարապետական միասնության, անհրաժեշտ ձեւերի խորհրդանշական օգտագործման եւ երբեմն նույնիսկ հումորի սահմանագծին հասնող մտավոր երեւակայության միեւնույն տարրերը: Որոշ կերպարանքներ եւ պատկերային այլաբանությունների թեթեւակի հեգնական տոնը հիշեցնում են Միրոյին: Բեն Մարդենի որմնանկարների մասին Գորկին ասել է. «Ես այդ որմնանկարները կանվանեի անառարկայական արվեստ, բայց եթե անպայման պիտակներ անհրաժեշտ են, կարելի է այդ արվեստը կոչել սյուռռեալիստական: Թեման՝ երկնքի եւ գետի տեսարանն է: Իհարկե, առաջին հայացքից որմնանկարներս հասարակ մարդուն ոչինչ չեն ասում, բայց դա պատահական է: Մենք բոլորս էլ անտարակույս երազում ենք եւ մեր բոլորի կյանքում գոյություն ունեցող այս ընդհանուր հայտարարի մեջ ես կարողացել եմ գտնել բոլորին հասկանալի մի լեզու»:

Գորկու բոլոր որմնանկարներին աղետալի ճակատագիր էր սպասում: Նյուարք օդանավակայանի որմնանկարները, որոնք կտավի (քաթանի) վրա էին կատարված, անհետացան եւ դրանց գտնելու բոլոր ջանքերը ցավոք արդյունք չեն տվել: Համաշխարհային տոնավաճառի որմնանկարները նույնպես անհետացել են ինչպես տոնավաճառի համար արված արվեստի բոլոր գործերը: Բեն Մարդենի որմնանկարները մեծապես վերականգնվել են: Բացի վերջիններից, այն ամենը, ինչ մնացել է Գորկու որմնանկարներից, մի քանի լուսանկարներ են եւ էսքիզներ:

(վերջը հաջորդիվ)

1. Ըստ Հայդեն Հերերայի (Մուկուչի եւ Ջոն Ֆիլիպսի դուստրը) «Արշիլ Գորկի: Կյանքն ու ստեղծագործությունը» գրքի «Works Progress Administration»-ի հապավումն է, որը հավանաբար պետք է հասկանալ ճգնաժամի տարիներին աշխատանք առաջարկող եւ նպաստ տրամադրող մի կազմակերպություն, որտեղից Գորկին ամսական 87,60 դոլար էր ստանում:

Դաշնակահար

Վարդան Մամիկոնյան.
«Անհրաժեշտություն է նվագել ոչ միայն այն, ինչ կա նոտաներում, այլեւ նոտաների միջեւ»

– Մինչեւ 16 տարեկանը սովորել եք Երեւանում: Ի՞նչ են տվել դպրոցական այդ տարիները:

– Առաջին հերթին՝ շատ մեծ սեր՝ դեպի երաժշտությունը: Այդ տարիները շատ կարեւոր էին ինձ համար՝ կարողացա ինձ բեմի վրա դրսեւորել: 7 տարեկանում ուսուցչիս հետ իմ առաջին մենահամերգը նվագեցի: Եվ հենց սկզբից զգացի, որ սիրում եմ բեմը եւ ուզում եմ դաշնակահար լինել: Հաջորդ տարիներին սկսեցի պատրաստվել մրցույթներին: 10 տարեկանում Վիլնյուսում մասնակցեցի համամիութենական մրցույթի, ստացա առաջին մրցանակ: Սա առաջին մեծ հաջողությունն էր:

Դրանից հետո մինչեւ Մոսկվա գնալը շատ ուրիշ համերգներ եմ տվել, որոնք ինձ համար իհարկե շատ կարեւոր էին, օրինակ՝ Չայկովսկու կոնցերտը, Բախի ինվենցիաները, որ նվագեցի 12 տարեկանում, Շոպենի էտյուդները, որ նվագեցի 14 տարեկանում, առաջին անգամ կոմպոզիտորների տանը: Բոլորը ուսուցչիս՝ Արմինե Հարությունյանի մեծ աշխատանքի շնորհիվ եղավ:

– Մոսկովյան տարիների մասին:

– Ինձ իհարկե դրանք շատ կոփեցին: Բազմակողմանի դրսեւորվելու հնարավորություն տվեցին: Լավ էր փայլել մեր քաղաքում, բայց 1985-86 թվականներին Մոսկվան ավելի մեծ կենտրոն էր: Այդ տարիներն ինձ համար միջազգային մրցույթներին մասնակցելու ցատկահարթակ դարձան. նկատի ունեմ 1990-ին Lefe`bur-ը, 1992-ին World Music Masters մրցույթը: Կարող եմ ասել այդտեղից սկսեցի կարիերաս: Իմ կյանքում առաջին մեծ բեմերն էին:

– Հետո Իտալիա, Ֆրանսիա, միջազգային գործունեություն: Դուք ռուսակա՞ն դպրոցի ներկայացուցիչ եք Ձեզ համարում, թե՞...

– Չեմ կարող ասել, թե ես հենց ռուսական կամ ֆրանսիական կամ հայկական դպրոցի ներկայացուցիչ եմ: Տարբեր դպրոցների համախմբումն է, կարծում եմ, որ նման արդյունք տվեց: Կարող եմ ասել, որ հայրս մեծ դեր է խաղացել դաշնակահարի իմ կյանքում, մայրս, որը պաշտել է դաշնամուրը: Մեծ դեր է խաղացել Սպենդիարյան դպրոցի իմ առաջին դասատուն, ով ինձ տվեց ոչ միայն պրոֆեսիոնալ լավ հիմք եւ սկզբունք, այլեւ մեծ սեր դեպի երաժշտությունը: Մեծ դեր է խաղացել նաեւ Մոսկվայում Վալերի Կաստելսկին, որը լեգենդար Նոյհաուզի աշակերտն էր, եւ իհարկե ինձ հարստացրեց մեծ վիրտուոզ Լազար Բերմանը:

Ինչու չէ՝ ինձ կրթում է նաեւ ֆրանսիական դպրոցը: Ֆրանսիայում ապրում եմ 14 տարի, թեպետ այդ երկրում չեմ սովորել, բայց այլ դաշնակահարների հետ շփումը, այնտեղի երաժշտական մթնոլորտն իհարկե իր ազդեցությունը թողնում է ինձ վրա:

– Վարդան, ի՞նչ է անում դաշնակահարը դաշնամուրի առջեւ: Կան երաժիշտներ, որ ասում են՝ երկն ենք մեկնաբանում, կան, որ ասում են՝ փորձում ենք ըմբռնել կոմպոզիտորին եւ հնարավորինս հարազատ մնալ նրան: Դուք ի՞նչ եք անում:

– Առաջին հերթին՝ ուզում եմ հասկանալ ի՞նչ էր ուզում կոմպոզիտորը, նրա ոճը, ոգին: Հասկանալով իրեն՝ գտնել իմը՝ իմ առանձնահատուկ հայացքը դեպի այդ ստեղծագործությունը: Ստեղծում ես մի բան, որը գալիս է քո հոգու խորքից, որպեսզի կարողանաս ցույց տալ ստեղծագործությունն ուրիշ լույսի տակ: Ինձ թվում է՝ անհրաժեշտություն է նվագել ոչ միայն այն, ինչ կա նոտաներում, այլեւ նոտաների միջեւ, ինչը թելադրում է ներըմբռնումը:

– Այլ կատարողների մեկնաբանությունները Ձեզ օգնու՞մ, թե՞ խանգարում են:

– Շատ հաճախ, սկզբնական շրջանում ինձ խանգարում են: Եթե այդ մեկնաբանությունները լսում եմ այն ժամանակ, երբ արդեն մոտավոր պատկերացում ունեմ, այդ ժամանակ ինձ ավելի շատ կարող են հարստացնել:

– Դժվա՞ր չէ՞ 21-րդ դարի մարդու համար հասկանալ ասենք 18-րդ դարի կոմպոզիտորի աշխարհընկալումը, հնարավո՞ր է «մաքուր» մեկնաբանում, թե՞ 21-րդ դարը շատ է խառնվում:

– Իհարկե, 21-րդ դարի մարդը խառնվում է եւ պետք է խառնվի: Բայց այն կոմպոզիտորները, որոնց ստեղծագործությունները հաճախ նվագում եմ, այնքան հանճարեղ են, որ 21-րդ դարում էլ մոդեռն են: Նույն Բախը, որ ապրում էր 17-րդ դարում, այսօր ժամանակակից է: Հանճարը հենց սա է, հանճարի երաժշտությունը չի հնանում, մենք ուղղակի մեկնաբանում ենք այն 21-րդ դարի մարդու հայացքով:

– Երկա՞ր ժամանակ եք տրամադրում ստեղծագործությանը, որքա՞ն եք աշխատում դրա վրա, ինչպե՞ս: Գրականությո՞ւն եք ընթերցում, այդպիսե՞ս խորասուզվու՞մ ստեղծագործության ծովը՝ քննելով ժամանակաշրջանը, պատմական իրադրությունը...

– Այո, իհարկե պետք է իմանալ՝ ե՞րբ էր, որտե՞ղ, ինչո՞ւ, այդ ինֆորմացիան կարեւոր է պատկերացման համար, բայց կոմպոզիտորի հոգին հասկանալու համար միայն ինֆորմացիան բավարար չէ: Կան նաեւ բաներ, որ անբացատրելի են, դա արդեն ինտուիտիվ աշխատանք է:

– Կախվա՞ծ երաժշտի ինտելեկտից:

– Ինտելեկտն իհարկե դեր ունի, բայց նաեւ երաժշտի՝ ստեղծագործության հանդեպ մոտեցումն է կարեւոր, աշխարհընկալումը, աշխարհայեցողությունը:

– Երաժշտի համար ի՞նչ է տեխնիկան:

– Տեխնիկան, ինչպես հայրս է ասում, դրամ է, որով գնում են երաժշտությունը: Եթե չկա տեխնիկա, չես կարող քեզ դրսեւորել, չես կարող ցույց տալ այն, ինչ ուզում ես: Տեխնիկայով կարողանում ես հնարավորություն ձեռք բերել ցույց տալու երաժշտության մեծությունը:

– Լինում է նաեւ այսպես՝ հրաշալի տեխնիկա առանց հոգու:

- Իհարկե, դա էլ կա, ափսոս: Մարդիկ չեն գնում համերգի՝ տեխնիկա դիտելու: Մեր դարն արդեն հագեցած է տեխնիկայով: Մարդիկ համերգասրահ են գնում, որ իրենց հոգուն, սրտին ինչ-որ բան ասվի: Մեր ամենակարեւոր դերը սրտերին խոսք ուղղելն է: Եվ որքան լավ տեխնիկա ունես, այնքան ավելի լավ կարող ես այդ խոսքը տեղ հասցնել:

- Վարդան, Ձեր մասին գրվում է, թե Դուք տիրապետում եք ոչ միայն հրաշալի տեխնիկայի, այլեւ աչքի եք ընկնում ոճական բարձրագույն չափանիշներով: Ես սա ընկալում եմ այսպես՝ Դուք մի ստեղծագործող եք, որ ավյալ պահին կատարում է «ուրիշի» ստեղծագործությունը:

– Շնորհակալություն ամենաբարձր գնահատականի համար՝ ստեղծագործող, որ ներկայացնում է ուրիշի ստեղծագործությունները: Քրտնաջան աշխատանք է իհարկե հասկանալ ստեղծագործողի ոճը, սա ուրիշ ասպարեզ է եւ պահանջում է ստեղծագործական մոտեցում: Եթե կոմպոզիտորին դիտում ես իբրեւ միայն 17-րդ դարի ներկայացուցչի, որին չի կարելի փոխել, այդ մեկնաբանությունը կարող է դառնալ թանգարանային, բայց եթե մեկնաբանես՝ նրա ժամանակին ժամանակակից շունչ հաղորդելով, ստեղծագործությունն այլեւս ժամանակակից կդառնա:

– Երգչի ձայնը լսելով կարող ենք անսխալ կռահել՝ ով է: Ո՞րն է դաշնակահար Վարդան Մամիկոնյանի առանձնահատուկ «ազդանշանը»:

– Ինքս իմ մասին չեմ կարող ասել, թե որն է իմ տարբերությունը: Ինձ լսելով կարող եմ միանգամից ասել՝ ես եմ մեկնաբանում, հուսամ, որ ուրիշներն էլ կարող են սա հասկանալ: Իհարկե, ամենամեծ կոմպլիմենտը, արտիստին գնահատելու ամենամեծ չափանիշն այն է, որ տարբերում ես նրա ձեռագիրը: Կարող եմ ասել, որ մեր դարում այդ չափանիշն ավելի ու ավելի նվազում է, քանի որ մենք ապրում ենք էլեկտրոնային դարում, ուր ամեն ինչի մեջ տեխնիկական անթերիություն կա, եւ դա ճնշում է կատարողի առանձնահատկության վրա: 17-18-րդ դարերում երաժիշտները ձայնագրվել չէին կարող, ուստի նրանց առանձնահատկությունն առավել շուտ էր ընդգծվում: Նրանց ամեն համերգ, ամեն կատարում չէր կրկնվում: 20-րդ դարում ձայնագրությունները փոխելու, նորից ձայնագրելու, անթերի պատկեր ունենալու հնարավորությունը սպանեց երաժշտի, մեկնաբանության առանձնահատկությունը: Ինձ ավելի շատ հետաքրքրում են կենդանի մեկնաբանումը, կենդանի ձայնագրությունները: Դրանք ցույց են տալիս ճշմարիտ պատկերը, ոչ թե ստուդիայի աշխատանքը:

– Որո՞նք են Ձեր սիրած կոմպոզիտորները:

– Կախված է՝ ե՞րբ եմ նվագում, որտե՞ղ, ո՞ր դահլիճում, ի՞նչ ակուստիկայի պայմաններում, ի՞նչ դաշնամուրով: Թեպետ կարող եմ ասել, որ Բախի եւ Շոպենի գործերը միշտ պատրաստ եմ նվագել:

– Ձեր կատարումներում ռոմանտիկ շերտը գերակշռող է: Ինչու՞: Կյանքում այն շա՞տ է պակասում, դրա համար:

– Կարծում եմ, պատճառն այն է, որ ամենասկզբում ինձ ավելի շատ դրսեւորեցի Շոպենի, Լիստի, Բրամսի, Շումանի ստեղծագործությունները ներկայացնելով: Սա չի նշանակում, թե ուրիշ երանգների, այլ կոմպոզիտորիների չեմ անդրադառնում:

– Դաշնամուրի առջեւ Դուք նաեւ լավ արտիստ եք: Ձեր կեցվածքը, մատների շարժումները, հպումը ստեղներին, դադարները, վերջին նոտայից հետո Ձեր վերաբերմունքը հուշում են, թե համերգը յուրատեսակ թատերական ներկայացում է: Երեւանում օգոստոսին կայացած կոմիտասյան համերգին էլ դա նկատելի էր, թեպետ Կոմիտասը, եթե կարելի է այսպես ձեւակերպել, նվազագույն հպումն է պահանջում ստեղներին:

– Ինչ որ ասում եք, ինձ համար շատ մեծ գնահատական է, ընդհանրապես այդ ստեղծագործություններում շատ բան ցույց տալ չես կարող: Քանի որ շատ պարզ ֆակտուրա է եւ շատ զուտ է գրված: Եթե դու մեծ վիրտուոզ ես, տեխնիկադ չես կարող ցույց տալ: Եվ ինչպես ասում էր Շոստակովիչը, իսկական արտիստը երեւում է այն ժամանակ, երբ քիչ նոտաներ կան: Երբ նոտաները շատ են, կարելի է մեծ տեխնիկա, մեծ տեմպերամենտ ցույց տալ: Ամենադժվարն այն ժամանակ է, երբ քիչ նոտաներ ու շատ երաժշտություն կա:

– Սպարապետ Վարդան Մամիկոնյանի անունը Ձեզ օգնե՞լ, թե խանգարե՞լ է: Անունը լուրջ պարտավորություննե՞ր է դնում Ձեզ վրա:

— Ինձ միշտ հրապուրել է այդ անունը: Միշտ ուրախ եմ եղել, բացի դպրոցական վաղ տարիներից, երբ երեխաները մի քիչ ծաղրում էին՝ չհավատալով, որ անունս Վարդան է, ազգանունս՝ Մամիկոնյան: Իսկ ավելի անկեղծ՝ Վարդան Մամիկոնյանի դերը հայոց պատմության մեջ, նրա կերպարն ինձ միշտ ոգեշնչել է: Միշտ ուզեցել եմ նրան նմանվել: Անունն իհարկե պարտավորություն դնում է՝ միայն հաղթել, հաղթել որպես հայ երաժիշտ, որպես Հայաստանի՝ արտասահմանում գտնվող մի մասնիկ, ով ցույց է տալիս, որ Հայաստանը, հայությունը եղել է, կա, կլինի:

– Ձեզ ճանաչում են որպես հա՞յ երաժիշտ:

– Այո, եւ ես շատ ուրախ եմ: 1990 թվականին դեռ Խորհրդային Միությունը գոյություն ուներ, եւ իմ մասին ամեն տեղ գրեցին՝ հայ դաշնակահար: Շատ կարեւոր էր, որ այդպես սկսվեց, հիմա էլ ամեն տեղ գրվում է՝ հայ երաժիշտ:

– Երեւանում օգոստոսին կոմիտասյան համերգով կայացավ Հասմիկ Պապյանի հետ Ձեր առաջին համագործակցությունը, կարելի՞ է սա սկիզբ համարել:

– Այո: Երկուսս էլ մեծ բավականություն ստացանք մեր երաժշտական համագործակցությունից: Հուսով ենք, որ այն կշարունակվի:

Շարունակությունը՝ էջ է

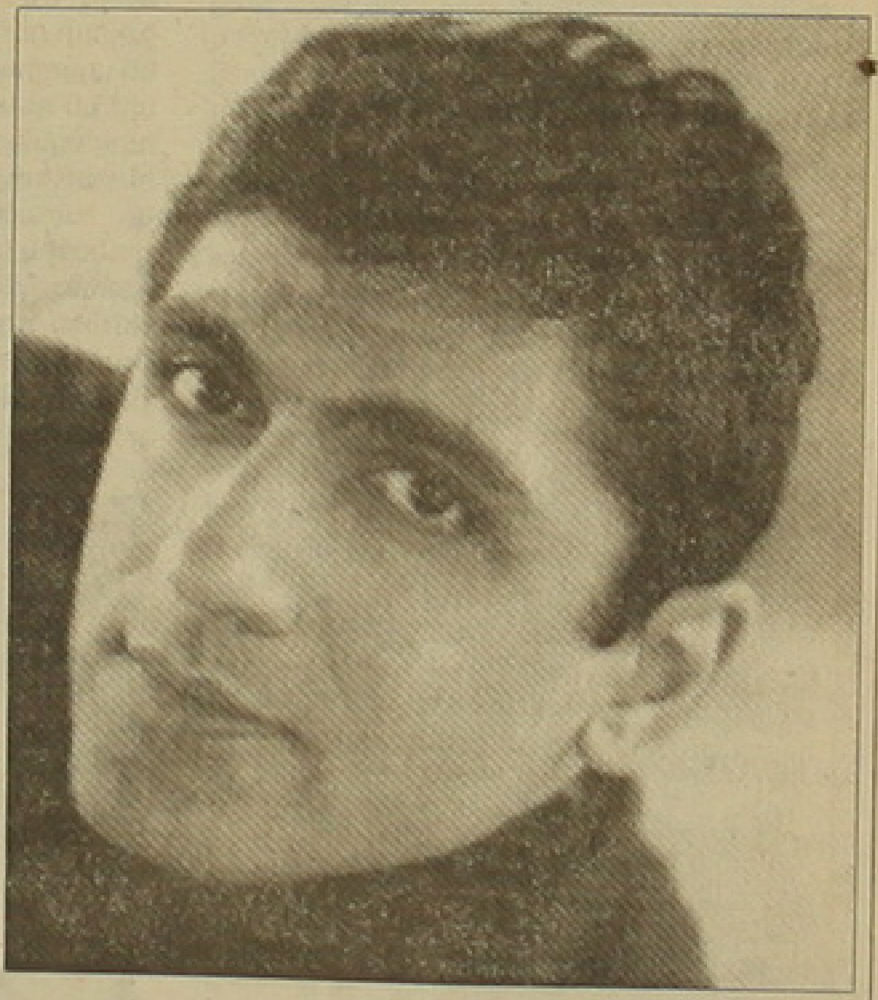

«Ճարտար տեխնիկայով, ջերմ տոնով եւ լայնասիրտ երաժշտականությամբ նրա քնարական արտահայտչաձեւը համոզում է», գրում է «Atlanta Journal- Constitution»-ը:

«Կատարումը թարմ էր, ոգեւորիչ, անհատականությամբ հագեցած», նկատում է «San Francisco Chronicle»-ը:

«Վարդան Մամիկոնյանի ապարեզ գալով համաշխարհային ռոմանտիկական դաշնամուրային կատարողական արվեստը հարստացավ ոչ միայն հիասքանչ տեխնիկական եւ հնչյունային վարպետությամբ, այլեւ ոճական բարձրագույն չափանիշներով», գրում է «Զյուդդոյչե ցայտունգը»:

Ծնվել է 1970-ին Երեւանում, երաժիշտների ընտանիքում: Վարդանին լսենք «Ավելի երաժշտական ընտանիք հնարավոր էլ չէ պատկերացնել՝ հայրս ջութակահար է, մեծ դասատու, երկար տարիներ նվագել է պետական խմբում: Մայրս դասավանդում է Սպենդիարյան դպրոցում, քույրս դաշնակահարուհի է»:

Սովորել է Երեւանի Սպենդիարյան դպրոցում, այնուհետեւ 16 տարեկանից շարունակել է ուսումը Մոսկվայի կոնսերվատորիային կից Կենտրոնական երաժշտական դպրոցում, ապա Մոսկվայի կոնսերվատորիայում (Վալերի Կաստելսկու դասարան): 1991-ին դարձել է վիրտուոզ դաշնակահար Լազար Բերմանի աշակերտը Իմոլայի Accademia Pianistica-ում (Իտալիա), ստացել է մագիստրոսի աստիճան:

1981-ին 1-ին մրցանակ է շահել Վիլնյուսի համամիութենական մրցույթում: Այնուհետեւ՝ նույն մրցանակին արժանացել է երկու անգամ 1990-ին Concours International Lefe`bur-ում (Saint-Germain-en-Laye), 1992-ին World Music Masters մրցույթում (Մոնտե-Կառլո):

1991-ից ապրում է Փարիզում: Դաշնակահար Մամիկոնյանի միջազգային կարիերան այստեղից է սկսվում:

Մենահամերգներ Եվրոպայի, ԱՄՆ-ի կարեւորագույն համերգասրահներում Նյու Յորքի Կարնեգի հոլում, Լոնդոնի Վիգմոր հոլում, Մյունխենի Հերկուլեսզաալում եւ ֆիլհարմոնիկ սրահում, Ցյուրիխի Թոնհալլեում, Լայպցիգի Գեվանդհաուսում, Փարիզի Շանզ Էլիզե թատրոնում, Շանհայի Մեծ թատրոնում, Վիեննայի Մուզիքֆերայնում եւ այլուր: Իբրեւ մենակատար հանդես է եկել Սանկտ-Պետերբուրգի Կիրով օպերային թատրոնի նվագախմբի, Մոսկվայի Չայկովսկի նվագախմբի, Հյուսթոնի սիմֆոնիկի, Վաշինգտոնի Ազգային սիմֆոնիկ նվագախմբի, Սան Ֆրանցիսկո սիմֆոնիկի, Լոս Անջելես ֆիլհարմոնիկի, RAI Ազգային սիմֆոնիկ նվագախմբի, Բամբերգի սիմֆոնիկի հետ՝ հայտնի դիրիժորների ղեկավարությամբ: Վալերի Գերգիեւ, Վլադիմիր Ֆեդոսեեւ, Էլիահու Ինբալ, Լոթար Զագրոսեկ, Լեոնարդ Սլատկին: Մասնակցել է մի շարք հայտնի փառատոների:

Մամիկոնյանը հայտնի է Բրամսի, Լիստի, Շոպենի, Ռախմանինովի, Պրոկոֆեւի, Չայկովսկու Ռավելի, Հենրի Դյուտիյեի, Առնո Բաբաջանյանի դաշնամուրային ստեղծագործությունների ինքնատիպ մեկնաբանությամբ: Ունի բազմաթիվ ձայնագրություններ Շոպեն, Ռավել, Չայկովսկի, Բաբաջանյան, Խաչատրյան, Ստրավինսկի: Ի թիվս այլ ձայնագրությունների Ֆրանկֆուրտի ռադիոյի նվագախմբի հետ ձայնագրել է Ռախմանինովի առաջին, Լիստի, Մենդելսոնի կոնցերտները՝ Դավիդ Շալլի ղեկավարությամբ:

Համաշխարհային ճանաչում ունեցող մեր ժամանակակցին, խոստովանենք, Հայաստանում բավարար չեն ճանաչում: Ինչո՞ւ: Բազմաթիվ պատճառներից մեկն արձանագրեմ՝ հեռուստատեսությունը, ռադիոն, մամուլը այսպիսի վառ անհատականություններին չեն ներկայացնում: Փորձեմ ստրեւ մեր մեղքը քավել:

Տպավորություններ

Զ էջից

– Ի՞նչ տվեց Ձեզ այդ համերգը:

– Ավելի խոր պատկերացում՝ ինչ է հայ երաժշտությունը, իսկական գանձը: Ճիշտ է, գիտեի, բայց ինքս այդքան խորը չէի ուսումնասիրել: Հասմիկի մեկնաբանությունն ինձ ցնցեց, որովհետեւ նրա մոտեցումը շատ ժամանակակից է եւ միաժամանակ խորն է հայկական ոգին, ոճը: Դա է, որ հարստացրեց իմ հասկացողությունը:

– Համերգի ավարտին Տիգրան Մանսուրյանը մեզ հետ զրույցում չթաքցրեց իր ոգեւորությունը, սերը Հասմիկ Պապյանի եւ Ձեր հանդեպ:

– Շատ ուրախ եմ, ինքը շատ մեծ երաժիշտ է, եւ անհամբեր եմ սպասում այն պահին, երբ նրա ստեղծագործությունները կսկսեմ մատուցել օտարերկրյա ունկնդրին: Ծրագրեր կան, առայժմ չեմ կարող ասել՝ ե՞րբ եւ որտե՞ղ, բայց շատ եմ ուզում, որ նրա դաշնամուրային գործերին արտասահմանում ավելի ծանոթ լինեն:

– Բաբաջանյանից, Խաչատրյանից զատ հայ կոմպոզիտորներից էլ ո՞ւմ եք ներկայացնելու:

– Բաբաջանյանի գործերը շատ եմ սիրում, Խաչատրյանն արդեն շատ ծանոթ է, հաջորդ էտապն է Մանսուրյան եւ ուրիշ մեծ կոմպոզիտորների ներկայացնելը, ինչպիսին ասենք Հարությունյանն է: Կան ժամանակակից այլ կոմպոզիտորներ, որոնց ուսումնասիրում եմ, բայց դեռ հստակ չեմ կարող ասել՝ ում գործերը կկատարեմ:

– Հայաստանից հրավերներ ունենո՞ւմ եք, թե՞ սեփական նախաձեռնությամբ եք գալիս:

– Ունենում եմ եւ ուզում եմ անպայման գալ՝ լինի մենահամերգ, թե նվագախմբի հետ կատարում: Վերջին անգամ 3 տարի առաջ Վլադիմիր Սպիվակովի հետ ելույթ ունեցա, իսկ 5 տարի առաջ Հայաստանի սիմֆոնիկի հետ եմ նվագել: Քանի որ նվագախմբի հետ արդեն մի քանի անգամ նվագել եմ, շատ ուզում եմ հաջորդ գարնանը մենահամերգ տալ:

– Երեւանյան բեմն առանձնահատկություն ունի՞ Ձեզ համար:

– Ամենահարազատն է: Իհարկե նաեւ կարելի է ասել՝ ամենամեծ պատասխանատվությունն է դնում իմ առջեւ: Ներքուստ զգում եմ, որ դա իմ վայրն է, շատ հիշողություններով եմ կապված երեւանյան բեմին եւ ուզում եմ, որ յուրաքանչյուր համերգ լավ կազմակերպված լինի, որպեսզի կարողանամ ինձ այնպես դրսեւորել, ինչպես ուզում եմ եւ կարող եմ: Շատ հարազատ եմ զգում ինձ Հայաստանում:

– Լսել եմ, թե Հայաստանի լավագույն համերգասրահներն անգամ չունեն որակյալ դաշնամուր: Այդպե՞ս է:

– Այո, ցավոք, Հայաստանում դեռ չունենք լավ դաշնամուր, բայց գիտեմ, որ դա ծրագրված է, եւ հաջորդ տարի այդ հարցը պիտի լուծում գտնի: Ինչ կա դրսի լավագույն համերգասրահներում եւ ինչ կա այստեղ, տարբերությունը շատ մեծ է: Մեր մշակութային կենտրոնի համար լավ գործիքն առաջնահերթ է: Եթե ուզում ենք, որ լավ երաժիշտները նորից գան եւ համերգ տան, պիտի մտածենք դրա մասին:

– Իսկ դահլիճների ակուստիկա՞ն:

– Դահլիճներ կան, որ լավ ակուստիկա ունեն, եւ այդ կողմից հանգիստ եմ:

– Լավ դաշնամուրներ շատ կան, ո՞ր ձայնն եք նախընտրում:

– Ինձ համար նախընտրելին միշտ եղել է գերմանական Steinway-ը: Steinway-ն ունի ձայնի այնպիսի երանգներ, որ մյուսները չունեն, անկրկնելի է:

– Կարելի՞ է ասել, որ հասել եք փառքի գագաթնակետին. լավ համերգներ, որոնց հաջորդում են փայլուն հոդվածները, տոմսերը հիմնականում լավ են վաճառվում, որովհետեւ անունն ազգանունն այդպես է «պարտադրում»:

- Այդպես հեշտ չէի ասի: Դասական երաժշտության հանդեպ հետաքրքրությունն ընդհանրապես նվազում է: Հարցնում եք՝ ինչո՞ւ: Որովհետեւ աշխարհում, հատկապես զարգացած, հարուստ երկրներում բազմաթիվ հետաքրքիր բաներ են ստեղծվում: Եթե 100, 200 տարի առաջ մարդիկ գնում էին թատրոն կամ համերգասրահ, հիմա բոլորը համակարգիչ կամ արբանյակային կապ ունեն, եւ համերգը պիտի այնքան ձգողականություն ունենա, որ մարդիկ մոռանան իրենց հաճույքները եւ գան համերգի:

– Ձեր ծրագրերի մասին:

– Բազմաթիվ համերգներ են ծրագրված Եվրոպայում, Ասիայում եւ Ամերիկայում: Շատ եմ ուզում Խաչատրյանի կոնցերտը նվագել, ինչը հետաքրքրում է ամերիկյան նվագախմբերին: Հանդես եմ գալու նաեւ մենահամերգներով, կկատարեմ Շոպենի, Լիստի եւ Ռավելի ստեղծագործությունները:

– Վերջերս Մամիկոնյան ընտանիքը մեծացավ, ծնվեց Ձեր առաջնեկը: Ստեղծագործողի Ձեր կյանքը դժվարացա՞վ: Ընդհանրապես՝ կներկայացնեիք Ձեր ընտանիքը:

– Կինս՝ Գաբրիելա Մամիկոնյանը դաշնակահարուհի է, իրար հանդիպեցինք Գերմանիայում, իմ մենահամերգից հետո: Նա ապրում է Մյունխենի մոտ գտնվող Ինգլոշտադ քաղաքում: Գաբրիելա Կլաշկայի ծնողները գերմանացի եւ չեխ են: Ուրախ եմ, որ հիմա արդեն կրում է իմ ազգանունը: Մեկ տարի առաջ ամուսնացանք, ունենք փոքրիկ, որի անունը Իզաբելլա է: Երբ նա ծնվեց, իմ կյանքն ուրիշ երանգ ստացավ: Երեխան փոխում է կյանքի հանդեպ մարդու հայացքը: Չեմ կարող ասել, որ կյանքս դժվարացավ, իհարկե պատասխանատվության ինչ-որ բաժին ավելացավ, բայց դրա մեջ նաեւ շատ խոր բավարարվածություն, ուրախություն կա:

Զրույցը վարեց
ԱՆԱՀԻՏ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ
Գերմանիա

Մեր առ Իտալիա...

Եվ ոչ միայն

Վենետիկյան հայագիտական դասընթացներ

ԱՐԾՎԻ ԲԱԽՉԻՆՅԱՆ

Անցած օգոստոսին ինձ բախտ վիճակվեց քսանհինգ օր անցկացնել Իտալիայում, որտեղ հրավիրվել էի որպես ուսուցիչ մասնակցելու «Պռ-Արախս» մշակութային ընկերակցության կազմակերպած Վենետիկի Կա Ֆոսկարի համալսարանի հայոց լեզվի եւ մշակույթի ամառային դասընթացներին:

Իտալական դեսպանատուն քսան օր տեւած երթեւեկից հետո մետասաներորդ ժամին ստացա իտալական վիզան, եւ ահա երրորդ անգամ ոտք դնում եմ Իտալիո հողին՝ այս անգամ նախորդ անգամներից ավելի երկար ժամանակով...

Ամեն օգոստոս, Վենետիկում...

Արդեն քսան տարի է, ինչ Վենետիկում գործող «Պռ-Արախս» մշակութային ընկերակցությունը Կա Ֆոսկարի համալսարանում կազմակերպում է հայոց լեզվի եւ մշակույթի ամառային խտացյալ դասընթացներ՝ հյուրընկալելով հայ եւ ոչ հայ հարյուրավոր մասնակիցների: Եվ այս բացառիկ միջոցառումն ի կատար է ածվում մեկ անձնավորության՝ հայագետ եւ փիլիսոփա, Վենետիկի համալսարանի հայագիտական ամբիոնի ուսուցչապետ հայր Լեւոն Զեքիյանի անխոնջ ջանքերի շնորհիվ:

Դասերը սկսվեցին օգոստոսի 1-ին, իսկ ամսի 5-ին եւ 6-ին տեղի ունեցան դասընթացի քսանամյակի հանդիսավոր միջոցառումները: Համալսարանի ռեկտոր Պիեռլուիջի Գեսսիի ողջույնի խոսքից հետո Իտալիայում ՀՀ դեսպանատան ներկայացուցիչ Անահիտ Սիրունյանն ընթերցեց դեսպան Ռուբեն Շուգարյանի ուղերձը: Այնուհետեւ կարդացին Ամենայն հայոց հայրապետի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոսի օրհնության խոսքը: Ընթերցվեցին շնորհավորական ուղերձներ նաեւ կաթոլիկ հայերի պատրիարք Ներսես 19-րդից, Հայաստանի պետական այրերից եւ գիտական օջախների ղեկավարներից:

Իր ելույթում հայր Լեւոն Զեքիյանը նշեց, որ Կա Ֆոսկարի համալսարանը, որտեղ 33 լեզու է դասավանդվում, մեծապես աջակցում է ամառային դասընթացի պես գործունեությանը, այն էլ՝ արձակուրդների մասնավոր շրջանում: Նա այդ դասընթացի հիմնադիրը եւ ներշնչողը համարեց «համամարդկային չափանիշով հազվագյուտ մեծություն» Մխիթար Սեբաստացուն: Ողջույնի խոսք ասաց նաեւ ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի փոխնախագահ Վլադիմիր Բարխուդարյանը, իսկ ելույթներով հանդես եկան Նյու Յորքի Կոլումբիա համալսարանի հայագիտության ամբիոնի վարիչ Մարկ Նշանյանը եւ դասընթացի ուսուցիչներից ամերիկահայ Րաֆֆի Սեթյանը: Փարիզաբնակ դերասան եւ բեմադրիչ Ժիրայր Փափազյանը ցույց տվեց հատվածներ ֆրանսիական եւ ամերիկյան դրամատիկական եւ օպերային թատրոնում իր բեմադրած հայկական թեմաներով ներկայացումներից: «Պռ-Արախս» մշակութային ընկերակցության կողմից գնահատագրեր հանձնվեցին դասընթացին իրենց նպաստը բերած տարբեր անձնավորությունների, մասնավորապես՝ ամերիկահայ ծանոթ բարերարներ Ռոբերտ եւ Լորել Գարապյաններին, որոնք տարիներ շարունակ պարբերաբար նյութապես օժանդակել են դասընթացին:

Քսանամյակի միջոցառումը շարունակվեց հաջորդ օրը օգոստոսի 6-ին եւ՝ Մուրադ-Ռափայելյան վարժարանի սրահում: Ունկնդիրները լսեցին հայր Լեւոն Զեքիյանի զեկուցումը՝ Սփյուռքում հայերենի այսօրվա վիճակի եւ մասնավորապես իտալական հայագիտության մասին: Ակադեմիկոս Վլադիմիր Բարխուդարյանն իր խոսքում արժեւորեց վենետիկյան ամառային դասընթացը՝ որպես հայ լեզուն եւ մշակույթը գործնականում կենդանի պահող բացառիկ կառույցներից մեկը: Կատարվեց դասընթացի ուսուցչուհի Սալբի Գասպարյանի աշխատասիրությամբ լույս տեսած «Յուշամատեան քսանամեայ գործունէութեան. Վենետիկի համալսարանի հայագիտական ամբիոնի հայ լեզուի եւ մշակոյթի ամառնային խտացեալ դասընթացքին. 1986-2005» հատորի գինեձոնը: Գեղատիպ եւ փաստական հարուստ նյութով լեցուն այս գիրքն այս տարի լույս է տեսել Հալեպում՝ մեկենասությամբ «Միհրան եւ Անի Պըլըեան մշակութային հիմնադրամի»:

Հանդիսության գեղարվեստական բաժնում ելույթ ունեցան միլանաբնակ դաշնակահարուհի, Հայաստանից արտագաղթած Անի Մարտիրոսյանը եւ տենոր Ժան Անսըյանը, որը մի քանի տարի աշխատել է Հարավ-Աֆրիկյան Հանրապետության օպերայում: Վերջում նյույորքաբնակ դերասանուհի Նորա Արմանին ներկայացրեց հատվածներ «Բազմոցի վրա Նորա Արմանիի հետ» մենաներկայացումից:

Այս միջոցառումների շարքում՝ օգոստոսի 8-ին Հայկական ուսումնասիրությունների եւ վավերագրության կենտրոնում տեղի ունեցավ նաեւ Սալբի Գասպարյանի «Միջազգային մամուլ եւ չորրորդ իշխանութեան դոյթը» գրքի շնորհանդեսը:

Տես էջ Ը

Տրենտինո

Իտալացի հայագետ բարեկամիս՝ Անդրեա Սկալայի առաջարկով Իտալիա մեկնեցի նախքան դասընթացներն սկսվելը՝ երկրի հյուսիսում գտնվող նրանց ամառանոցում երկու օր անցկացնելու համար: Եվ իսկապես, ուրիշ ի՞նչ առիթ պիտի լիներ անձամբ լինելու Ալպերում, Տրենտինո նահանգում, Կարիզոլո փոքրիկ քաղաքում, որին անհնար է չսիրահարվել:

Իտալիայի հյուսիսը հիրավի դրախտավայր է: Զովասուն բնություն, ծաղկավետ մարգագետիններ, ջրվեժներ, միայն այս տեղանքին բնորոշ պարարտ կովեր, որոնց պարանոցներին կախված զանգուլակների ղողանջը մթնոլորտում մշտագո երաժշտություն է ստեղծում... Փոքրիկ բնակավայրերը՝ խնամված եւ հարդարված: Փոքրիկ եկեղեցիներն ու մատուռները՝ գողտրիկ ու հանդարտիկ: «Գյուղատնտեսական զբոսաշրջության» սիրահարների նախընտրած վայրն է, ուստի ամենուրեք «Gami» ցուցանակն է, որ ֆրանսերեն նշանակում է «իջեւանատուն՝ առանց նախաճաշի»: (Մեր «արիագետ-հայագետ» վայ-ստուգաբանները հաստատ այս բառը կկապեն մեր հեթանոսական տաճարի հետ՝ իբր այն նույնպես իջեւանատուն է եղել):

Անդրեայի եւ նրա նկարչուհի կնոջ՝ Սիլվիայի հետ մեքենայով սլանում ենք դեպի Ալպյան լեռների բարձունքները... Ինչ-որ հարազատություն կա այս բնության մեջ, կարծես Դիլիջանի սարերում լինեմ: Արտենու հատապտուղներ ենք հավաքում, զբոսնում անձրեւներից մշտականաչ բնության մեջ եւ Անդրեայի հետ անվերջ զրուցում ենք Հայաստանի եւ Իտալիայի, իր գիտական ուսումնասիրությունների, իտալական հայագիտության մասին: Իտալացի հայագետները, ի տարբերություն ամերիկյանների, վարժ տիրապետում են հայոց լեզվին եւ խորամուխ են հայ մշակույթի մեջ: Ջերմ, կենսուրախ, բազմալեզվագետ Անդրեան հայագիտական լայն հետաքրքրություններ ունի: Անցյալ տարի նրա թարգմանությամբ լույս է տեսել Երվանդ Օտյանի «Առաքելություն ի Ծաղկվար» վեպն իտալերեն, որը շատ արագ սպառվել է (իտալացիներն ընթերցասեր են եւ սիրում են կարդալ այլ ժողովուրդների գրականություն)... Իսկ վերջերս լույս է տեսել Անդրեա Սկալայի՝ Հովհան Ոսկեբերանի հայերեն թարգմանությունների վերաբերյալ իտալերեն մենագրությունը: Հանդես է գալիս հայերենի կետադրության մասին զեկուցմամբ, ուսումնասիրում է գնչուերեն լեզվում առկա հայերեն արմատները... Իր գործին նվիրված բարեխիղճ մի հետազոտող, որ շարունակում է իտալական հայագիտության բարի ավանդույթները:

Այցելում ենք Կարիզոլոյի շրջակա վանքերը, որոնցում առկա են «Մահվան հաղթարշավը» թեմայով որմնանկարներ՝ 16-րդ դարի սկզբին ապրած Բասկենիս նկարիչների ընտանիքի հեղինակությամբ: Մի շարքով պատկերված են հասարակության տարբեր խավերի մարդիկ՝ թագավոր-թագուհուց եւ պապից սկսած մինչեւ հասարակ չինականն ու մանուկը: Եվ բոլորի կողքին՝ գերանդին բռնած մահվան խորհրդանիշ սարսափելի կմախքն է, որի առջեւ հավասար են բոլորը: Բավական ճնշող էր, մանավանդ որ եկեղեցիների շուրջը գերեզմանոցներն էին: Բասկենիսներին, թվում է, ուրիշ ոչինչ չի հետաքրքրել նկարչության մեջ: Զարմանալի չէ, նույն ժամանակվա նկարիչ չէ՞ր Բոսխը, իսկ մեկ դար անց՝ իսպանացի Վալդես Լեալը, որի «Մահվան հաղթանակը» կերպարվեստում ստեղծված թերեւս ամենասոսկալի մահապատումն է: Միջնադարյան կաթոլիկ մտածողության մեջ մահվան թեման գրեթե միշտ էլ գերիշխել է՝ արվեստում ընդունելով ամենատարբեր դրսեւորումներ:

Բասկենիսների որմնանկարած հերոսներին կենդանացած տեսանք Մալգա Ռիտորտ բնակավայրում ներկայացված բացօթյա երաժշտախաղի մեջ: Սան Վիջիլիո եկեղեցու հարեւանությամբ պատրաստված փայտե բեմում ներկայացվեց «Lora Ռ finita» («Ժամը վերջացավ») ներկայացումը՝ ներշնչված այդ եկեղեցու որմնանկարներից: Պատկերվող նյութի ալեկոծ տրամադրությունը սաստկացավ Կառլ Օրֆի «Կարմինա Բուրանայի» երաժշտության օգտագործմամբ:

Սակայն պետք է վերադառնալ Վենետիկ՝ անցնելու գործի, ծանոթանալու գործընկերներիս եւ ուսանողների հետ:

Անդրեան ինձ ուղեկցում է երկաթուղու կայարան: Այնտեղ մի խումբ երիտասարդներ լաց լինելով ճանապարհում էին մեկ այլ խումբ երիտասարդների: Տիպիկ իտալական թվաց ինձ այդ լացը:

Տպավորություններ

է էջից

Միշտ անսպասելի Մարկ Նշանյանը

Հարկ եմ համարում առանձին անդրադառնալ դասընթացի քսանամյակի հանդիսությանը Մարկ Նշանյանի զեկուցմանը, քանի որ այն հայ Սփյուռքի ներկայի տեսական-փիլիսոփայական խտացումն էր, իսկ ես գտնվում էի Սփյուռքում: «Տարագրված մշակույթ, թե՞ տարագրության մշակույթ» վերնագրված անգլերեն զեկուցումը մասնավորապես կենտրոնացած էր հայոց լեզվի եւ հայ դպրոցի արդի վիճակի վրա: Գնահատելով վենետիկյան դասընթացի քսանամյա ուղին՝ Նշանյանը միաժամանակ քննում էր վերջին տարիներին հայապահպանման բնագավառում Սփյուռքում առկա միտումները՝ զուգահեռներ կատարելով հայ գրականության հետ: Թեեւ խոսքն արտասանվում էր հոբելյանական հանդիսության առթիվ, սակայն ընդհանուր առումով այն ահազանգ էր: Այսօր Սփյուռքում բոլոր մշակութային ենթակառույցները վտանգի տակ են: Ինչպե՞ս են պատկերացնում Սփյուռքում տարագրությունը: Ուշակի մեծ խավի մոտ ընդհանուր մտայնություն է, թե Սփյուռքում ինչ որ կա՝ իզուր է, եւ փաստելու համար, որ այն գոյություն չունի՝ փաստում ենք կործանելով: Այսինքն՝ մշակույթ չի կարող լինել տարագրության մեջ: Մարկ Նշանյանն այն բնորոշեց որպես Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության դիրքորոշում, որը համոզված է, թե իրենք կորցրել են լեզվի պայքարը Սփյուռքի մեջ: Նահանջական տրամադրություն է իշխում. նահանջում է լեզուն, նահանջում է լեզուն: Այդ իսկ պատճառով փակվում են հայկական վարժարանները: «Մելգոնեանն առաջինը չէր, սկիզբէն փակուեցաւ Բոսթընի վարժարանը (ի դէպ, վերջերս փակվեց նաեւ Սիդնեյի ՀԲԸՄ-ի «Ալեքսանդր» վարժարանը Ա. Բ.): Դրանք պէտք ունին եւ փակում են: Ասիկա մեծ գայթակղութիւն է», համոզված է պարոն Նշանյանը: Մյուս գերիշխող մտայնությունը նա անվանեց ՀՅԴ դիրքորոշում, որը «ժամանակավորի» գաղափարախոսությունն է, ինչը ձեւակերպել է տակավին Շավարշ Նարդունին «Մենք» հանդեսի առաջին իսկ համարում. «Ժողովուրդը դաստիարակենք, մինչեւ որ վերադառնանք»: Ըստ Նշանյանի՝ սա նույնպես Սփյուռքը ժխտող դիրքորոշում է:

Պարոն Նշանյանի հետ զրույցը շարունակվեց հանրակացարանի բակում: Հետաքրքրական է լսել նրա ինքնատիպ, հաճախ՝ կտրուկ, անսպասելի, գրեթե միշտ խթանիչ եւ ինքնատիպ տեսակետներն ու մտքերը: Փարիզում ծնված եւ ֆրանսիական ու գերմանական փիլիսոփայության դասերով սնված հայ մտածողի համար հայ Սփյուռքը մեծ արժեք է, իսկ մտային շարժումը՝ այն միակ ուղին, որն ազգին ազգ է պահում: Նա համոզված է, որ հայ Սփյուռքը բավական ուժեղ է՝ ինքն իրեն հարգելու եւ սեփական հետազոտական ավանդույթն ունենալու համար: «Թող ո՛չ Սփիւռքը Հայաստանի գործերուն խառնուի, ո՛չ ալ Հայաստանը Սփիւռքի, արեւմտահայերէնի հարցերով ինքզինքը զբաղեցնէ: Մեծ հարցերը մէկդի ձգած՝ ուղղագրութեան հարց կը շահարկուի... ինչ կարեւոր բան»: Եվ ապա. «Սփիւռքի մեծ յաջողութիւնն այն է, որ չ՚ուզեր ինքն իրմէ եկող խօսք մը լսել»: Նշանյանը համոզված է, որ մտավոր դաշտ ունենալու համար կարեւոր է ենթակառույցների առկայությունը: Մեջբերելով գերմանահայ փիլիսոփա, նշանավոր Գադամերի ուսանող Կարլիս Քոր-թյանի ձեւակերպումը՝ «Չկա միտք առանց ինստիտուտի», այդ առումով գնահատելի համարեց վենետիկյան ամառային խտացյալ դասընթացը, այն դիտելով որպես Սփյուռքում այսօր գործող սակավաթիվ ենթակառույցներից մեկը:

Ի դեպ, Մելգոնյան վարժարանի փակումը օրվա նյութերից էր: Լիբանանահայ ծանոթ ազգային Արմեն Հարությունյանը պարբերաբար ինձ հարցնում էր, թե ինչո՞ւ Հայաստանի նախագահը եւ կաթողիկոսը չարձագանքեցին Մելգոնյանի փակմանը: Կես ամիս անց Երեւանում սփյուռքահայ ճանաչված գրական-հանրային գործիչներից մեկը զրույցի ժամանակ կրքոտ ձեւով սկսեց պաշտպանել Մելգոնյանի փակումը, գտնելով, որ այն այլեւս սպառված էր, վերջին տարիներին չէր արդարացնում իրեն, շրջանավարտները հայախոս չեն, բարքերն ընկած են.... ուստի եւ միանգամայն արդարացի էր այն փակելը:

Իհարկե, փակելն ամենահեշտ բանն է, թե՛ աչքից ես տրծնում, թե՛ աչքաչափից: Մեկդի թողնելով հարցի իրավաբանական կողմը, նկատենք, որ մեր ժողովրդի մեջ, Հայաստանում թե Սփյուռքում, թերեւս խիստ բացակայում է եղածը պահպանելու, կատարելագործելու հատկությունը: Ինչպես երեւանյան հին շենքերն են քանդում՝ պատճառաբանելով, թե դրանք իրենց դարն ապրել են եւ պետք է կործանել:

Ուսուցիչներ եւ ուսանողներ

Այս դասընթացին պարբերաբար հետեւողները նրա մեծ հաջողությունն առաջին հերթին պայմանավորում են կազմակերպչով եւ ուսուցչական կազմով:

Նախեւառաջ հայր Պողոս Լեւոն Զեքիյանի խանդավառությունն ու կազմակերպչական աշխատանքն է վեր ամեն գնահատականից: Անուրանալի է այն մեծ նպաստը, որ նա բերում է լեզվամշակութային այս հսկա օվկիանում հայկական կաթիլի պահպանման գործում: Եվ ամենքս գիտենք, որ այս դժվարին կազմակերպչական գործը քսան տարի շարունակ իր ուսերին կրելուց բացի հայր Լեւոնը վեց լեզուներով գրել եւ գրում է հայագիտական (բանասիրական թե պատմագիտական) եւ փիլիսոփայական բնույթի աշխատություններ, դասավանդում համալսարանում, զեկուցումներով մասնակցում միջազգային գիտաժողովների, գործուն մասնակցություն ունենում Իտալիայում (եւ ոչ միայն) տեղի ունեցող գրեթե յուրաքանչյուր հայկական միջոցառման: Իսկ օգոստոս ամսին նրա բեռն ավելանում է, քանի որ դասընթացը տարեցտարի կատարելագործելու նրա ջանքերին հաճախ միանում են կրթական հարցերից շատ հեռու, երբեմն կենցաղայինի հասնող մտահոգություններ: Սակայն հայր Լեւոնը ամեն մի հարցի համար կարողանում է լավագույն լուծումը գտնել: Միշտ որեւէ հետաքրքրական բան ունի պատմելու, միշտ ինչ-որ բան ես սովորում նրանից: Թեեւ այս տարի նա չէր դասավանդում, սակայն ուսուցիչ թե ուսանող անձամբ ունկնդրում էին նրա մեկը մյուսից հետաքրքրական եւ ուսանելի զրույցներն ու բանախոսությունները: Օրինակ, դասընթացի մասնակիցների հանրակացարանում (որ բոլորն Աբացիա են անվանում, քանի որ գտնվում է մի հին աբբայարանի շենքում) մի երեկո հայր Լեւոնը հայերեն եւ ֆրանսերեն լեզուներով բանախոսեց հայ ինքնության մասին: Սփյուռքի (եւ ոչ միայն) համար կարեւոր մի թեմա, քանի որ որեւէ սփյուռքահայ ուշ թե կանուխ տալիս է «ով եմ ես» հարցն ու կանգնում բազում հարցականների առաջ: Այդ հարցին իրենց պատասխանը յուրովի փորձել են գտնել 1986-2004 թվականներին այս դասընթացին եկած շուրջ 945 մասնակիցները, որոնցից 590-ը եղել են հայեր:

Ով թեկուզ մեկ անգամ մասնակցել է այս դասընթացին, չի կարող չվարակվել այն խանդավառությամբ, որով տոգորված է Լեւոն Զեքիյանը՝ դասերի սկզբի օրերից մինչեւ վերջ: Ահա այդ խանդավառությունն էր, որ ինձ ստիպեց դասընթացի հուշամատյանում օգոստոսի 9-ին գրի առնել հետեւյալ սրտի խոսքը.

«Գեղեցիկ քաղաք՝ հայկական յիշատակներով, / գեղեցիկ մարդիկ՝ հայկական ինքնութեամբ, / գեղեցիկ դասընթաց՝ մեր գեղեցիկ հայերէնի... / Այս մթնոլորտը շնչել 22 օր՝ յիրաւի՛ Մեծ պարգեւ է:

Յիրաւի՛ դոնկիխոտեան արարք է՝ 20 տարի շարունակ փորձել ազգային շունչ տալ մեր ածուխ սփռեալ զաւակներին՝ այս համաշխարհայնացող աշխարհի պայմաններում...

Մեզ այսօր շատ է պակասում սէրը: Սէրը միմեանց հանդէպ, մեր ազգայինի, մեր երկրի հանդէպ...

Արդ, ինքներս մեզ սիրենք եւ աւելի լաւ ճանաչենք:

Ձեռք-ձեռքի տանք՝ կերտելու համար մի նոր հրաշալի հայկական ոգի՝ ի Հայաստան թէ ի Սփիւռս...

Եռանդդ եւ ժպիտդ անսպառ, հայ ոգու մեծ բեռնակիր հայր Լեւոն Զէքիեան»:

Ահա նման առաջնորդի շուրջ համախմբված են իրենց գործի նվիրյալ ուսուցիչներ, որոնք արդեն քանի տարի, իրենց արձակուրդն ընտանիքի հետ որեւէ զովասուն տեղ անցկացնելու փոխարեն գալիս են Վենետիկ, որը չքնաղ է, անկրկնելի, բայց նաեւ կարող է լինել շատ նեղիչ շոգ եւ մոծակաշատ: Անցած քսան տարիների ընթացքում ուսուցիչների ընդհանուր թիվը եղել է 36 (որոնցից 15-ը՝ միայն մեկ դասաշրջան), սակայն վերջին տարիներին մի հիմնական շրջանակ է ստեղծվել: Ծնունդով պոլսահայ, այժմ ֆրանսաբնակ Պարետ Մանուկն արդեն 19 տարի է, ինչ ամեն օգոստոսին Վենետիկում է՝ արեւմտահայերենի այբ ու բենը սովորեցնելու հայերին թե օտարներին: Րաֆֆի Սեթյանը Լոս Անջելեսից՝ անգլերեն լեզվի բազմամյա ուսուցիչ, հայագիր եւ անգլիագիր բանաստեղծ եւ թարգմանիչ, որ անգլերեն է դասավանդել ամբողջ աշխարհում՝ Աֆրիկայից մինչեւ Չինաստան, բայց ահա նույնպես արդեն տաս տարուց ավելի է, ինչ ամեն օգոստոս հայ գրականություն եւ հայոց պատմություն է դասավանդում Վենետիկում: Իր հայրենի Հալեպում նույնպես անգլերեն, իսկ օգոստոսյան Վենետիկում արդեն 11 տարի հայերեն է դասավանդում Սալբի Գասպարյանը, որը նաեւ Մերձավոր Արեւելքի հայ մամուլի եռանդուն լրագրողներից է: Վենետիկյան դասընթացի ուսուցչական կազմի մյուս անդամներն են նաեւ հայերենի փորձառու ուսուցչուհիներ Մարո Քյուրքճյանը (Հունաստան) եւ վերջին երկու տարում դասընթացին միացած Ռոզին Թաշճյանը (Ֆրանսիա, որը նաեւ Փարիզի հայկական եկեղեցու մեներգչուհին է եւ հայ ժողովրդական-գուսանական երգերի մեկնաբան), ինչպես նաեւ իտալաբնակ քանդակագործ Մոսիկ Կյուրյանը, որ դասավանդում էր հայ կերպարվեստ առարկան: Ինչ վերաբերում է տողերիս հեղինակին, ապա մեր դասախոսությունների նյութը հայ կատարողական արվեստներն էին, առավելապես՝ թատրոն եւ կինոարվեստ, սակայն բավականաչափ անդրադառնում էինք նաեւ երաժշտությանը եւ պարարվեստին:

Այս շարքում պետք է հիշել նաեւ դասընթացի վարչական օգնականներին՝ 1999 թվականից ի վեր դասընթացի եւ «Պո-Արաքս» մշակութային ընկերակցության քարտուղարուհի Դանիելա Ռեստո Սկիավոյին, պոլսահայ Հայկ Աբաջյանին, եւ հայր Լեւոնի ուսանողուհի, երիտասարդ իտալուհի Բենեդետտա Կոնտինին, որը բոլորիս հիացնում էր հայերենի իր քաջիմացությամբ: Մեր «ճկուն ու բարբարոս» լեզուն Բենեդետտայի շուրթերին նրբանում էր իտալական քաղցրահնչունությամբ: Այս մեղմիկ պարմանուհին իտալական հայագիտության հույսերից է, զբաղվում է Դավիթ Անհաղթով, նաեւ իտալերեն է թարգմանում Պարույր Սեւակի «Անլռելի զանգակատունը»:

Այժմ՝ ուսանողների մասին: Նրանք բաժանվում են մի քանի մակարդակների՝ ըստ հայերենի իմացության: Ով ասես չի եկել այս դասընթացներին՝ այսօրվա հայագիտության մեջ անուն հանած գիտնականներից մինչեւ շարքային հայորդիներ, հայերի հետ ամուսնացած օտարներ կամ մարդիկ, որոնք պարզապես ցանկանում են մի քիչ հայերեն սովորել: Թերթելով դասընթացի նորատիպ «Յուշամատեանի» էջերը՝ աչքիդ են զարնում նրա հին ու նոր մասնակիցները, որոնց մեջ են Օքսֆորդի համալսարանի հայագիտության ամբիոնի վարիչ Թեո վան Լինթը, Ժնեւի համալսարանի հայագիտական ամբիոնի վարիչ Վալենտինա Կալցոլարին, Հայաստանի ամերիկյան համալսարանում դասավանդած Վիրջիլ Սթրոմեյերը, իտալացի հայագետներ Ջուստո Տրաինան, Ալդո Ֆեռարին, Անդրեա Սկալան... նաեւ՝ ամերիկաբնակ բանասեր-պատմաբան Վարդան Մաթեոսյանը, դերասանուհի Արսինե Խանջյանը եւ շատ ուրիշներ:

Այս տարի ուսանողների թիվը, նախորդ տարիների համեմատությամբ, մեծ չէր (31 հոգի), ընդ որում՝ նրանց մի մասը նախորդ տարիներին մասնակցել էր արդեն դասընթացին: Փարիզցի տիկին Ժակլին Պամ-Գրիգորյանն արդեն տասներորդ տարին է, ինչ օգոստոսն անց է կացնում Վենետիկում: Չկա տարիքային սահմանափակում. կյանքի ութերորդ տասնամյակը թեւակոխած երկու գործարար այրեր՝ եգիպտահայ Վարդ Ալեքսանյանը եւ լիբանանահայ Արմեն Հարությունյանը նույնպես դարձան իմ ուսանողները: Ինձ առանձնապես հաճելի էր իմ երբեմնի դասախոս Րաֆֆի Սեթյանի կնոջ՝ երեւանցի տիկին Կարինեի ներկայությունը լսարանում, որը, չլինելով պաշտոնապես գրանցված ուսանող, սիրով հաճախում էր դասախոսություններին...

Ամեն մեկը մի հատուկ նպատակով է մասնակցում դասընթացին: Ողջունելի են հատկապես մասնագիտական հետաքրքրությունները: Պոլսահայ տոհմիկ նկարագրի տեր Արմավենի եւ Միրջան Միրօղլու ամոլը. կինը եկել է Սուրբ Ղազարում պրպտումներ կատարելու, ամուսինը՝ հայերենը զորացնելու: Երիտասարդ թուրք արվեստաբանուհի Նուրդանին հայերենի իմացությունն անհրաժեշտ է, քանզի նա ուսումնասիրում է Օսմանյան կայսրության հայ նկարիչների արվեստը: Ֆրեզնոյում ծնված հայուհի Նաշան հետազոտում է ազգային ինքնության հարցը սփյուռքահայության նոր սերնդի մեջ: Ֆրանցիսկյան վարդապետ երիտասարդ սիրիացի Բահջաթը պարզապես ցանկանում է սովորել նախնիների լեզուն: Երեք՝ մեկը մյուսից համակրելի Մարալները, երկուսն՝ Ամերիկայից, մեկը՝ Հունաստանից, ավելի են ամրապնդում իրենց հայկական մշակույթը: Լեզու սովորելուց բացի շատ հայորդիների այնտեղ է մղում հայ միջավայրում ապրելու, ազգային մշակույթին առնչվելու ցանկությունը: Պատկերացնենք նրանց վիճակը. կլոր տարին հայերեն գրեթե չլսող եվրոպահայի համար հոգու պահանջ է տարվա մեջ գոնե 22 օր խոսել, շնչել, ծիծաղել հայերեն: Այո, նաեւ ծիծաղել, քանի որ Աբացիայի ներքնաբակում, ծաղկած հազրեվարդի թփերի մոտ հաճախ ծիծաղախիտ երեկոներ էին ծփում՝ վենետիկյան լազուրի ներքո: Երգ, պար, արտասանություն, անվերջ կատակներ ու անեկդոտներ... անսպառ զրույցներ ամեն ինչի վերաբերյալ: Գրեթե բոլորի կյանքն ու անձնական փորձառությունը հետաքրքրական է լսել...

Ուսանողներից բացի այլ հայորդիներ մաս էին կազմում դասընթացի միջոցառումներին, այդ թվում հայր Լեւոնի Ավստրիայում բնակվող եղբայրը՝ Հակոբը եւ իր սիրալիր տիկինը՝ Արուսյակը, որոնց դուստր Սոֆին արդեն հինգերորդ տարին է մասնակցում դասընթացներին: Պարբերաբար մասնակիցներին այցի էին գալիս շրջակա քաղաքներում բնակվող հայեր՝ արեւմտահայ, պարսկահայ թե հայաստանցի: Նրանց մեջ առանձնանում էր «Հայերի Վենետիկը» հիանալի գրքի թարգմանչուհի, երեւանցի Սոնա Հարությունյանը, որն իր երկու մանուկ երեխաների հետ, անտեսելով նրանց հետ ճամփորդելու դժվարությունները, Միլանից հասնում էր Վենետիկ՝ հայրենակիցների շրջանում կարոտն առնելու...

Հայցում եմ բոլոր նրանց ներողամտությունը, ում անունը չհիշեցի այս սուղ էջերում...

Հին եվրոպահայերը

Այս հայորդիները, հաճախ օտարազգի հորից կամ մորից ծնված, օտար ամուսնություններ կնքած, կրկնակի-եռակի ինքնություն ունեցող, գոնե առժամապես հիշում եւ փարվում են իրենց արմատներին: Ինձ, որպես Սփյուռքը ուսումնասիրած մասնագետի, հատկապես անսպասելի էր ազգային գիտակցություն տեսնել հին եվրոպահայերի շառավիղների մեջ:

Չորրորդ անգամ է, ինչ վենետիկյան դասընթացին մասնակցում է Կոռնել Նաղյը Բուդապեշտից՝ գերմանացի հոր եւ հայ մոր զավակ, սակայն՝ հունգարացի՝ լեզվով ու մշակույթով, միաժամանակ հայկական ուժեղ ինքնությամբ եւ հայագիտական լայն հետաքրքրություններով, որը զբաղվում է հայ-հունգարական հնագույն կապերով՝ սետողիներից սկսած մինչեւ Արեւելյան Եվրոպայի հայության կաթոլիկացման պատմությունը: Տիրապետում է ոչ միայն արեւելահայ եւ արեւմտահայ լեզուներին, այլեւ գրաբարին: Հունգար մեծ հայագետ Էդմոն Շյուցի ավանդները կշարունակի՞ նրա ուսանող այս համակրելի երիտասարդը՝ «vivremo, vedremo» («կապրենք՝ կտեսնենք»), ինչպես ասում են իտալացիք:

Կոռնելը միակ հունգարահայը չէր, որ ինձ զարմացրեց առ հայությունն ունեցած իր հետաքրքրությամբ: Նույնքան անսպասելի էր Սուրբ Ղազարում հանդիպել հունգարահայ երգեհոնահար եւ երաժշտագետ Իշտվան Գազագյանին: Նրա մասին գիտեի մամուլից, որ նրա նախնիները 1672-ին ազնվականի կոչում են ստացել, ինքը կրթությամբ իրավաբան է, սակայն վերջին տարիներին բնակվում է Սուրբ Ղազարում եւ զբաղվում հայ երաժշտության ուսումնասիրությամբ:

Հին եվրոպահայերի շառավիղների գունապնակում առանձնանում են ռումինահայ «երեք գեղուհիները»: Հինգերորդ-վեցերորդ սերնդի ռումինահայերը, որոնք չգիտեն էլ իրենց բնիկ որտեղացի լինելը, շարունակում են կրել հայկական անուններ: Դասընթացի ամենաերիտասարդ մասնակիցներն էին Արմինե Ոսկանյանը՝ Ռումինիայի խորհրդարանի պատգամավոր, այժմ ծերակուտական եւ Ռումինիայի գրողների միության փոխնախագահ Վարուժան Ոսկանյանի դուստրը, Նարինե Բոգդան-Քըուշը՝ թոռնուհին ռումինագիր գրող Արշակ Բոգդան-Քըուշի (վերջինիս գիրքն ականավոր ռումինահայերի մասին ինձ մեծապես օգնել էր սփյուռքագիտական իմ պրպտումների ընթացքում): Թե՛ Արմինեի, թե՛ Նարինեի մայրերը ռումինուհիներ են, բայց ահա այդ եվրոպական արտաքինով դեռատի աղջիկները, ինչպես նաեւ հայաշատ քաղաք Կոնստանցայից եկած Մարիլու Էլոմյանը, բավական տիրապետում են արեւմտահայերենին: Հատկապես Նարինեն, որն ասաց, թե իր ռումինուհի մայրն էլ իր հետ հաճախ է խոսում հայերեն, քանի որ իր մեծ մայրը հայուհի է եղել: Անշուշտ, կենցաղային հայերենն է նրանցը, սակայն վենետիկյան դասընթացի շնորհիվ կասկած չկա, որ այն կբարձրանա խոհանոցայինի մակարդակից:

Նման երեւույթները ինձ հույսեր ներշնչեցին, որ հայերի այդ մի հատվածը շարունակելու է գոյատեւել, եւ արեւմտահայերենի մահախոսական գրողները մի քիչ շտապել են...

ԱԶԳ

www.azg.am

Փարիզյան ինթիֆադա՞

Անգլիայում ապրող անկախ լրագրող Փոլին Դայերը գրում է Փարիզի արվարձաններում կատարվող իրադարձությունների մասին

«Տականքներ» անվանեց Ֆրանսիայի ներքին գործերի նախարար Նիկոլա Սարկոզին այն ապստամբներին, որոնք հոկտեմբերի 27-ից՝ երկու պատանիների սպանությունից հետո, իրենց հսկողության տակ են պահում Փարիզի մի շարք «աշխատավորական արվարձանները»: Կրակի վրա յուղ լցնելու մեղադրանքներին նա պատասխանեց «երկար ժամանակ է, ինչ քաղաքացիները ճիշտ բառերով չեն բնութագրում իրականությունը»:

Սարկոզին պատրաստվում է իր թեկնածությունը դնել առաջիկա տարվա նախագահական ընտրություններին եւ ցանկանում է ավելի կոշտ երեւալ հատկապես հանցագործության եւ ներգաղթի հարցերի վերաբերյալ, քան իր գլխավոր մրցակից վարչապետ Դոմինիկ դը Վիլպենը: Նրա այն համոզմունքը, որ բազմամշակութային պատկերը ջատագովող քաղաքականությունը ձախողվել է, դարձել ժողովրդական նոր իմաստություն Ֆրանսիայում, որտեղ աջակողմյան մեկնաբաններն ապստամբությանը տալիս են «Փարիզյան ինթիֆադա» որակավորումը, կարծես ապստամբները բոլորը մահմեդական լինեն:

Ճիշտ է, նմանօրինակ վատ բան տեղի չի ունեցել Բրիտանիայում, այց անցյալ ամիս աֆրո-կարիյան եւ հարավ-ասիական հակաակորդ խմբավորումներ միմյանց դեմ դուրս եկան Բիրմինգհեմի արվարձաններից Հանդվորթ-Լոզելում: Բազմաթիվ ասիական ծագումով գործարարների խանութները թալանվեցին եւ անգամ քանդվեցին: Լրատվամիջոցներն արձագանքեցին դրան որպես թաղամասերի «գետտոացման» երեւույթ: Նույնիսկ կարիյան ծագում ունեցող «ռասայական հավասարության հանձնախմբի» նախագահ Տրեւոր Ֆիլիփսը միացավ այդ խումբին: «Ամերիկյան ոչ թե մեր երազանքն է, այլ մղձավանջը», ասաց նա, ակնարկելով Մ. Նահանգներում մշտապես գոյություն ունեցող ստորին խավի մասին, որը հիմնականում ռասայական բնույթ ունենալով, երբեմն դիմում է հուսահատական խռովությունների եւ այրում քաղաքների որոշ հատվածները: Բրիտանիան չպետք է թույլ տա նման երեւույթներ իր քաղաքներում, զգուշացրեց նա, կապելով այդ «ռիսկը» բազմամշակութային պատկերի հետ:

Մյուս կողմից, ամերիկյան աջակողմյան մեկնաբանները չարախնդալով պատահածի վրա, գտնում են, որ Միջին Արեւելքում ենթադրյալ իսլամական ծայրահեղականների դեմ Բուշի ծավալած «խաչակրաց արշավանքներին» չմիանալու համար Ֆրանսիան այժմ դիմակայում է մահմեդականների ապստամբությանը: «Բազմամշակութային պատկերը», որը որպես այլընտրանքային բառ էր օգտագործվում նախկին «միաձուլող կաթսայի» փոխարեն, այժմ խիստ քննադատվում է Արեւմուտքում:

Փարիզի ապստամբությունները, սակայն, իրականում ֆրանսիական մշակութային արժեքներին ներգաղթողների միաձուլման հրաշալի օրինակ են: Փարիզի արվարձաններում կատարվածը մահմեդական ապստամբություն չէ, ոչ էլ ռասայական ապստամբություն: Դա էթնիկական տարբեր խմբերից առանձնացված, հասարակությունից մեկուսացած, գործազուրկ զանգվածների վրդովմունքի արտահայտություն է: Նրանց թվում են ինչպես բնիկ սպիտակամորթ բանվորներ, այնպես էլ Ֆրանսիայի նախկին գաղութներից ներգաղթյալներ: Այդ շրջաններում գործազրկությունը երկու անգամ բարձր է, քան հայտարարված միջին 10 տոկոսը: Հրոսակախմբերը հսկողություն են սահմանում որոշակի տարածքների վրա, որտեղ նրանք գողանում են հավասարապես օտարներից եւ բնիկներից եւ կռվում միմյանց դեմ՝ թմրադեղերի առեւտրում վերահսկողություն սահմանելու համար: Այնպես որ, կատարվածը ինթիֆադա կամ ռասայական ապստամբություն անվանելը սխալ է:

Դա ընդամենը խոպխս, բայց անկազմակերպ, չհամաձայնեցված քայլն է հրոսակախմբերի անդամների, որոնք պետք է կազմեին Ֆրանսիայի բանվորների հաջորդ սերունդը: Տեսնելով, որ իրենց կարիքն այնտեղ չի զգացվում, նրանք զայրացած են: Բայց նրանք քաղաքականապես կազմակերպված չեն եւ շուտով նրանց բարկությունը կնվազի:

Բրիտանիայում, որտեղ գործազրկությունը կիսով չափ նվազ է, քան Ֆրանսիայում, բարկությունն անհամեմատ պակաս է: Գերմանիայում էլ, հակառակ ոչ քրիստոնյաների հանդեպ տեղացիների անհանդուրժողականությանը, ֆրանսիականի չափ լարված չէ իրավիճակը:

Ֆրանսիայի ապահովագրական ընկերություններն ստիպված են վճարել 200 մլն եվրո

Ֆրանսիայում երկու շաբաթ տեւած ողոցային անկարգությունների ատճառած վնասները երկրի ապավագրական ընկերությունների վրա ստել են առնվազն 200 մլն եվրո: Աահովագրական ընկերությունների անսիական ֆեդերացիայի ներկացուցիչը «Լիբերասիոն» թերթի թղկցին ասել է, որ այդ գումարի 10 կոսը կազմում են հրկիզված ավմեքենաների դիմաց տրվելիք հատուցումները:

Նախնական հաշվարկներով, անծ երկու շաբաթներին Ֆրանսիամ այրվել է 5800 ավտոմեքենա: Իսկ իզված եւ ջարդուփշուր արված րչական շենքերի, դպրոցների, նկապարտեզների եւ առեւտրական ստատությունների թիվը դեռ հաշրկված չէ:

Երկրի խոշորագույն ապահովագկան ընկերություններից մեկը՝ եման» արդեն խոստացել է ապավագրական ավտոմեքենաների տերին լիովին հատուցում վճարել ճ ժամկետներում: Խժդժություններից տուժած մյուս գույքերի դիմաց պահովագրական վճարումներ ատարվեն անհատական հիմունքրով:

չ վերաբերում է ներկա իրավիկին, պարեկային ժամի հաստամն առանձնապես չի ազդել անկարգությունների ծավալների վրա: Ֆրանսպրեսի վերջնական տվյալներով, միայն երեկ գիշեր տարբեր բնակավայրերում այրվել է 463 ավտոմեքենա եւ կալանավորվել 201 մարդ՝ նախորդ գիշերվա 482-ի եւ 203-ի դիմաց: Միայն Փարիզի արվարձաններում հրկիզվել է 111 ավտոմեքենա՝ նախորդ գիշերվա 84-ի դիմաց: Վանդալիզմի դեպքեր են արձանագրվել նաեւ Թուլուզում, Լիոնում եւ Ստրասբուրգում:

Ֆրանսիայի արդարադատության նախարարության տվյալներով, վերջին երկու շաբաթներին կալանավորվել է 1893 մարդ: Այժմ կալանքի տակ է 364 մարդ (այդ թվում՝ 73 դեռահաս), որոնցից 260-ին նկատմամբ արդեն դատավճիռ է կայացված:

Ներքգործնախարար Նիկոլա Սարկոզին անկարգությունների հրահրիչներին անվանում է «տականքներ» եւ պահանջում է երկրից արտաքսել Սարկոզիի խժդժությունների մասնակից օտարերկրացիներին: Սարկոզիի ընդդիմախոսները (մեծ մասամբ սոցիալիստներ) դատապարտում են նրա կոշտ արտահայտությունները:

Իր վերջին ելույթներից մեկում Սարկոզին լրագրողներին հայտարարեց. «Վերջ տվեք ջարդարարներին երիտասարդներ անվանելուն: Երբ դուք այդ սրիկաներին անվանում եք երիտասարդություն, ստվեր եք գցում ամբողջ երիտասարդության վրա»: Միեւնույն ժամանակ նախարարը խոստանում է պատժել ջարդարարներին ծեծած ոստիկաններին:

Վերջին օրերին ավտոմեքենաների հրկիզման դեպքեր են արձանագրվել նաեւ Բրյուսելում, Բեռլինում, Քյոլնում եւ այլուր: Իսկ հինգշաբթի երեկոյան հույն անարխիստները Սալոնիկում հարձակվել են ֆրանսիական ինստիտուտի վրա, իրենց պարզած պաստառներով պաշտպանություն հայտնելով Ֆրանսիայի խժդժությունների մասնակիցներին: Սալոնիկում հարձակման հետեւանքով որեւէ մեկը չի տուժել:

Պ. Ք.

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ

Ադրբեջանում ԱՄՆ նախկին դեսպան Վիլսոնի նոր նշանակումը Թուրքիայում է

Ադրբեջանում Մ. Նահանգների նախկին դեսպան Ռոս Վիլսոնն ամենայն հավանականությամբ կդառնա դեսպան Թուրքիայում: Նրա թեկնածության վերջնական հաստատումը Սենատի արտաքին հարաբերությունների հանձնաժողովում, ապա եւ Սենատում սպասվում է մինչեւ նոյեմբերի 24-ը, այս մասին հաղորդում է «Ազատությունը»:

Հինգշաբթի օրն արտաքին հարաբերությունների հանձնախմբի նիստում կոնգրեսականները Վիլսոնին հարցեր են ուղղել նաեւ հայ-թուրքական հարաբերությունների եւ Հայոց ցեղասպանության ճանաչման մասին: Նիստը նախագահող սենատոր Ջորջ Ալենը հիշեցրել է, որ ամեն ոք պատմությունը հիշելու կարիք ունի, թեկուզ միայն նրա համար, որ այն ապագայում չկրկնվի ոչ միայն հայերի, այլեւ բոլորի նկատմամբ: «Ցեղասպանության ճանաչումը թուրք-ամերիկյան հարաբերություններում մնում է կարեւոր գործոն, եւ ճանաչումն ի վերջո լինելու է», ասել է Ալենը:

Ռոս Վիլսոնը նկատել է. «Առաջին հերթին պատմական այս խնդրի առիթով ԱՄՆ նախագահն ամեն տարի հիշատակի ուղերձ է հղում Առաջին աշխարհամարտի ավարտին Արեւելյան Անատոլիայում զոհված հայերի հիշատակին: Ամեն տարի ուղերձները տարբեր են, բայց բոլորում ընդհանուր է այն, որ ընդունվում է՝ սարսափելի բան է տեղի ունեցածը, պետք է քաջալերել կողմերին՝ իրադարձությունների շուրջը քննարկման մեջ ներքաշվելու: Կարծում եմ, սա կարեւոր է, եւ ես նման քաղաքականությանը կաջակցեմ»:

Ռոս Վիլսոնը Թուրքիայում ԱՄՆ դեսպանի պաշտոնում փոխարինում է Էրիկ Էդելմանին: Վերջինս դեսպան էր նշանակվել 2003 թ. ամռանը, սակայն ժամանակից շուտ թողեց դեսպանականի լիազորությունները: Էդելմանի գործունեությունը լուրջ դժգոհություն էր առաջ բերել թուրքական մամուլում եւ հասարակական քաղաքական շրջանակներում: Մասնավորապես նրան քննադատում էին Թուրքիայի ներքին գործերին միջամտելու եւ դիվանագետին ոչ հարիր այլ գործողությունների մեջ: Ինչ վերաբերում է Ռոս Վիլսոնին, ապա նա Բաքվում դեսպան լինելու տարիներին այցելել է Երեւան: Անդրկովկասյան երեք հանրապետություններում Մ. Նահանգների դեսպաններն ավանդաբար հերթականորեն տարին մեկ հավաքվում են Բաքվում, Երեւանում եւ Թբիլիսիում:

Եվրոդատարան. Թուրքիայի բուհերում գլխաշոր կրելն անթույլատրելի է

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը մերժել է թրքուհի Լեյլա Շահինի հայցը, որը պահանջում է Թուրքիայի բուհերում գլխաշոր կրելու իրավունք: BBC-ն նշում է, որ հայցը ներկայացվել էր 1998 թ., երբ Ստամբուլի համալսարանում Լեյլայից պահանջել էին կամ թողնել ուսումը, կամ էլ հանել գլխաշորը:

Դատարանի վճիռը հիասթափեցրել է Լեյլային եւ նրա փաստաբաններին, որոնք արգելքը համարում են խտրականություն կրոնական համոզմունքների հարցում: Բայց Եվրադատարանը, ընդհակառակը, արգելքը համարում է բոլոր կրոնների հավասարության պայման եւ հասարակական կարգի պահպանման կարեւոր գործոն:

Թուրքիայում մեծ ուշադրությամբ էին հետեւում Եվրադատարանի աշխատանքին, քանի որ ժամանակին Մուստաֆա Քեմալը Թուրքիան ստեղծեց որպես աշխարհիկ պետություն:

Հազարից ավելի թրքուհիներ պահանջում են բուհերում գլխաշոր կրելու իրավունք: Արգելքը տարածվում է բոլոր, այդ թվում մասնավոր բուհերի վրա: Լեյլա Շահինը եւ նրա փաստաբանները նշում են, որ այժմ մնում է միայն մեկ ընտրություն. թրքուհիները պետք է հրաժարվեին կամ իրենց կրոնական համոզմունքներից, կամ բարձրագույն կրթությունից:

Երկու թուրք գործարար ամենահարուստ 50 եվրոպացիների ցուցակում

«Եվրոպական բիզնես» հանդեսը վերջերս հրապարակել է ամենահարուստ եվրոպացի գործարարների ցուցակը, որտեղ նշված են երկու թուրք գործարարներ: Նրանցից «Քոչ հոլդինգի» պատվավոր նախագահ Ռահմի Քոչը ցուցակում զբաղեցնում է 35-րդ, իսկ «Դողու գրուպի» վարչական խորհրդի նախագահ Ֆերիթ Շահենքը՝ 37-րդ տեղը:

Ի դեպ, հանդեսը նշում է, որ ամբողջ աշխարհում միլիարդատերերի թիվը 691 է, որոնցից 100-ը միլիարդատեր է դարձել 2004 թ.: Ինչ վերաբերում է ամենահարուստ 50 եվրոպացիներին, ապա նրանց կարողությունների ընդհանուր գումարը կազմում է շուրջ 300 մլրդ եվրո, եւ առաջին տասնյակում 15 մլրդ եվրո կարողությամբ 6-րդ տեղը զբաղեցնում է ռուսաստանցի գործարար Ռոման Աբրամովիչը: Իսկ Իտալիայի վարչապետ Սիլվիո Բեռլուսկոնին՝ 8-րդ, որի կարողությունները գնահատվում են 12,9 մլրդ եվրո:

Ցուցակում թերեւս միակ կին գործարարը, 17,2 մլրդ եվրո կարողությամբ, 4-րդ տեղը զբաղեցնող Լիլիան Բետանկուրն է, որը հայտնի է տկն L'OREAL անունով: Նոյեմբերի 11-ի համարում, տեղեկացնելով այս ամենի մասին, թուրքական «Ենի Շաֆաք» թերթը չի նշում ամենահարուստ 50 եվրոպացիների ցուցակում տեղ զբաղեցրած թուրք գործարարների ֆինանսական կարողությունների մասին:

Հ. Չ.

Մեծ Բրիտանիան հեղեղված է չին լրտեսներով

Մեծ Բրիտանիայի եւ Չինաստանի դիվանագիտական եւ առեւտրական խորացող հարաբերությունները խոչընդոտ չեն, որ չին լրտեսներն աշխույժ գործունեություն ծավալեն բրիտանական տարածքում: Մեծ Բրիտանիայի հատուկ ծառայությունները լրջորեն մտահոգված են երկրում բազմաթիվ չին լրտեսների ներկայությունից:

«Գարդիան» թերթը գրում է, որ Մեծ Բրիտանիա են ժամանում չինական բազմաթիվ պատվիրակություններ, բայց խորհրդաժողովներին եւ մյուս միջոցառումներին մասնակցում են դրանց սակավաթիվ անդամներ: Մյուսները շրջում են երկրում, այցելում գիտահետազոտական եւ պաշտպանական ձեռնարկություններ: Թերթի տվյալներով, Պեկինը շահագրգռված է առաջին հերթին գիտական լրտեսությամբ. արագորեն զարգացող ՉԺՀ տնտեսությանը հարկավոր են տեղեկատվական եւ արտադրական տեխնոլոգիաներ: Եթե հրավիրող ընկերությունը դժգոհություն է արտահայտում չինական պատվիրակության անդամների վարքագծի առթիվ, չինացիներն սպառնում են խզել առեւտրային հարաբերություններն այդ ֆիրմայի հետ:

Հատուկ ծառայությունների ներկայացուցիչների խոսքերով, ներկայումս Միացյալ Թագավորության տարածքում գործում են երկու տասնյակ օտարերկրյա հետախուզական ծառայություններ: Չինացիներից բացի, լուրջ մտահոգություն է պատճառում նաեւ երկրում բազմաթիվ ռուս լրտեսների ներկայությունը:

Պ. Ք.

ՌԻՉԱՐԴ ԲԱՐԹՈՆ

ՀԵՏՄԱՀՈՒ ՄԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

Ծննդյան 80-ամյակի առթիվ

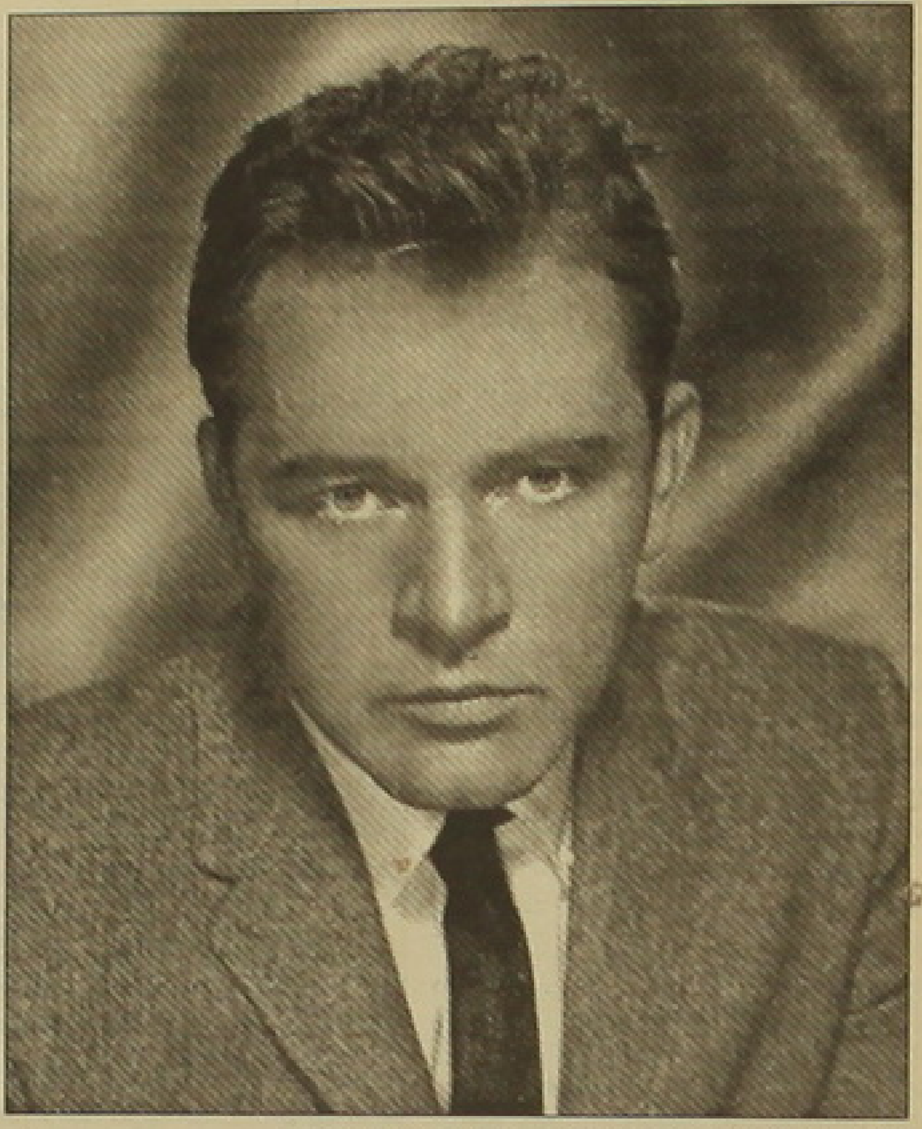

Ինձ համար ամեն ինչ բնավ էլ հեշտ չի եղել:

Երբ աշխարհ եկա այն փոքրիկ գյուղում, որի անունը անհնար է արտաբերել, եթե Ուելսում չես ծնվել, մայրս արդեն տասներկու երեխա ուներ: Երկու տարի անց նա մահացավ՝ ծնունդ տալով իմ վերջին, կրտսեր եղբորը: Հայրս, որի լրիվ անունը Դիխ Բախ Ջենքինս էր, ապրելու ցանկությունը լիովին կորցրել էր եւ այլեւս չէր աշխատում հանքահորում: Նա օրն ի բուն խմում էր, բայց դեռեւս այնքան գիտակցություն ուներ, որ մեզ վստահել էր ավագ քրոջս՝ Սեսիլիային:

Ուելսը դաժան, բայց եւ գեղեցիկ երկրամաս է: Կլիման խստաշունչ է ու վայրի, եւ միայն Ուելսի բնակիչներն են իրենց երկրին զվարթություն տալիս:

Դեռ մանկուց ես արդեն նման էի ծննդավայրիս: Ութ տարեկանում ծխում էի եւ գարեջուր խմում: Թաղի փոքրիկ պարագլուխն էի, մինչեւ որ դպրոցում դեմ առա նոր ուսուցչի՝ Մերեդիթ Ջոնսին: Նա սկսեց ինձ հունարեն ու լատիներեն սովորեցնել՝ միաժամանակ հիմնելով ռեգբիի ակումբ: Ես հայտնաբերեցի հակումներս լեզուների եւ այս մարզաձեւի հանդեպ, հակումներ, որ ընդմիշտ պահպանվեցին:

Մի քանի տարի անց հանդիպեցի մի ուրիշ մարդու՝ անգլերենի պրոֆեսոր եւ գրող Ֆիլիպ Բարթոնին, որը հեղաշրջեց իմ կյանքը: Ի դեմս նրա՝ ես գտա հոր, ում պակասն զգում էի: Նա ինձ սեր ներշնչեց գրականության հանդեպ, օգնեց բացահայտել անծանոթ ստեղծագործություններ, բացեց թատրոնի դռներն իմ առաջ: Ինքնությունս ձեւավորվեց հենց նրա շնորհիվ: Եվ եթե կուզեք իրոք ամեն ինչ իմանալ, այդ արտասովոր մարդու պատվին Ռիչարդ Ջենքինսը դարձավ Ռիչարդ Բարթոն: Նա նույնիսկ որդեգրեց ինձ, որպեսզի կարողանայի ծառայել թագավորական ռազմաօդային ուժերում: Ես Օքսֆորդում սովորելու հնարավորություն էլ ստացա: Ահա թե ինչպես հաջողվեց մտնել օդուժ եւ ընդունվել նշանավոր համալսարան: Գրականությունն ու թատրոնը ինձ թույլ տվեցին խուսափել այն կյանքից, որը հաճախ բանտ էր հիշեցնում: Այնքան տարվեցի գրքերով, որ տեղից տեղ փոխադրվելիս միայն հագուստս ու գրքերս էի տանում, ուրիշ ոչինչ:

Պատերազմն ավարտվեց, մինչդեռ ես զինծառայությունից ազատվեցի միայն 1947-ին: Զորացրվելուց հետո որոշ ժամանակ աշխատեցի «Բի Բի Սի»-ում: Բայց այդ հեղինակավոր հաստատությունը հրաժարվեց ինձնից, երբ մի հեռուստասերիալում Չերչիլի դերը խաղալիս համարձակվեցի քննադատել նրա քաղաքական հայացքները պատերազմի տարիներին եւ մարդկայնության պակասը պարտվածների նկատմամբ:

Ես շրջում էի երկրում՝ խաղալով, մինչեւ որ հանդիպեցի Սիբիլին՝ նրան, ով պիտի դառնար իմ առաջին կինը: Երեւի ես նույն խմորից չէի, ինչ շատ տղամարդիկ, որովհետեւ երբեք չեմ կարողացել հաղթահարել նվաճելու ցանկությունս: Եթե միշտ անհագորեն ծարավի եմ եղել կանանց, պատճառը պարզապես նրանց սիրելու կամ սիրված լինելու պահանջը չէր: Ոչ, ուզում էի տիրանալ նրանց: Զվարճալի է. իմ խաղացած բոլոր կերպարները, ինչպես Հենրի 8-րդը «Աննա՝ հազար օրով» ֆիլմում, ճիշտ նույն վերաբերմունքն ունեն կանանց նկատմամբ: Սիբիլը դժգոհ էր, բայց կարծես հաշտվել էր իրավիճակի հետ: Նա ինձ ապահովության զգացում բերեց, որը մայրս էր ներշնչում, քանի դեռ վաղաժամ չէր հեռացել կյանքից:

Ես հավասարակշռություն ձեռք բերեցի նաեւ մասնագիտական ասպարեզում, եւ երբ վաղ 50-ականներից ինձ սկսեցին տարբեր դերեր առաջարկել, մտածեցի, որ, ի վերջո, նախախնամությունը բարեհաճ է իմ հանդեպ: Ես միշտ այն կարծիքին եմ եղել, թե խելամիտ մարդը ինքն է տնօրինում իր ճակատագիրը: Մի մարդը մյուսից տարբերվում է գործելու եւ սեփական կյանքն իր ձեռքն առնելու կարողությամբ: Սա էր այն բանալին, որն ինձ թույլ տվեց բացել փառքի դռները:

Ամեն ինչ իր հունն ընկավ: Կինոարտադրող Ալեքսանդր Կորդան, որն ինձ հետ խոսելու ցանկություն էր հայտնել, հրավիրեց միասին աշխատելու: Ես Սիբիլի հետ մեկնեցի Լոս Անջելես:

Առաջին անգամ Էլիզաբեթ Թեյլորին հանդիպեցի «Կլեոպատրայի» նկարահանումներից մի քանի տարի առաջ: Այդ հանդիպումը նա չէր հիշում, իսկ ես սիրահարվեցի նրան, հենց որ մեր հայացքները խաչվեցին: Բայց «Կլեոպատրայի» նկարահանումներին էր, որ մենք իսկապես հայտնագործեցինք իրար: Այդ փարավոնյան նկարահանումների թոհուբոհում ջանում էինք գեթ մի քանի րոպե առանձնանալ. երկուսս էլ, զգացմունքով տարված, չէինք հասկանում, թե ինչ է մեզ հետ կատարվում: Մարկ Անտոնիոսի եւ Կլեոպատրայի նման գլուխներս կորցրել էինք զգացմունքից:

Եթե ֆիլմի նյույորքյան պրեմիերային մեծ բազմություն էր հավաքվել, ապա՝ աստղերին լուսանկարելու եւ մեզ իրական կյանքում տեսնելու համար: Ինձ երբեք դուր չի եկել բազմության ներկայությունը նման միջոցառումներին: Թատրոնում հանդիսատեսի եւ դերասանի միջեւ իսկական կապ կա: Իսկ այստեղ հասարակությունը վերածվում է հրեշավոր ամբոխի, որը նետվում է ավարի՝ մեզ վրա՝ պատառ հոշոտելու: Մարդիկ կորցնում են իրենց դեմքն ու անհատականությունը՝ նմանվելով անգլուխ հոտի:

Ինչեւէ, այս ֆիլմի շնորհիվ էր, որ ճանաչեցի իսկական Էլիզաբեթ Թեյլորին:

Տղամարդը եւ կինը, համատեղ ապրելու համար, իհարկե, պիտի անկեղծորեն նվիրվեն իրար: Իսկ այդ տարիներին Էլիզաբեթն ու ես հռչակի եւ փողի ծուղակն էինք ընկել: Այդ գիտակցությունը հետագայում դրսեւորվեց «Ո՞վ է վախենում Վիրջինիա Վուլֆից» ֆիլմում մեր համատեղ խաղի մեջ: Համալսարանական պրոֆեսորն ու նրա կինը օգտվում են նորապսակ զույգի այցելությունից եւ անձնատուր լինում մի անողոք պատերազմի, որտեղ սերը վերածվում է մոլի ատելության: Մեռած երեխայի շուրջը պտտվող խաղը պարզապես առիթ է նրանց չստացված կյանքն ու մեղքի զգացումը երեւան հանելու համար: Նկարահանումները տանջալից էին թե՛ ֆիզիկապես, քանի որ հիմնականում գիշերն էին կատարվում, թե՛ հոգեպես, որովհետեւ Էլիզաբեթն ու ես բացահայտեցինք մեր մեջ այն, ինչից ենթագիտակցաբար ջանում էինք փախչել. վախը մեկս մյուսի հանդեպ, իրար անմնացորդ ընդունելու եւ լիովին վստահելու դժվարությունը:

Այս ֆիլմը ասես մեր համատեղ կյանքը լինի:

Դերասանը պետք է շիզոֆրենիայի բնածին հակում ունենա, եւ գրիմի տակ միշտ թաքնված է երերուն վիճակում գտնվող մեկը, մի մարդ, ով մարտնչում է իր ներսի դեւերի դեմ, որոնք ջանում են նրան տապալել:

ԿՏԱԿԸ

1967-ին Ամերիկյան կինոակադեմիայի ավանդական ծիսահանդեսում դափնիների մեծ մասը վաստակեց Մայք Նիքոլսի «Ո՞վ է վախենում Վիրջինիա Վուլֆից» ֆիլմը: 13 հավանական «Օսկարներից» Էդուարդ Օլբիի դրամայի էկրանացմանը բաժին ընկավ 5-ը, ընդ որում՝ Էլիզաբեթ Թեյլորն ստացավ իր երկրորդ «Օսկարը»:

Օլբիի ամենահռչակավոր պիեսը՝ Բրոդվեյում բեմադրված նրա առաջին գործը, որ հեղինակին ամերիկյան Ստրինդբերգի համբավ բերեց, 1962-ին 663 անգամ ներկայացվելուց էլ շարունակում էր մնալ աննախընթաց սենսացիա: Բայց չնայած կանխատեսումներին, ոչ ոք սիրտ չէր անում թատերական հիթը էկրան տեղափոխել: Օլբիի ստեղծագործությունն իր բնույթով թվում էր խիստ բեմական կինոյի համար: Երբ Էլիզաբեթ Թեյլոր եւ Ռիչարդ Բարթոն ամուսինները գնեցին արդեն աշխարհահռչակ պիեսի էկրանացման իրավունքը, դա խիզախում որակվեց, մանավանդ որ գործն էկրան փոխադրելու համար, հակառակ «Ուորներ բրոս» կինոընկերության կամքին, նրանք ընտրեցին կինոյում փորձ չունեցող թատերական ռեժիսոր Մայք Նիքոլսին: Հանրահայտ զույգը հույս էր կապել իր համբավի հետ: Բարթոնի եւ Թեյլորի մեծ աղմուկ հանած սիրավեպը սկիզբ էր առել 1962-ին, «Կլեոպատրայի» նկարահանման հրապարակում եւ երկու տարի անց՝ վավերացվել ամուսնությամբ: Թեեւ այդ ամուսնությունը ձգվեց տասը տարի, իսկ հետո աստղային զույգը, բաժանվելով, մեկ անգամ եւս կարճատեւ ամուսնացավ, Թեյլորի եւ Բարթոնի հարաբերությունները հենց սկզբից էլ հեռու էին անամպ հովվերգությունից: «Ո՞վ է վախենում Վիրջինիա Վուլֆից» ֆիլմի՝ նրանց չորրորդ համատեղ աշխատանքի մասին այն կարծիքը կա, թե գլխավոր դերակատարների երկյակը շատ տեսարաններում, խաղալու փոխարեն, պատկերել է ինքն իրեն: «Կլեոպատրայի» նկարահանումների ժամանակ եւս մամուլը գրում էր, թե «Էլիզաբեթն ու Ռիչարդը սիրային տեսարանները չեն խաղում, ամեն ինչ կատարվում է իրականում»: Օլբիի պիեսի «հյուրասենյակային պատերազմում», որ «սերերի խաղ» է, մանավանդ՝ իրոք, ստրինդբերգյան ոգով, սերն ու ատելությունը, տառապանքն ու ցինիզմը այնպես են միախառնված, որ անհնար է տարանջատել: Ջորջի եւ Մարթայի տանջալից ընտանեկան կյանքը գուցեեւ ինչ-որ տեղ հիշեցնում է նրանց դերակատարների իրական հարաբերությունները: Ռիչարդ Բարթոնը պոռթկուն էր, բռնկվող, հաճախ էլ՝ կոպիտ ալկոհոլի ազդեցության տակ, որի հանդեպ թուլություն ուներ: Իսկ Էլիզաբեթն իր կրակոտ խառնվածքով պարտքի տակ չէր մնում: Նրանց վեճերն ու հրապարակային սկանդալները մշտապես ասեկոսեների նյութ էին եւ Օլբիի պիեսի էկրանացման կողքին, հենց նույն 1966-ին, արձագանքում են շեքսպիրյան «Անսանձ կնոջ սանձահարումը» կատակերգության կինոտարբերակում: Բարթոնը մի առիթով խոստովանել է, թե իրենք սիրում են «հրապարակայնությունը, վիճաբանում են, երբ շրջապատում մարդիկ կան, որոնք նման դեպքերում, որպես կանոն, չգիտեն, թե ինչպես իրենց պահեն, եւ դա շատ զվարճալի է»: Բայց չարժե այստեղից միագիծ հետեւություն անել, թե հռչակավոր զույգի հաջողությունը, իրոք, պայմանավորված էր այն իրողությամբ, որ նա խաղում էր ինքն իրեն: Ռիչարդ Բարթոնը՝ «կինոյում մոլորված այդ շեքսպիրյան դերասանը», որին համարում էին Ջոն Գիլգուդի եւ Լորենս Օլիվյեի հետնորդը, վերամարմնավորման մեծ վարպետ էր: Իսկ Էլիզաբեթ Թեյլորը հանուն Մարթայի դերի, որը, իր խոստովանությամբ, ամենադժվարն էր նրա կարիերայում, թոթափել է աստղային իմիջի բոլոր ատրիբուտները: 32-ամյա Էլիզաբեթը ստիպված է եղել ծերանալ 17 տարով՝ 50-ին մոտ Մարթային կերպավորելու համար, գիրացել է, արհեստական կնճիռներ ձեռք բերել, զարմանալիորեն փոխել ձայնը, քայլվածք, շարժուձեւ ու ծիծաղ մշակել: Ճգնաժամի, հոգու եւ մարմնի անոտսուդ ամայության, սին պատրանքների այս տրագիկոմեդիայում Էլիզաբեթը, իր խոսքերով, պատկերել է ագրեսիվ, գռեհիկ, թունոտ, իսկ իրականում՝ հուսահատ մի կնոջ, որն իր դյուրազգացությունն ու անսահման վիշտը թաքցնում է հաստ կեղեւի տակ:

«Ո՞վ է վախենում Վիրջինա Վուլֆից»

Թեյլորն «Ո՞վ է վախենում Վիրջինիա Վուլֆից» ֆիլմը կոչել է իր եւ Ռիչարդ Բարթոնի դերասանական կյանքի աստղային ժամը, իսկ Բարթոնը՝ համարել իրենց համատեղ կտակը: Այս պարագայում նրանց հետ համաձայն են գրեթե բոլորը:

Արժե դիտել

✔ 14 նոյեմբերի, 23.05 Երկիր Մեդիա

«Այսպիսի սեր»** *Ռեժիսոր՝ Ժոզե Դայան: Գլխավոր դերում՝ Ժաննա Մորո: Ֆրանսիա, 2001:*

Արդեն տարեց գրող Մարգրիտ Դյուրասի եւ նրա երիտասարդ երկրպագուի սիրավեպի պատմությունն է, ըստ վերջինիս հրապարակած գրքի:

✔ 15 նոյեմբերի, 22.40 Հ1

«Վեներա» գեղեցկության սրահը»* *Ռեժիսոր՝ Թոնի Մարշալ: Դերերում. Նաթալի Բայ, Բյուլ Օժիե, Սամյուել Լը Բիհան, Օդրի Տոտու, Ռոբեր Օսեյն: Ֆրանսիա, 1999:*

Երջանկությանը հետամուտ կանանց խմբանկար, որն արժանացել է 5 «Սեզարի»:

✔ 20 նոյեմբերի, 18.00 Հ1

«Աշակերտը»* *Ռեժիսոր՝ Օլիվյե Շացկի: Դերերում. Վենսան Կասել, Կասպար Սալմոն, Կարոլին Սելյե, Ժան-Պիեռ Մարիել: Ֆրանսիա, 1996:*

Արկածախնդիր ազնվականների ընտանիքում ուսուցիչ վարձված Ժյուլիենը մտերմանում է իր սանի՝ հրաշամանուկ Մորգանի հետ:

✔ 20 նոյեմբերի, 23.30 Культура

«Ոչ մի տեղ Աֆրիկայում»** *Ռեժիսոր՝ Կարոլինե Լինք: Դերերում. Յուլիանե Քյոլեր, Մերաբ Նինիձե, Սիդեդե Օնյուլո, Մաթիաս Հաբիխ: Գերմանիա, 2001:*

Գերմանական հրեաների ընտանիքը, փախչելով նացիստական Գերմանիայից, ապաստանում է Քենիայում: Ֆիլմն արժանացել է «Օսկարի»:

✔ 20 նոյեմբերի, 00.20 НТВ

«Երկար հրաժեշտ»** *Ռեժիսոր՝ Կիրա Մուրատովա: Դերերում. Զինաիդա Շարկո, Օլեգ Վլադիմիրսկի, Յուրի Կայուրով: ԽՍՀՄ, 1971:*

Միայնակ ծերացող մոր եւ հասակ առնող որդու հարաբերությունների մասին:

✔ 20 նոյեմբերի, 01.15 Շանթ

«Մնաս բարով, արու»*** *Ռեժիսոր՝ Մարկո Ֆերերի: Դերերում. Ժերար Դեպարդյո, Մարչելլո Մաստրոյաննի, Գեյլ Լորենս, Ջեյմս Կոկո: Իտալիա - Ֆրանսիա, 1977:*

Կաննի հատուկ մրցանակին արժանացած տրագիֆարս մարդկությանը համակած ճգնաժամի թեմայով:

Էջը պատրաստեց ԶԱՎԵՆ ԲՈՅԱՋՅԱՆԸ

Նշան Էրզրումյանն առաջնության ամենաարդյունավետ ֆուտբոլիստն է

«Կիլիկիայի» հարձակվող Նշան Էրզրումյանը 18 գնդակով դարձավ առաջնության ամենաարդյունավետ ֆուտբոլիստը: Նշանն առաջին անգամ է ճանաչվում լավագույն ռմբարկու: Արդեն 3-րդ մրցաշրջանն է, ինչ Նշան Էրզրումյանն աչքի է ընկնում ռմբարկուի հատկանիշներով: 2003 թ. երկրի առաջին խմբի առաջնությունում Նշանը 36 գնդակով ճանաչվեց լավագույնը: Երեւանյա ընդմիջումից հետո «Կիլիկիայի» հետ վերադառնալով բարձրագույն խումբ, Նշանն անցյալ տարվա առաջնությունում իր օգտին 18 գոլ խփեց՝ զիջելով երկրորդ արդյունքը Էդգար Մանուչարյանից ու Գալուստ Պետրոսյանից հետո:

Ընթացիկ մրցաշրջանում արդեն մեկնարկից «Կիլիկիայի» հարձակվողը դրսեւորեց ռմբարկուի իր հատկանիշները եւ բավական առաջ էր անցել հակառակորդներից: Միայն առաջնության վերջնագծում մրցակիցները կարծես փորձեցին հասնել Նշանին, սակայն «Դինամո-Զենիթի» հետ խաղում խփելով 2 գոլ, Էրզրումյանը ժամկետից շուտ նվաճեց լավագույն ռմբարկուի կոչումը: Ի դեպ, «Դինամո-Զենիթի» հետ հանդիպումը հոբելյանական՝ 100-րդ խաղն էր բարձրագույն խմբում: ՀՀ առաջնություններում Նշանը դարձել է 49 գոլի հեղինակ:

Էրզրումյանի համար ընթացիկ մրցաշրջանը հիշարժան էր նաեւ այն բանով, որ նա դարձավ «Կիլիկիայի» բոլոր տարիների լավագույն ռմբարկուն (48 գոլ)՝ գերազանցելով Արման Քարամյանի ռեկորդային ցուցանիշը (35 գոլ): Այժմ Նշանն իր առջեւ նպատակ է դրել գերազանցելու Քարամյանի մեկ այլ արդյունքը, որը 1999 թ. «Կիլիկիայում» դարձել էր 20 գոլի հեղինակ: Նշենք, որ Էրզրումյանը բարձրագույն խմբում իր նորամուտը նշել է 1996-97 թթ. առաջնությունում «Փյունիկի» կազմում: Այդ տարի անցկացրած 7 խաղում նա խփեց իր անդրանիկ գոլը՝ առաջնության ավարտական տուրում գրավելով «Արաբկիրի» դարպասապահ Էդիկ Պողոսյանի դարպասը: 1998 թ. «Փյունիկում» անցկացնելով 8 խաղ, Նշանը հաջորդ մրցաշրջանում տեղափոխվեց «Կիլիկիա», որի կազմում շուտով դարձավ հարձակման գծի խսկական առաջատարը: Պաշտոնական մրցումներում Նշան Էրզրումյանի հաշվին գրանցված է 59 գոլ: Եվ եթե մոտակա տարիներին էլ Նշանն աչքի ընկնի արդյունավետ խաղով, ապա անկասկած կընդգրկվի ռմբարկուների «100-ի ակումբում»:

Նշան Էրզրումյանը «Կիլիկիայի» առաջին ֆուտբոլիստն է, որ արժանանում է առաջնության լավագույն ռմբարկուի կոչմանը: Իսկ ընդհանուր առմամբ, մինչ օրս 8 թիմի ֆուտբոլիստներ են դարձել առաջնության ամենաարդյունավետ խաղացող: Բոլորից հաճախ՝ 8 անգամ, լավագույն ռմբարկու են ճանաչվել փյունիկցիները: Իսկ ֆուտբոլիստներից 3-ական անգամ բոլորից դիպուկ են գտնվել Արսեն Ավետիսյանն ու Արա Հակոբյանը:

Լավագույն ռմբարկուներն ըստ տարիների

1992 թ.	Վահե Յաղմուրյան	«Արարատ»	38
1993 թ.	Անդրանիկ Հովսեփյան	«Բանանց»	26
	Գեղամ Հովհաննիսյան	ՀՄԸՄ	26
1994 թ.	Արսեն Ավետիսյան	ՀՄԸՄ	39
1995 թ.	Արսեն Ավետիսյան	ՀՄԸՄ	12
1995/96 թթ	Արա Ադամյան	«Արագած» «Շիրակ»	28
1996/97 թթ.	Արսեն Ավետիսյան	«Փյունիկ»	24
1997 թ.	Արթուր Պետրոսյան	«Շիրակ»	18
1998 թ.	Արա Հակոբյան	«Դվին»	20
1999 թ.	Շիրակ Սարիկյան	«Ցեմենտ»	21
2000 թ.	Արա Հակոբյան	«Արաքս»	21
2001 թ.	Արման Քարամյան	«Փյունիկ»	21
2002 թ.	Արման Քարամյան	«Փյունիկ»	36
2003 թ.	Արա Հակոբյան	«Բանանց»	45
2004 թ.	Էդգար Մանուչարյան	«Փյունիկ»	21
	Գալուստ Պետրոսյան	«Փյունիկ»	21
2005 թ.	Նշան Էրզրումյան	«Կիլիկիա»	18

Կիսաեզրափակիչի մասնակիցները հայտնի են

Լոս Անջելեսում ընթացող կանանց թենիսի աշխարհի ոչ պաշտոնական առաջնությունում հայտնի դարձան կիսաեզրափակիչի բոլոր մասնակիցները: «Կանաչ» խմբում իր երկրորդ հանդիպումն էլ հաղթանակով ավարտեց Մարիա Շարապովան: Նրա մրցակցուհին աշխարհի թիվ մեկ թենիսիստուհի Լինդսեյ Դեւենպորտն էր: Վերջինս նախորդ երկու մրցախաղերում հաղթանակ տոնելով, արդեն ապահովել էր իր մասնակցությունը հաջորդ փուլին: Իսկ ահա Շարապովային կիսաեզրափակիչի ուղեգիր նվաճելու համար անպայման հաղթանակ էր անհրաժեշտ: Եվ ռուսաստանցի թենիսիստուհին հասավ նպատակին: Առաջին խաղափուլը նա շահեց 6-3 հաշվով, երկրորդում՝ զիջեց (5-7), սակայն վճռորոշ խաղափուլում կրկին ուժեղ գտնվեց մրցակցուհուց (6-4): Այսպիսով, «կանաչ» խմբից պայքարը կշարունակեն Մարիա Շարապովան ու Լինդսեյ Դեւենպորտը:

«Սեւ» խմբում իր 2-րդ հաղթանակը տարավ Ամելի Մորեսմոն՝ պարտության մատնելով Ելենա Դեմենտեւային (6-2, 6-3): Կիսաեզրափակիչ է ելել նաեւ Մարի Պիերսը: Այսպիսով, դեռեւս կիսաեզրափակիչ փուլը չսկսված, արդեն պարզ է, որ 2005 թ. արդյունքներով թենիսիստուհիների դասակարգման առաջատար Լինդսեյ Դեւենպորտը կպահպանի իր դիրքը, քանի որ նրա գլխավոր հակառակորդ Կիմ Կլիյստերսը երկու պարտություն կրելով, դուրս մնաց հետագա պայքարից:

Չին ծանրորդները մրցակցությունից դուրս են

Քաթարում շարունակվում է ծանրամարտի աշխարհի առաջնությունը: Այն անցկացվում է նոր կանոններով, որոնք ուժի մեջ են մտել այս տարվա հունվարից: Եթե նախկինում ծանրորդները նախորդ մոտեցման համեմատ իրավունք ունեին ծանրաձողի քաշն ավելացնել նվազագույնը 2,5 կգ-ով, ապա այժմ հաղթանակի հասնելու համար մարզիկին անհրաժեշտ կլինի հակառակորդից 1 կգ-ով ավելի ծանրություն բարձրացնել: Բնականաբար, այժմ երկամարտում հաշվի է առնվում ծանրորդի բարձրացրած իրական քաշը: Մրցումների 2-րդ օրը կրկին հաջող հանդես եկան չին մարզուհիները: Այսպես 53 կգ քաշային կարգում հաջողությունն ուղեկցեց չին մարզուհի Լի Պինին, որը երկամարտում սահմանեց աշխարհի երիտասարդների նոր ռեկորդ՝ 224 կգ (98+126): Արծաթե մեդալին արժանացան թաիլանդցի Յունփիմ Կունսատեն՝ 223 կգ (98+125): Բրոնզե մրցանակակիրը Դոմինիկյան Հանրապետության ներկայացուցիչ Յուդերիս Կոնտրերասն էր՝ 211 կգ (95+116):

Տղամարդկանց մրցումներում եւս լավագույն արդյունքը ցույց տվեց չին ծանրորդը: Ցույ Լեն երկամարտի 322 կգ (144+178) արդյունքով նվաճեց մինչեւ 62 կգ քաշային կարգում աշխարհի չեմպիոնի տիտղոսը: Նրա հայրենակից Չժան Պին 315 կգ արդյունքով 2-րդն էր: Բրոնզե մեդալը նվաճեց ռումինացի Ադրիան Ժիգաուն՝ 292 կգ:

Նորամուտ Եվրոպայի առաջնությունում

Հունաստանի Լուտրակի քաղաքում մեկնարկող ֆիթբոքսինգի Եվրոպայի առաջնությանն առաջին անգամ պաշտոնապես կմասնակցի Հայաստանի հավաքականը: Մեր թիմի կազմում մրցասպարեզ դուրս կգան 9 հայ մարզիկներ, որոնք հանդես կգան քաշային 8 կարգերում: Նրանցից չորսը կմասնակցեն մեծահասակների, հինգը՝ երիտասարդների ու պատանիների մրցաշարերին: Ընդհանուր առմամբ Եվրոպայի առաջնության պարգեւները կվիճարկեն 30 երկրների շուրջ 600 մարզիկներ:

Պարային զույգը պատրաստվում է օլիմպիադային

Անաստասիա Գրեբյոնկինա-Վազգեն Ազրոյան պարային զույգը սկսել է նախապատրաստությունը փետրվարին Թուրինում կայանալիք ձմեռային օլիմպիական խաղերին: Մեր գեղասահորդների համար ուժերի լավ ստուգատես կլինի Ֆրանսիայում եւ Ճապոնիայում կայանալիք Գրան պրիի խաղարկության մասնակցությունը: Այդ մրցումներում հանդես կգան ուժեղագույն մի շարք գեղասահորդներ եւ նրանց հետ մրցավեճն, անկասկած, օգտակար կլինի Հայաստանը ներկայացնող զույգի համար:

Ինչպես տեղեկացրել է գեղասահքի Հայաստանի ֆեդերացիայի նախագահ Սամվել Խաչատրյանը, բացառված չէ, որ մարզաձեւի Եվրոպայի երիտասարդական առաջնությանը մասնակցի երեւանցի մենասահորդ Արամայիս Գրիգորյանը:

Հաջող մրցելույթներ

Բաքուում անցկացված ազատ ոճի ըմբշամարտի միջազգային մրցաշարում գերազանց ելույթներ են ունեցել «Մալաթիա» ըմբշամարտի ակումբի ըմբիշները: Նրանցից երեքը՝ Սասուն Բեգլարյանը (50 կգ), Մաթեւոս Սարոյանը (42 կգ) եւ Վրեժ Սիմոնյանը (29 կգ) հաղթող են ճանաչվել այդ մրցաշարում:

www.azg.am

ԲՌՆՑՔԱՄԱՐՏ

Դարչինյանի մենամարտի անցկացումը կասկածի տակ է

50,8 կգ քաշային կարգում IBF-ի վարկածով պրոֆեսիոնալ բռնցքամարտի աշխարհի չեմպիոն Վախթանգ Դարչինյանի եւ իռլանդացի Դեմյեն Կելիի մենամարտը հնարավոր է չկայանա նախատեսված ժամկետին: Այն պետք է տեղի ունենա նոյեմբերի 25-ին, սակայն մրցամարտը կազմակերպող d-Rush Promotions ընկերությունը ֆինանսական դժվարությունների առջեւ է հայտնվել: Այդ ընկերությունը կազմակերպել էր նաեւ օգոստոսին կայացած Դարչինյանի նախորդ մենամարտը, սակայն մինչ օրս չի վճարել մի շարք հաշիվներ:

Այսպիսով, նոյեմբերի 25-ին նախատեսված շոու ծրագիրը հարկ կլինի չեղյալ համարել: Ներկայումս Դարչինյանի մենեջերը մենամարտը կազմակերպելու նոր հնարավորություններ է որոնում: Ամենայն հավանականությամբ հարկ կլինի մենամարտը տեղափոխել ավելի ուշ ժամկետի: Բացառված չէ, որ մենամարտը կայանա ոչ թե Ավստրալիայում, որտեղ բնակվում է Դարչինյանը, այլ Իռլանդիայում՝ Կելիի հայրենիքում:

Արոնյանի արդյունքը երկրորդն է

Իսրայելի Բեեր Շեւա քաղաքում անցկացված շախմատի աշխարհի թիմային առաջնությունում գերազանց ելույթներ ունեցան հայ շախմատիստները, որոնք 3-րդ անգամ անընդմեջ արժանացան բրոնզե մեդալների: Առաջնությունում, բացի թիմային հաշվարկից, նաեւ անհատական հաշվարկ էր կատարվում: Առաջնության մասնակից 9 թիմերի կազմերում մրցաշարին մասնակցած 54 շախմատիստներից լավագույն արդյունքի հասան աշխարհի չեմպիոնի տիտղոսին արժանացած ռուսաստանցի գրոսմայստրներ Եվգենի Բարեեւը եւ Ալեքսանդր Մորոզեւիչը, որոնք վաստակեցին 5,5-ական միավոր: Ընդ որում, Բարեեւն անցկացրել էր ընդամենը 6 պարտիա, որոնցից 5-ը շահել էր, մեկն ավարտել ոչ-ոքի: Իսկ Մորոզեւիչը մասնակցել է յոթ մրցախաղի:

Երկրորդ արդյունքը պատկանում է Լեւոն Արոնյանին, որը Պյոտր Սվիդլերի, Բու Քսյանզիի, Ժանգ Ժոնգի եւ Նի Հուայի հետ իր օգտին 5 միավոր է գրանցել: Լեւոնն առաջին խաղատախտակի վրա մասնակցել է բոլոր 8 հանդիպումներին, որոնցում տարել է 2 հաղթանակ, 6 պարտիա ավարտել ոչ-ոքի:

Ինչպես եւ Լեւոն Արոնյանը, մրցաշարն առանց պարտության անցկացրեցին նաեւ Կարեն Ասրյանը (4,5 միավոր), Վլադիմիր Հակոբյանը (4) եւ Սմբատ Լպուտյանը (2): Առաջին երկուսը մեր հավաքականի հիմնական կազմի խաղացողներն էին եւ մասնակցեցին 7-ական հանդիպման: Վերջնագծում մրցապայքարի մեջ մտած Սմբատ Լպուտյանը մասնակցեց ընդամենը 3 հանդիպման, բայց բավական վստահ անցկացրեց մրցախաղերը՝ տոնելով մեկ հաղթանակ, 2 պարտիա ավարտելով ոչ-ոքի: Հայաստանի այս տարվա չեմպիոն Աշոտ Անաստասյանը 5 պարտիաներում 2,5 միավոր պարգեւեց իր թիմին: Իսկ ահա Ռաֆայել Վահանյանը մասնակցելով ընդամենը 2 խաղի, վաստակեց կես միավոր:

Աշխարհի առաջնության տոմսերը թանկ հաճույք են

Ֆուտբոլասերները շուտով հնարավորություն կունենան աշխարհի առաջնության հանդիպումների տոմսերի եւս մեկ խմբաքանակ գնել, որը մրցաշարի ինտերնետային պաշտոնական կայքում վաճառքի կհանվի դեկտեմբերին: Իսկ ահա շվեյցարական «Ice-Hospitality» ընկերությունը պատրաստ է արդեն այժմ մոտ 150 հազար երկրպագուների ապահովել մարզադաշտերի լավագույն տեղերի տոմսերով: Ճիշտ է, ՖԻՖԱ-ից շվեյցարական ընկերության գնած տոմսերի գները դժվար թե մատչելի լինեն հասարակ ֆուտբոլասերների համար:

Ամենաէժան տոմսերի գինը 1900 եվրոյից մի քիչ ավելի է: Իսկ ամենաթանկն այսպես կոչված էլիտար տոմսերն են: Դրանք նախատեսված են Բեռլինում կայանալիք վեց հանդիպումների (ներառյալ եզրափակիչ խաղը) համար: 20 հոգու համար նախատեսված տոմսերի նման փաթեթն արժե 336 հազար եվրո: Նման փաթեթների հիմնական գնորդները սովորաբար խոշոր ընկերություններն են լինում, որոնցում ընդունված է գործընկերներին եւ լավագույն հաճախորդներին տրամադրել այդպիսի տոմսեր:

Տոմսերի պաշտոնական հաստատված գները տատանվում են 35-600 եվրոյի սահմաններում: Սակայն պահանջարկը մի քանի տասնյակ անգամ գերազանցում է առաջարկը: Ուստի առաջնության կազմակերպիչների առաջարկած 812 հազար տոմսերն իհարկե չեն կարող բավարարել բոլոր ֆուտբոլասերների պահանջարկը:

Բուշը պարգեւատրեց Ալիին

ԱՄՆ-ի նախագահ Ջորջ Բուշը պետական բարձրագույն պարգեւով՝ «Ազատության» շքանշանով է պարգեւատրել 1960 թ. օլիմպիական չեմպիոն, գերծանր քաշում պրոֆեսիոնալ բռնցքամարտի աշխարհի եռակի չեմպիոն Մոհամեդ Ալիին: Հանրահայտ բռնցքամարտիկը վերջին տարիներին վատառողջ է: Նա տառապում է Պարկինսոնի հիվանդությամբ: Փառաբանված հոր մարզական ուղին է ընտրել նաեւ Ալիի դուստրը՝ Լեյլան, որը քաշային իր կարգում կրում է աշխարհի չեմպիոնուհու տիտղոսը:

Արդյունքները կասկածի տակ են

Բրիտանական Betfair բուքմեյքերական կենտրոնում անսովոր խոշոր չափի խաղադրույքներ էին կատարվել Բելգիայի առաջնության «Սենտ Տրույդեն»-«Լա Լուվյեր» (1-3, 600 հազար եվրո) եւ «Բրյուգե»-«Սենտ Տրույդեն» (2-1, 230 հազար եվրո) հանդիպումների համար: Համեմատության համար նշենք, որ սովորաբար այդ կենտրոնում Բելգիայի առաջնության հանդիպումների համար խաղադրույքների միջին չափը կազմում էր 10-25 հազար եվրո:

«Սենտ Տրույդենի» նախագահ Ռոլան Դյուշատելեն հրահանգել է թիմում հետաքննություն անցկացնել: Ֆուտբոլիստների պայմանագրերում հատուկ կետ է մտցվել, ըստ որի եթե պարզվի, որ խաղացողը խաղադրույք է կատարել «Սենտ Տրույդենի» հանդիպման համար, ապա պայմանագիրն անմիջապես չեղյալ կհամարվի:

էջը պատրաստեց ԱՇՈՏ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆԸ

Փոքրիկների սիրելի յոգուրտը այնքան էլ անվնաս չէ

Խրախուսվում է տեղական արտադրանքը

«Մեր ծնողները, տատիկներն ու պապիկները հավաքում են իրենց կոպեկները եւ թոռներին յոգուրտ են առնում. գիտեն լավ բան են անում, բայց իրականում յոգուրտներում պետք է լինեն կենդանի մանրէներ, կաթնաթթվային միկրոօրգանիզմների որոշակի քանակություն, որ մեր գնած յոգուրտներում գրեթե չկան», այսպես իր խոսքը սկսեց Հայաստանի սպառողների ազգային ակադեմիա իրավաբանական անձանց միության (ՀՍԱԱԻԱՄ) նախագահ **Մելիտա Հակոբյանը**: Յոգուրտ, ըստ նրա, նշանակում է յոգ-յուղ եւ ուրտ-վերաբերող՝ յուղին վերաբերող, յուղին կցված*: Կաթնաթթվային մթերքից թունավորումների վերաբերյալ սպառողներից ստացած բողոքների պատճառով ՀՍԱԱԻԱՄ-ը «Աննա» սպառողների ազգային ասոցիացիայի եւ Երեւանի սպառողների շահերի պաշտպանության ասոցիացիայի հետ սեպտեմբերի 10-ից նոյեմբերի 10-ը հետազոտություններ եւ մոնիտորինգ է կատարել:

Ըստ այդմ աշխատանքային խումբը հետազոտությունների համար վերցրել է 7 տարբեր ընկերությունների յոգուրտներ, որոնցից միայն մեկն է տեղական ընկերության՝ «Աշտարակ-կաթի» արտադրանքը, իսկ մյուսները ներկրված են: Ուսումնասիրությունները պարզել են մի շարք թերություններ հատկապես ներկրվող յոգուրտներում: Մասնավորապես խմբի անդամները նշեցին, որ ներկրված ապրանքների վրա չկան հայերեն պիտակավորումներ (տեղեկատվություն ապրանքի մասին): Արտադրատեսակի օտարալեզու տեղեկատվության վրա արված են նախշեր կամ նկարներ, որը սխալ է մարկետինգի եւ դիզայնի իմաստով, բացի այդ մոլորեցնում է հաճախորդին: Որպես կանոն չեն նշվում պիտանելիության ժամկետները, յոգուրտները չեն պարունակում անհրաժեշտ կենդանի բակտերիալ կուլտուրաներ, ավելացնում են սինթետիկ հավելանյութեր, եւ վերջապես մթերքի պիտանելիության ժամկետները երկարացնելու համար ավելացնում են ոչ առողջարար նյութեր: Ի դեպ, բանախոսներն ընդգծեցին նաեւ, որ միայն համային սպյալներով կողմնորոշվելն ու երեխաներին յոգուրտ հրամցնելը ճիշտ չէ:

Պարզվեց, որ ներկրված յոգուրտները վնասակար են եւ վատը, լավը միայն մեր տեղականն է, այն էլ՝ «Աշտարակ-կաթինը»: «Եթե մենք ունենք համահունչ արտադրանք, ինչո՞ւ ենք ներկրում, եթե ներկրում ենք՝ գոնե լավը ներկրենք», հավելեցին բանախոսները: Լրագրողների կասկածամտությանը, թե ինչու է տեղական արտադրատեսակներից ընտրվել միայն «Աշտարակ-կաթի» յոգուրտը, եւ չե՞ք կարծում, որ դա զուտ գովազդ է, ասոցիացիայի նախագահը խիստ ասաց. «Ձեր մտքով չկարծեք հանկարծ, որ վերը նշվածի ընտրությունը գովազդ է, համ էլ ի՞նչ վատ բան կա, որ մեր արտադրանքը խրախուսենք»: Վերը նշված տեղական արտադրանքի ընտրությունը հետազոտողների խումբը բացատրեց շուկայում դրա առավել ներգրավվածությամբ: Մենք էլ դեմ չենք տեղական արտադրանքի խրախուսմանը, բայց ցանկալի չէ դրանցից առանձնացնել միայն մեկը:

Հունվարին խումբը նախատեսում է ուսումնասիրել շուկայում վաճառվող մսամթերքը:

ԳՈՀԱՐ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

(*) Այս «ստուգաբանությունը» սխալ է. յոգուրտը թուրքերեն ծածունն է, որ առաջացել է հայերեն յուղոտ (իւղոտ) բառից:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկը հայտարարում է բաց մրցույթ՝
Բանկային մեթոդաբանության եւ վերլուծությունների վարչության բանկային մեթոդաբանության եւ կարգավորման բաժնի «բանկային մեթոդաբանի» թափուր աշխատատեղի համար:

Աշխատանքի նպատակն է՝ բանկային վերահսկողության եւ կարգավորման բնագավառում առկա խնդիրների բացահայտում, եւ դրանց լուծումների, բանկային համակարգի կարգավորման եւ վերահսկողական մեթոդների բարելավման նպատակով առաջարկությունների մշակում:

Մրցույթին կարող են մասնակցել այն քաղաքացիները, որոնք ունեն՝

- բարձրագույն տնտեսագիտական կրթության պարագայում 2 տարվա եւ բարձրագույն ոչ մասնագիտական կրթության պարագայում 3 տարվա մասնագիտական աշխատանքային փորձ.
- գիտելիքներ հետեւյալ ոլորտներում՝
  - բանկային գործ (խորացված),
  - բանկային օրենսդրական եւ նորմատիվային դաշտի տիրապետում (խորացված),
  - ռիսկերի կառավարում (խորացված),
  - հաշվապահություն (միջին մակարդակ),
  - մակրոէկոնոմիկա (միջին մակարդակ),
  - ֆինանսական վերլուծություն (միջին մակարդակ),
- հայերեն լեզվի իմացություն, ռուսերեն եւ անգլերեն լեզուների իմացություն (մասնագիտական գրականություն ընթերցելու, բացատրություններ տրամադրելու նպատակով):

Մրցույթին մասնակցել ցանկացողները **մինչեւ նոյեմբերի 25-ը** կարող են դիմել ՀՀ կենտրոնական բանկի աշխատակազմի անձնակազմի կառավարման բաժին՝ ներկայացնելով հետեւյալ փաստաթղթերը.

- դիմում (ձեւը տրվում է ՀՀ կենտրոնական բանկում եւ զետեղված է ՀՀ կենտրոնական բանկի էլեկտրոնային կայքում - www. cba. am)
- ինքնակենսագրություն (ռեզյումե)
- կադրերի հաշվառման անձնական թերթիկ (ձեւը տրվում է ՀՀ կենտրոնական բանկում եւ զետեղված է ՀՀ կենտրոնական բանկի էլեկտրոնային կայքում - www, cba. am)
- անձնագրի պատճեն
- սոցիալական քարտի պատճեն
- դիպլոմի եւ դիպլոմի միջուկի պատճեններ
- զինգրքույկի պատճեն (արական սեռի ներկայացուցիչների համար)
- աշխատանքային գրքույկի պատճեն
- երկու գունավոր լուսանկար, 3x4 չափսի

Հեռախոսահամարներ՝ 56-14-40 եւ 06-34 (ներքին)

ՀՀ կենտրոնական բանկի մամուլի ծառայություն

Ցավակցություն

«Ազգի» խմբագրությունը խորապես վշտակցում է «Գոլոս Արմենիի» թերթի գլխավոր խմբագիր տիկին Ֆլորա Նախշքարյանին իր սիրելի մոր՝

Իրինա Երվանդի Նախշքարյանի մահվան կապակցությամբ:

Թաղումը՝ այսօր, նոյեմբերի 12-ին, ժամը 14:00-ին, Կիլիկիա փողոց 1, տուն 63:

LOG ON TO
www.azg.am

Ծիայեք ձեր ազգային համախմբման այդ օրը

Դուք կարող եք կատարել ձեր նվիրատվությունը «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամին՝ հետեւյալ բանկային հաշվեհամարներով:

ՀՀ կենտրոնական բանկ

Հաշվեհամար	103003215672 (AMD)
	103003615673 (USD)
	103003635671 (GBP)

«Հայաստան» համահայկական հիմնադրամ

ԼՂՀ կենտրոնական բանկ

Հաշվեհամար	223001001559 (AMD)

«Հայաստան» համահայկական հիմնադրամ

Արդշինինվեստբանկ

Հաշվեհամար	247010003090 (AMD)
	247010003090/0001 (USD)
	24701011290571 (EUR)

«Հայաստան» համահայկական հիմնադրամ

Հայաստանի Հանրապետության եւ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տարածքում Հայխնայբանկի բոլոր մասնաճյուղերը կընդունեն ձեր փոխանցումները «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի հաշվին, առանց բանկային ծառայությունների միջնորդավճար գանձելու

Խնդրում ենք նշել ձեր նվիրատվության նպատակը (օրինակ՝ «Արցախի վերածնունդ» ծրագրի իրականացում)

Մենք շնորհակալ ենք ձեր աջակցության համար

«Հայաստան» համահայկական հիմնադրամ
http://www.himnadram.org

REQUEST FOR QUOTATIONS
ARM 134-05

UNDP Armenia

UNDP Armenia hereby solicits your quotations for the following services:

Site development (asphalting works) for EMA training center

Interested offerors may obtain further information and the full set of tender documents at the following address:

Name of Office:	UNDP Armenia Country Office
Address:	14 Petros Adamyan St., Yerevan, 375010, Armenia
Telephone & Fax:	Tel.: +3741 566073 ext. 126, Fax: +3741 543811
Contact Person:	Mr. Levon Hovsepyan, Procurement Associate

Quotations must be delivered to the above office on or before 15:00, November 25, 2005. Late quotations shall be rejected.

Հայտարարություն գնանշման հարցման մասին

Երեւանի քաղաքապետարանի «Կարեն Դեմիրճյանի անվան Երեւանի մետրոպոլիտեն» ՓԲԸ-ն (պատվիրատու) ԵՄ-Է-ԱՇՁԲ-22/1 ծածկագրով կազմակերպում է գնանշման հարցում.

1. բարձր լարման մալուխի վնասվածքի տեղի որոշում
2. խրամուղու հանդում եւ հետլցում
3. մալուխի անցկացում խրամուղու մեջ
4. կապարե կցորդիչների մոնտաժում
5. բարձր լարման մալուխի փորձարկում

աշխատանքների ձեռքբերման նպատակով:

Հրավեր ստանալու համար անհրաժեշտ է 700 ՀՀ դրամ փոխանցել «Կոնվերսբանկ» ՓԲԸ, «Կարեն Դեմիրճյանի անվան Երեւանի մետրոպոլիտեն» ՓԲԸ-ի Հ/Հ 1930000358920100 հաշվեհամարին եւ սույն հայտարարության հրապարակման օրվան հաջորդող 8 աշխատանքային օրվա ընթացքում դիմել պատվիրատուին հետեւյալ հասցեով.

ք. Երեւան-33, Ա. Բաղրամյան պող. 76, հեռ.՝ 27-74-07, է. Հարությունյանին կամ 27-74-38, Ա. Զորյանին: Հայտերը պետք է ներկայացնել մինչեւ դրանց բացման պահը՝ սույն հայտարարության հրապարակվելու օրվան հաջորդող օրվանից հաշված 10-րդ աշխատանքային օրվա ժամը 15:00:

ԳՈՎԱԶԴԻ ՀԱՄԱՐ ԶԱՆԳԱՀԱՐԵԼ՝ 58-24-83

Լրատվական գործունեություն իրականացնող՝ «Ազգ օրաթերթ» ՍՊԸ, Երեւան, Հանրապետության 47: Պետական գրանցման վկայականի համարը՝ 02 Ա N 047261, տրված՝ 17.02.00 թ.:
Թողարկման պատասխանատու, գլխ. խմբ. Հակոբ Ավետիքյան: Տպաքանակ՝ 3000, ստորագրված է տպագրության՝ 11.11.2005, գինը՝ 100 դրամ, տպագրվում է «Գինդ» տպագրատանը: